

DOBÓ LÁSZLÓ

**BESZÉLYEK,
KÖLTEMÉNYEK,
SZÓNOKLATOK,
ÓDÁK**

DOBÓ LÁSZLÓ
BESZÉLYEK, KÖLTEMÉNYEK, SZÓNOKLATOK, ÓDÁK

DOBÓ LÁSZLÓ

BESZÉLYEK, KÖLTEMÉNYEK,
SZÓNOKLATOK, ÓDÁK

2020

Kiadja és bevezető tanulmánnyal ellátta

id. Frivaldszky János

ISBN 978-615-81686-0-1

© Creative Commons: by-nc-nd/4.0

frivaldszkyj@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0893-5981

TARTALOM

DOBÓ LÁSZLÓ	7
Vingától Aradig	7
Pesttől Gyorokig	8
A Költemények	12
A Somogyiak	14
A Hirschek és a Kehrerek	16
Ormós Zsigmond körében	17
A magyar nyelvű színjátszásért	21
Gorove István és Dobó László	23
Alispánok és főispánok	24
Dobóék családi körben	30
Az utolsó évek	34
ZSENGÉK	41
Az első Fáy	43
Kedvesemnek	45
Átölelve tartalak	46
Ellida dala	47
Immortel-füzér kedvesem sírjára	48
Eresz alatt	50
BESZÉLYEK	53
Virágok és nyak-ék	55
Beöthy László	66
KÖLTEMÉNYEK	75
Pangloss	77
Visszaemlékezés Gyorokra	78
A vén mosónő	79
Az én szerelmem	80
Gedők Anna	82
Nem az fáj	83
Gyöngé volnék ...	84
A lovag és csatlósa	85
Az én jó Antimnak	86
Az első fecske	87
Vágyaim	88
Forgách Balázs	90
Rákosi molnár mester	92
Karácsonkor	93
Születté volna...	94
Románcz	95
Miss Hilda	96

Szüleim levele	98
Szegény öreg	100
A végtelen	101
Vén hegedős	103
 ÚJABB KÖLTEMÉNYEK	 105
Népdal	107
Csak most tudom	108
Én istenem!	108
Csalódás	110
Kis gyermek ravatalánál	111
Lassan, lassan jö az alkony ...	112
Emlékezés	113
A tengerparti vár	115
Az okos leány	116
Én a falut dicsőítem!	119
Drága mult	120
Otthon	121
Hogyan jártak a gondok	123
A kétség éjelében	124
Mirza Schaffyból	126
 SZÓNOKLATOK	 129
A király keze	131
Ünnepre	133
Gorove István emlékezete	139
Üdvözlét	149
Jókai jubileumára	157
 HIVATKOZÁSOK, FORRÁSOK	 164
Magyar Országos Levéltár	164
Budapest Főváros Levéltára	164
Dobó László írásai	164
Közlések	164
Irodalom	165
Újságok	166
 KÉPJEGYZÉK	 168

DOBÓ LÁSZLÓ

Dédapám volt. Jelen volt egész gyerekkoromban. Életnagyságú olajfestmény mutatta őt díszmagyarban Édesapám íróasztala fölött. Ő pedig ezt az íróasztalt ügyvéd nagyapámtól örökölte, rajta egy sárgaréz íróasztal-készlettel, amelyet Dédapám Gorove István minisztertől kapott ajándékba. Édesapám könyvtárában több könyv is dédapai hagyaték volt, élükön *Költeményei* piros vászon díszkötésben. Középiskolás koromban bele-beleolvastam. Áradt belőle a 19. század romantikus légköre, azokhoz a nagy költőkéhez hasonlóan, akiről a gimnáziumban tanultam. Nem méricskéltem, hagytam magam magamat befolyásolni. Dédapám volt.

Vingától Aradig

Dobó László 1843. május 2-án egy bolgár kisvárosban született, Temes vármegyében, Vingán.¹ 4795 lakosából 3245 volt bolgár, a török pusztítás után telepítették be őket. Vingát Mária Terézia emelte Theresiopolis néven 1744-ben városi rangra és kiváltságokkal ellátva. Ez volt 1072 házával Magyarország leggazdagabb bolgár települése.²

Dobó László apja, Dobrov (Dobrow) Miklós csizmadia volt e városban. 1814-ben született, s 75 éves korában, 1889-ben Zsombolyán hunyt el.³ Felesége, Hauner Zsuzsanna már korábban, 1872-ben meghalt.⁴ Volt egy kisebbik fiúk is, aki iparos maradt. Ennek fia, Dobó Kálmán, kormányfőtanácsos lett Budapesten, az Újlipótvárosban élt.⁵

Vinga 20 km-re esett Aradtól. Dobót azaz Dobrov Lászlót az itteni nagygimnáziumba írták be szülei. A kisfiú már 1854-ben, a tanév elején, II. osztályosként becsületet szerez iskolájának szavalatával.⁶ Úgy látszik, nagyon gyorsan halad előre, mert 1856/57-ben már VI. osztályos.⁷ A családi hagyomány szerint felnőttként 13 nyelven tudott, különböző szinteken. Ezek közül biztosak a következők: magyar, bolgár, német, latin, ógörög, héber, cigány, román, s ezeken kívül még ki tudja milyen nyugati nyelvek. 1858-ban egy verssel jelentkezik a Vasárnapi Újságnál, ám a szerkesztői válasz elutasító: „Az első Fáy(-dalom!) nem adható ki.”⁸ A szellemesen fogalmazott, s így még csípősebb elutasítás azonban sem neki, sem tanárainak nem vette kedvét. A verset végül az iskola jelenteti meg 1860-ban, egy kiadvány kötetében, az iskolatárs Csiki Gergely és mások „zsengéivel” együtt.⁹ Középiskolai tanulmányait is 1860-ban végezte be.¹⁰ Együtt járt iskolába „s az iskola mellé” az „ifjúkor tiltott örömeit” „éldelni” Benedek Aladárral is, eredeti nevén Náray Ivánnal (1843-1915) a tragikus sorsú, aradi születésű költővel. Benedek két kötetes *Költeményei*

1 HU BFL XIII.86 Dobó László keresztlevele.

2 HUNFALVY 1876 469. old.; FÉNYES 1842 I. 73. old.

3 Vasárnapi Újság 1889 294. old.

4 Vasárnapi Újság 1872 242. old.

5 Somogyi Gedeon

6 Pesti Napló 1854-08-23

7 Királyi főgimnázium, Arad, 1857

8 Vasárnapi Újság 1858 48. old.; Katolikus Magyarok Vasárnapja 1984-08-12 2. old.

9 PETRIK 2. kötet, GY-O (Budapest, 1890) 800. old.

10 SZINNYEI D. kötet 915-916. old.

(1866) egy példányába egy Dobónak szóló verses dedikációt írt, amelyből a fenti idézet való. Hol lehettek iskolatársak? Csak Aradon a gimnáziumban, Vingán nem, mert Benedek nem oda való volt. Náray azonban nem Aradon érettségizett,¹¹ ezek szerint a gimnáziumot már előbb otthagyta. Kettőjük kapcsolatához még annyit, hogy említett versgyűjteménye I. kötetének egy versét kifejezetten Dobónak címezi: *A Levél Dobó Lászlóhoz* – némi képzavarral – őt „fejesnyakú pajtás”-nak nevezi és valami korábbi összekülönbözés miatt engeszteli. A dedikált kötetbe kézzel beírt megjegyzésekből kiderül még az is, hogy Dobó vegyes érzelmekkel viseltetett a szerző iránt.

A fiúból pap lesz, akárki meglássa – gondolhatták Dobó szülei, amikor iskoláztatása mellett döntöttek, mert a papnevelőben folytatta tanulmányait. A fiú azonban másként gondolta dolgot, mert II. évesen kilépett az intézetből,¹² s Pestre ment jogot tanulni. Az az adat, hogy Benedek Aladár 1861-ben ment Pestre, megenged egy olyan feltételezést, hogy együtt mentek szerencsét próbálni, s még azt is, hogy Benedek kezdeményezésére. Benedek irodalomból akar megélni. Kezdetben sokat szűkölködött, bár verseivel teleírta a korabeli szépirodalmi lapokat, sőt, megjelentek tárcái és kritikái is. Verseiből tudjuk meg azt is, hogy még bankóhamisítással is próbálkozott, amiért börtönbüntetést szenvedett (1864–1865). Dobó ekkor, 1862-1866 közt a pesti egyetem hallgatója.¹³ Érdekes, hogy az érettségit csak 1863-ban teszi le,¹⁴ már joghallgatóként. A jelek szerint a papnevelőbe való felvételhez az érettségi nem volt feltétel.

Pesttől Gyorokig

Dobrow László Pesten a joghallgatókat segélyező egyesület műkedvelői előadásának szereplői közt a budai Népszínházban rendezett színi előadáson tűnik fel,¹⁵ s később is előszeretettel viseltetik e műfaj iránt.¹⁶ A Lisznai-árvák javára rendezett hangversenyen Lisznai Kálmántól szaval egy verset, amit a műsorban Mozart „Varázssíp”-jának „O Isis, Osiris” kezdetű, szabadkőműves vonatkozású áriája követ.¹⁷

Az egyetemi tanulmányok végzése mellett újságírásba kezd, már megélhetésből is. Az 1860-as években az *Alföld* c. hírlap munkatársa.¹⁸ Hogy melyik évtől, nem tudni, mert a szikár tartalmú közlöny a munkatársak neveit nem sorolja fel. Az *Alföld* 1861. augusztus 1-jén jelent meg, de 1863. január 30-án már be is tiltották. Ugyanazon év áprilisában *Arad* címmel jelent meg a folytatása.¹⁹ Dobó, azaz Dobrow László hihetőleg ennek a hírlapnak is munkatársa – pesti levelezője – lett, mert 1864-ben „journalista”-ként említik. Egy 28 tagú pesti újságíró küldöttség tagjaként érkezik Bécsbe annak megítélésére, hogy vajon a Párizsból Budára, majd onnan Bécsbe átplántált *Ördög pilulái* c. színi produkció osztrák vagy magyar előadásban jobb-e. A küldöttség tagjai közt Szabó Alajos, Balázs Frigyes, Bulyovszky Gyula, Csukási József, Kulcsár József, Komócsy József, Áldor Imre, Milassin Vilmos, Dobrow László, s az *Ungarisches Fremdenblatt* szerkesztője szerepeltek. Tiszteletükre az őket fogadó bécsi kollégák estélyt rendeztek. A *Fővárosi Lapok* felháborodva

11 HIMPFNER 1896 163. old.

12 KOVÁTS 1908 523

13 ELTE Almanach 1862-1863 24. old., 1863-1864, 14. old., 1865-1866, 16. old.

14 HIMPFNER 1896 163. old.

15 Pesti Napló, 1862-12-07

16 Színházi Látszó, 1863-04-24, 1863-05-06

17 Pesti Napló, 1863-03-21

18 SZINNYEI D. kötet 915-916. old;

19 LAKATOS 1881. III. 99-102

határolódik el tőlük, kiemelve, hogy egyetlen mértékadó lap szerkesztője sem vett részt ebben a küldöttségben.²⁰ Dobó a delegáció tagjai közt említett, Szatmár-megyei születésű, iskolából eltanácsolt, majd autodidakta módon tovább tanuló Komócsy Józseffel (1836-1894) zsurnaliszta körökben ismerkedik meg, ezután jó barátokká lesznek. Ő is 1861-ben érkezett fel Pestre. Közben Benedek Aladár is folyamatos Dobó kapcsolata. Benedek Aladár neki dedikálja *Legújabb költeményei* (1867) és *Mécsvilágok c. esszégyűjteménye* (1868) egy-egy példányát is.

Az ördög pilulái megítélését illetően a lapok két pártra szakadnak. Mellette csak Balázs Frigyes lapja, a *Hölgyfutár* tartott ki. Alapjában a benne előadott káncán volt a vízv választó. A sajtó nagyrészt elhatárolódott tőle, miközben a közönség tódult a budai Népszínházba, látni a párizsi szenzációt.²¹ A darabnak nem a semmitmondó meséje volt a vonzó, hanem a rengeteg ötlet, geg, bohóctréfa, képtelenség, pikantéria és horror, ami sűrű egymásutánban vonult fel a sztori ürügyén. Ördögfiak, világító szemű szörnyek, nagyfejű törpék, kisfejű óriások, gnómok. Meztelenkedés, fejlevágás. Az üldöző felrobban, de újból összeragasztják. Az étkezők elől a falon függő portré eszi el a sült csirkét. És így tovább és így tovább. A sajtó a budai magyar nyelvű színházon azt az éthoszt kéri számon, amelyért egy Petőfi komédiásnak állt, – amint azt a középiskolákban azóta is tanítják. A budai mészárosok, vincellérek, a pesti Zrínyi kávéháztól társaskocsival érkező uracsok viszont mást akartak látni: hogy a pallérozott francia ízlés a Népszínházban mint hány bukfcenzeket. Amikor *Az ördög pilulái*-t a magyar rendező a bécsi Thalia színházban színre viszi, a hazai sajtó arról cikkezik, hogy az képviseli-e méltón hazánkat, hogy magyar rendező rendez Bécsben, vagy az, hogy éppen ezt a darabot. Ami pedig a magyar hírlapírókat illeti, a *Színházi Látcső* szerint a bécsiek csalódní fognak, hogy nem a legtekintélyesebb lapok szerkesztői érkeznek, hanem mindössze „a bánatos *Nefelejts*, a klasszikus *Hölgyfutár*, az attikai szellemű *Hölgydivatlap*, a még születendő kitűnően szerkesztett *Magyar Hölgyek Lapja* s a szelíd honleányi paradiomszöszközlöny, a *Családi Kör* szerkesztői [...] kik magasra tartják a budai Népszínház zászlaját.”²²

Dobó Pesten szerzett barátjai közé tartozik még Borszéki Antal is, akinek 1865-ben, pályakezdése alkalmából *Az én jó Antimnak* c. horáci igényű verssel kíván szerencsét.²³ A Scylláról és Charybdisről, dagadó vitorlákról és fenyegető veszélyekről szóló költemény ugyan csupán egy kishivatalnoki állás megszerzését ünnepli, mert barátja – bizonyára a jogi végzettség megszerzése után – pénzügyi fogalmazó lesz, de hát úgy látszik, az illető számára ez is nagy teljesítmény lehetett. Mint ilyen, 1868-ban már másodosztályú pénzügyi fogalmazóvá lép elő,²⁴ 1883-ban pedig pénzügyi titkárrá a fővárosi adóhivatalnál.²⁵

Dobó ír még a *Vasárnapi Újság*-ba (1863-ban, 1865-1867 közt és 1870-ben), és a *Falus Gazdá*-ba is (ide 1863-ban gazdasági tudósításokat). Ám nemcsak újságírással foglalkozik, hanem szépirodalommal is. Beszélyekkel kezdi: Előbb a *Családi Kör*-be (1861-ben *A kecskés* címmel), *Hölgyfutár*-ba (1863-ben *Virágok és nyak-ék* címmel), *Nefelejts*-be (1864-ben *Beöthy László* címmel), a *Magyar Bazár*-ba (1866-ban *Gazdag ipa, szegény vő* címmel). Később azonban ezzel a műfajjal felhagy. Költeményeket először a *Napkelet* közöl tőle (1862-ben), majd a *Koszorú* (1863-

20 Fővárosi Lapok 1864-07-08 649. old.

21 PUKÁNSZKYÉ 1979 86.

22 PUKÁNSZKYÉ 1979 131-132

23 Fővárosi Lapok 1865-09-08 címlap

24 Budapesti Közlöny, 1868-07-17

25 Fővárosi Lapok 1883-06-01

1864 közt), a *Családi Kör* (1863-ban), a *Hölgyfutár* (1863-1864 közt), s a *Felvidék* (1863-1865 közt).²⁶ A jelentékenyebb médiumok közül 1864-ben megkeresi *Fővárosi Lapok*-at, amelynek szerkesztői üzenetei – szerintem találó – megállapítása szerint Dobó László versében „szép a hangulat”.²⁷ Ezt követően aztán rendszeresen publikálnak is tőle (1865-1866 közt, 1870-ben és 1872-ben), majd a *Nefelejts* (1865-1872 közt), a *Hazánk és a Külföld* (1866-ban, 1868-1869 közt és 1871-ben), s a *Magyarország és a Nagyvilág* is (1867-ben és 1872-ben).²⁸

A 1866. január 3-ikától ismét eredeti címén megjelenő *Alföld* 1867. júniusában felveti egy, az aradi vértanúk emlékének állítandó szobor gondolatát, amit a központi, budapesti sajtó is felkarolt. Rövid idő alatt ötvenezer forint gyűlt össze erre a célra.²⁹ Az aradi vértanúk emlékművének javára természetesen Gyorokon, az arad-hegylajai ménési borvidék üdülőhely-jellegű településén is rendeztek egy hangversenyt. A műsorban magánénekszámok szerepeltek az aradi dalárda közreműködésével, végül két fiatal poéta, Dobó László és Varga János szavalt kölcsönösen egymástól verseket.³⁰ Varga János „zamos tollú népies író” volt. Dobó és a vele együtt érkezett bizalmasabb pesti ismerősei: fiatal írók, festők az ő bátyjánál, Varga Ferenc lelkésznel, a későbbi szeged-belvárosi apátplébánosnál voltak Gyorokon vendégségben több napig. A pesti vendégek közt volt Munkácsy Mihály is, aki szerette az ilyen kirándulásokat.³¹ Órála dátumszerűen is tudjuk, hogy 1867. augusztus 9-12 közt vett részt az aradi dalosünnepen, október elején már ismét Pesten találjuk.³²

A még pályájuk kezdetén álló Munkácsy és Dobó minden valószínűség szerint a pesti társasági életben ismerkedhettek meg egymással. Munkácsy ugyan már 1859 és 1861 közt is tartózkodott Aradon, mielőtt Münchenbe utazott volna, sőt, Dobó is járt már legalább egyszer – 1861-ben – Gyorokon,³³ ám ekkor még túlságosan kialakulatlanok lehettek ahhoz, hogy felfigyeltek volna egymásra, ha ott történetesen össze is futottak volna.

Munkácsy az aradi dalárünnepélyekről egy kis barna könyvbe vázlatokat készített, amelyben már korábbi skiccek is szerepeltek. E könyvet aztán Dobónak ajándékozta.³⁴ Dobó számára a kulturális megmozdulás egy sorsdöntő találkozást is hozott: Ezen ismerkedett meg jövődöbéli feleségével, Somogyi Etelkával. A családi hagyomány úgy tudja, hogy a lány előbb Munkácsy figyelmét keltette fel, csak ezután

1. Munkácsy Mihály: Vázlatok, 1867

26 SZINNYEI D. kötet 915-916. old.

27 Fővárosi Lapok 1864-02-19 156 old

28 SZINNYEI D. kötet 915-916. old

29 LAKATOS 1881. III. 99-102

30 Nefelejts 1867 453 old

31 A Hét 1900-05-23 296. old.

32 VÉGVÁRI 1958. 85. old.

33 László bácsi atilla-pipája c. versének alcíme szerint

34 A Hét 1900-05-23 296. old.

kezdett neki Dobó udvarolni. Munkácsy akkor azonban nem számított még partiképesnek, ellentétben Dobóval, aki jogi tanulmányait elvégezve a szülőhelyén hivatalt kapott. Ha az említett hagyomány igaz, még az is lehet, hogy a vázlatkönyvet igazából a lány kapta, s őtőle jutott csak később férjéhez. Dobó pesti barátai közt ott volt még Gyorokon Komócsy József is. Dobó Költemények (1868) c. kötetében ugyanis szerepel egy vers Dobóval közös gyoroki élményeiről. Amint feltehetőleg Munkácsy is tette, kötete egy példányát Komócsy is Dobónénak adja, dedikálva.

2. Munkácsy Mihály:
Vázlatok, 1867

Ami Dobóné Somogyi Etelkát illeti, a róla készült fénykép szerint kifejezetten szép volt, így talán nem véletlen, hogy a festő Munkácsynak akadt meg rajta először a szeme. Viszont a családi hagyomány szerint volt egy szépséghibája is, kancsalított,³⁵ emiatt fényképezték mindig úgy, hogy csak az egyik szemét lehessen látni. Ezt látszik alátámasztani a hagyatékában fennmaradt táncrend is, amely szerint 17 évesen, – alighanem mint első bálozónak – 1866. január 27-én mindössze egyetlen táncosa volt, bizonyos K.K.. A férjhez menetelét tudósító hymen-hír is mindössze „művelt lelkű”-nek jellemzi.³⁶

Dobó viharos körülmények közt hagyja el 1868 tavaszán az újságírói pályát s lesz hivatalnokká. Amint a *Fővárosi Lapok* erről beszámol, „valaki álnév alatt egy goromba levelet irt neki, s a külcimben a 'Dobó László' név utolsó két betűjét: 'ló' aláhúzta.” Dobó feltételezi, hogy a levél írója bizonyos Szabó Károly, a *Fővárosi Lapok* aradi levelezője lehet, ezért az *Aradi Lapok*-ban egy „éretlen” nyilatkozatot tesz közzé, amelyben az illetőt „alávaló pimasz suhancnak” nevezi, egyúttal bocsánatot is hajlandó kérni tőle, ha mégsem ő lenne a levélíró. Úgy vélik, „sajátságos fogalma van Dobó úrnak a 'lovagias eljárás'-ról,” továbbá, hogy „az irodalomnak nem használt annyit eddigi 'vékony zenéjü' dalaival, mint a menyit ártott e 'vastag modorú' föllépésével.”³⁷ Egy hónappal rá ezt egy újabb affér követi, amit ismét a *Fővárosi Lapok* ad hírül: Az *Aradi Lapok*-ba Dobó ezúttal az *Alföld* szerkesztője, Tishti Lajos ellen ír egy sértő hangú cikket. *Egy szerkesztő fotográfiája* címmel. Tishti azonban az írásra nem válaszolt, ám Dobó, mikor Aradon a színház

előcsarnokában véletlenül összetalálkoztak, „rögtön mellen ragadta ellenfelét, ki aztán kezére ütött.” Mindez szerintük arra mutat, hogy Dobó „csak oly kevés ildommal bír, mint írói képességgel.”³⁸ Hogy a névtelen levél írója, vagy Tishti mivel válthatott ki ekkora indulatot Dobóból, rejtve marad. Ki tudja, talán Dobó nősülési szándékával lehet valamiképp mindez kapcsolatos. – Dobó László közben Vinga város tanácsnoka lett. 1868. november 26-án vezeti oltárhoz Somogyi Etelkát.³⁹ Az anyakönyvben a vőlegény „kiváltságos szenátor” Vingán, esküvői tanúja Kishalmi Ferenc gazdász. A szegény sorsú, sokat nélkülöző fiatalember sorsában a házasság fordulópont volt. A Somogyi családnak tekintélye volt Arad megyében.

35 Kovách Emerencia

36 Nefelejts 1868 587

37 Fővárosi Lapok 1868-03-13 244. old.

38 Fővárosi Lapok 1868-04-24 380. old.

39 Fővárosi Lapok 1868-12-06 1125. old; Nefelejts 1868 587. old.

A Költemények

Dobónak esküvőjével csaknem egy időben jelenik meg első és egyetlen verseskötete *Költemények* címmel. A költségeket szokás szerint ő is előfizetéssel kívánta előteremteni.⁴⁰ Ám a szükséges összeg lassan gyülekezhetett, mert áprilisban Dobó László kijelenti, hogy verseire az előfizetési határidőt egész e hó végéig kiterjeszti.⁴¹ A költőn végül széki gróf Teleky Sándorné Teleky Jozéfa segíthetett, mert neki, „az irodalompartoló és nemesen érző honleánynak” szól a kötet dedikációja. A hét gyerekes, vallásos református asszony 1867 óta Veres Pálné közvetlen munkatársa volt a magyar nőnevelés elindításában. Dobó is a nők által kedvelt lapokban megjelent verseivel kelthette fel az arisztokrata hölgy figyelmét. A *Nefelejts* így már novemberben bejelentheti, hogy „Dobó László költeményei egy csinos kiállítású kötetben néhány nap előtt kerültek ki a sajtó alól. Jövő számunk bővebb ismertetést hoz e költeményfüzerről, melyet előlegesen is olvasónőink figyelmébe ajánlunk. Kapható Pesten Osterlamm Károly könyvkereskedésében s ára 1 frt.”⁴²

A magát 1869-re datáló kötet 64 lírai költeményt tartalmaz, valamint *A Nap lova* c. verses népmesét. Ezek közül 21 már megjelent a *Fővárosi Lapok*, *Hazánk és a Külföld*, *Hölgyfutár*, *Koszorú*, *Magyarország és a Nagyvilág*, *Nefelejts*, *Üstökös* és *Vasárnapi Újság* lapjain. *A Nap lova* az *Aradi Lapok*-ban jelent meg.⁴³

A beígért ismertetés a *Nefelejts*-ben meg is jelenik, Szana Tamás tollából. A jó szemű és művelt ítéző megállapítja, hogy a hazai irodalomból már eltűntek a hazafias témák, s a költők inkább a „szív apró bajaival” foglalkoznak. A kötetről szólva „a szerelem ez apró rajzaiban Dobónál csak elvétve találunk új hangot, új vonást; képeit, hasonlatait s a fordulatokat már ismerjük, de mindezek annyi gonddal és csínnal vannak összeállítva, hogy kötetét, dacára a reminiscenciáknak, az érdekeltség bizonyos nemével olvassuk át. [...] Dobónak majd minden darabjában találunk régibb, ismert eszméket, gondolatokat, de azért egyik költeményére sem lehet rá fognunk, hogy pusztá másolat. Dobó László ügyesen tudja alkalmazni tanulmányait, s a mi fő, ismervén erejét, nem fog oly teher emeléséhez, melyet nem bírnának el vállalni. Kicsiny körben mozog s egyszerű dalokat ír, mihez nem kell merész csapongás. Ha magasabban akar szárnyalni, képeket hajhász s dagályossá válik.” Ilyennek ítéli az *Út előtt*⁴⁴, a *Tétovázás*⁴⁵ egyes helyeit, valamint az *Énekek éneke* c. verset⁴⁶ teljes egészében. – Az csak az életút ismeretében tárul fel teljes valóságában, hogy az eszmék és a valóság közt mekkora a szakadék. Így, amikor az *Út előtt* c. versben a költő édesanyjától elbúcsúzva elhangzik, hogy fia amiért elindul, az „a cél magas!”, akkor egyáltalán nem „az ördög pilulái”-ról vagy hasonlókról eshetett köztük szó. – A szüleiről írt verseket, a *Szegény öreg* és a *Szüleim levele* címűeket⁴⁷ a kritikus „meleg érzelemmel” írottként dicséri meg. Ez utóbbi két versből azonban ma, 150 évvel később már kellemetlenül árad a Petőfi-utánérzés és még

40 DOBÓ 1868

41 Fővárosi Lapok 1868-04-03 311. old.

42 Nefelejts 1868 576

43 SZINNYEI D. kötet, 915-916. old.

44 DOBÓ 1869 6. old.

45 DOBÓ 1869 68. old.

46 DOBÓ 1869 115. old.

47 DOBÓ 1869 142, 145. old.

némi vállveregető leereszkedés is. Az viszont vitathatatlanul igaz, hogy Dobó „egészen birtokában van a külalak titkainak. Verselése könnyed, folyékony s költeményei csengő rímeikkel, gyakran a béltartalom szintelenségét is feledtetve, édes álmodozásba ringatják az olvasót. Nem ritkán egész rímjátéokra ébredünk, mint – csak egy példát említek – a *Fél álomban* című dal⁴⁸ olvasásakor.”

A *Nap lova* c. népmeséről végül azt írja, hogy Dobó „kétségen kívül legsikerültebb költeménye. [...] Ismeri a nép nyelvét, szólásformáit, szokásait, s a mit ellesett és eltanult, jól föl tudta használni népmeséjében. Nyelve erőteljes, népies, csak néhol pórias; a fordulatok ügyesek.” A jövőben a népies irodalom művelését ajánlja számára.⁴⁹

Egy nappal korábban jelent meg a *Fővárosi Lapok*-ban Ábrányi Emil kritikája. Egy, a költővel feszült viszonyba került lapban, egy konkurens másik költőé. Egy tizennyolc évesé. A kritika ledorongoló: „Mit lehet írni egy könyvről, melyben sem eredetiség, sem phantázia, sem eszme, sem hangulat – szóval, semmi költészet.” Megengedi, hogy néhányban „kellemesen érintett a zengzetes technika,” mert „hibátlan technikával versel”, ám összességében „középszerű verselővel van dolgunk, ki minden költeményében ugyanegy: unalmas, kisszerű, eszmeszegény. [...] Dobó nem költő”, mert ahhoz „eredetiség kell, a mivel Dobó nem igen rendelkezik.” A Szana Tamás által is említett áthallások forrásait tételesen is előhossa: az ó-angol balladákat, Arany Jánost, Bérangert, – akikhez még bátran hozzá lehetne tenni Petőfit, de még Horatiust is. Más szóval „Dobó költészete hamis és csinált.” Hevülete oda ragadja, hogy még azt is kijelenti, hogy Dobónál „a logika mehet a pokolba, csak a rímek csengjenek össze.” Ám az általa felhozott példák (*Válasz egy levélre*,⁵⁰ *Játszó gyermekekhez*,⁵¹ *Kibékülés*⁵²) a 150 évvel későbbi olvasó számára egyáltalán nem tűnnek értelmetlennek. Felrója azt is az *Úgy van*⁵³ c. vers kapcsán, hogy „Dobó szeret költeményeiben vízzel manipulálni”, valamint, hogy gyakran fordul elő nála a „menny” szó, mint az *Úton*⁵⁴ címűben is, amelynek harmadik versszakában amellet „a leghamisabb idealizmus és a legvastagabb próza van egyesítve.” E versszakban ugyanis ez áll: „Kedves, jó leánykám, érzed-é, hogy jövök?/ Vagy nem is gondolsz rám tenger-munkád között? / Hogyha érzed: kérlek, készülj el előre / Hogy boldogságotól ne roskadj a földre!” Aminek megítélésében viszont az ifjú irodalmárnak nagyon is igaza van. Érdekes viszont, hogy a patetikus stílusú költő nem hozza szóba a kötet dagályos verseit. Nem tűnnének fel neki? Vagy éppen ellenkezőleg, annyira bántóak számára, hogy emiatt veti el Dobó teljes költészetét? Két költeményt tart egyedül kifogástalannak, habár ezek is „kópiák”: Az egyik *A kopott kalap*⁵⁵ a másik *A vén hegedős*,⁵⁶ „mindkettő Béranger gyönyörű chansonjai után szabadon átdolgozva.” Az érzelgősséget kevésbé kedvelő mai olvasó azonban nem biztos, hogy egyetért a kritikus dicsérő szavaival. A *Nap lova* c. népmese azonban vásári ponyvanyomtatványokra emlékezteti. „Arra nem méltó, hogy elemzésébe bocsátkozzunk, mert nincs benne semmi.[...] Mindent összevéve: [...] Verseivel – mondjuk ki határozottan – irodalmunk

48 DOBÓ 1869 107. old.

49 Nefelejts 1868-12-13 586-597. old.

50 DOBÓ 1869 8. old.

51 DOBÓ 1869 10. old.

52 DOBÓ 1869 131. old.

53 DOBÓ 1869 132. old.

54 DOBÓ 1869 66. old.

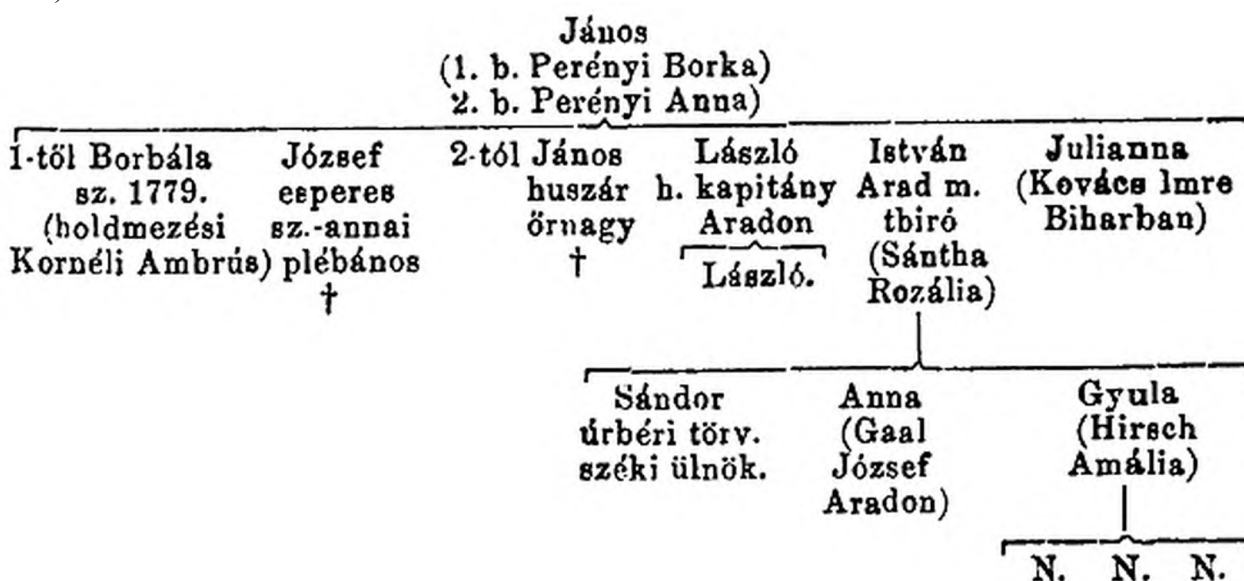
55 DOBÓ 1869 96. old.

56 DOBÓ 1869 151. old.

semmit sem nyert. Ellenben hitelt veszthet az oly lap, ki az efféle termékeket is ajánlgatja, – föl kell róluk tennünk, hogy olvasatlanul” – feddi meg mind a kritikát, mind Dobó verseit megjelentető lapot, s egy füst alatt még a jövőre nézve miheztartási eligazítást is adva neki.⁵⁷

A Somogyiak

Dobó László a perlaki Somogyi családba nősült be. Apósáról, Somogyi Gyuláról (Arad, 1825 – Lippa, 1895) azt mondja a családi hagyomány,⁵⁸ hogy rokona, Barkóczy székesfehérvári püspök taníttatta, 1848-ban esküdt volt Aradon, s ugyancsak 1848-ban nemzetőr parancsnok. A háborús körülmények közt szökteti el Hirsch Amáliát (Arad, 1829 – Lippa, 1910) és veszi feleségül (Arad, 1848).

3. A Somogyi-családfa

Aradnak a Szabadságharc alatti hadtörténetéről szóló forrásokból annyit lehet tudni közelebbről, hogy az aradi várparancsnok nem rokonszenvezett a pesti kormánnyal, ezért amikor a várban állomásozó csapatok eltávoztak, a helyükre érkező nemzetőröket eltávolította. A tiszántúli nemzetőrségnek ugyan ide tették a gyülekezési helyét, de a várparancsnok nem engedte be őket. Október 7-től lövetni kezdte a várból a várost, amely lassan romhalmazzá vált. A várat ostromlók közt sok volt a nemzetőr és az újonc, ezért mindig alulmaradtak a hivatásos császáriakkal szemben. 1849 március közepén azonban Bem József kiszorította Puchner generálist Erdélyből. Az ostromzár parancsnoka 1849 áprilisától Vécsey Károly vezérőrnagy lett. Július 1-jén a várőrség elvonul, a vár élére a beteg Damjanich Jánost nevezték ki, aki augusztus 17-én – átadta a várat az oroszoknak.⁵⁹

57 Fővárosi Lapok 1868-12-12 1140-1141. old.

58 Somogyi Gedeon

59 MÁRKI

Vécsey tábornok megérkezésekor a magyar csapatoknak komoly felszerelési nehézségei lehettek, mert lakossági felajánlásokat fogadtak el: Ki egy szuronyos puskát, ki egy csákót, Somogyi Gyula pl. egy tölténytáskát adományozott 1849. április 17-én a honvédeknek.⁶⁰

Somogyi Etelka az ostromállapotok miatt született 1849. július 1-jén Aradon kívül, Pankotán. Somogyi Gyula a Szabadságharcot követően 1858-ban Arad megye Radnai és Hegyaljai járásában lett főszolgabíró.⁶¹ Később tisztségéről azonban le kell mondania, mert jogi végzettséghez kötötték. 1862-1863 közt Arad város tanácsosa.⁶² 1864-ben Arad városának főkapitánya. A minoriták rendházában együtt ünnepel a szerzetesekkel.⁶³ Vallásos ember, élete végén minorita confrater volt.

Ami a családnak előnevet adó Perlak községet illeti, Zala megyében fekszik, itt lehetett birtokos az a *somogyi* származású család, amely később, a török időkben okmányok nélkül menekült el a királyi Magyarországra. A Szabolcs megyében élő Somogyi István 1642-ben emiatt csak előnév nélkül kap nemességet. Egy leszármazottja, magát „perlaki”-nak nevező Somogyi János (Hejőszalonta, 1754 – Arad, 1818) II. József idején Ugocsa megye alispánja volt, aki egymás után előbb báró Perényi Borbálát (1760k-1791) majd Annát (Nagyszőlős, 1753 – Simánd, 1811) vette feleségül (Migléc, 1792). Így gyermekei leányágon a Thurzó, Jakusits, Palocsay, Zrinyi családnak is utódaivá váltak. Ezen a jogon avatkozott be a hírhedt, bellatinczi, 25 évig tartó

4. A perlaki Somogyi-család címere

5. Sántha Rozália
(1790-1866)

6. A csíkkozmasi és csíktusnádi
Sántha-család címere

60 Közlöny 1849-06-10 482

61 Nemzeti Kalendárium 1858 (44. évfolyam)

62 LAKATOS 1881. III. 238

63 Religio, 1864. 2. félév 39. szám 313. old.

Bossányi-perbe mint felperes.⁶⁴ A 18. század végén Arad megyében Simándon telepedett le, hol zálogba vette a gróf Csernovichok több száz holdból álló nemesi birtokát. Somogyi Jánosnak báró Perényi Annától született lánya, Juliánna nemes Kovách Imrének, Bihar megye szolgabírájának és kincstári hivatalnoknak lett a felesége, fia pedig, István (Migléc, 1796 – Simánd, 1837) Arad megyének volt táblabírája. A Csernovich grófok birtokukat az 1830-as évek végén azonban visszaváltották, így Somogyi István fiai – mint Somogyi Gyula is – birtok nélkül maradtak.⁶⁵ Somogyi István felesége a 1655-ben megnevesített lófőszékely eredetű⁶⁶ csíkkozmási és csíktusnádi Sántha Antal és b. Perényi Rozália lánya, Sántha Rozália (Tiszakóród, 1790 – Pest, 1866) volt, aki özvegyen megy hozzá férjhez (Arad, 1824). Pesten halt meg a Magyar u. 14. alatt, ami Károlyi telek lehetett, ő pedig szegény rokon. Tiszakóródon maga a Sántha-kúria is valójában csak kis parasztház volt.⁶⁷

7. Hirsch Ferenc (1779-1841)

8. Gerer Katalin (1805-)

A Hirschék és a Kehrerek

Somogyi Gyula polgárlányt szöktetett el és vett feleségül. A Hirsch (Hiersch von Neisse) sziléziai német család volt. 1806-ban Brieg (Brzeg)-ből telepedett be Hirsch Ferenc és József (1774k –). A 20. századra csak ez utóbbinak maradtak fent férfiági leszármazottjai (Hirsch József kormányfőtanácsos Margit krt. 5.). Hirsch Ferenc (Brieg, 1779 – 1841) „von Neisse” előnevet és címet is használt. Foglalkozása Büksenspanner (vadászok puskatöltője, segédje) volt. 1827-ben megözvegyülve veszi el a jóval fiatalabb Gerer Katalint (Arad, 1805 –) – Gerer Lipót és nagylaki Rácz Rozália lányát – jómódú családból, aki férje halálakor (1841) megfesteti mindkettőjük arcképét Anton Fialka jó nevű festővel, férjét halotti maszk után. Magyar érzelmű asszony volt, lányával, Hirsch Amáliával 1842-ben részt vesz a Lánchíd alapkövetésén.⁶⁸

64 Somogyi Gedeon

65 NAGY IVÁN X. kötet (1863). 292. old., Somogyi Gedeon kiegészítésével.

66 BOROVSKY, Szatmár megye 604. old.; NAGY IVÁN X. kötet, 51. old.; KEMPELEN IX. kötet 232. old.

67 Somogyi Gedeon

68 Somogyi Gedeon

A Gererek német-tímárok, Rothgerberek voltak, aradi céhük hat alapító mestere közt szerepel Gerer Lőrinc és Hirsch Ferenc is. Kiváltságos levelük keltének éve 1819.⁶⁹ Gerer Lipót Gerer Lőrinc fia lehetett, mert ha testvére volna, alighanem ő is tag lenne a céhben. A család neve eredetileg nyilván Kehrer volt. A család Bajorországból származik. Oberpfalz Schwandorf, Amberg, Beureuth környékén a 20. sz. végén is gyakori ez a név. A 18. sz. közepén három Kehrer testvér

9. Somogyi Gyula (1825 - 1895)

10. Hirsch Amália (1829-1910)

telepedett le Magyarországon: az egyik Aradon, a másik Versecen, a harmadik Temes megyében valahol, egy közelebbről nem ismert helyen.⁷⁰ Kehrer János az Aradtól kb. 10 km-re nyugatra fekvő Németszentpéter lakosa volt 1800 körül. Ennek fia, Kehrer István 1835k. Újaradon élt.⁷¹ Kehrer József, újvidéki születésű bőrgyártó 1809-ben kap polgárjogot Pesten.⁷² Nagylaki Rác Rozália pedig feltehetően annak a „Ns. Rác András”-nak a lánya, aki 1774-ben háztulajdonos volt Aradon.⁷³ A nagylaki Rác (Rátz) család nemességét 1625-ben Bethlen Gábortól kapta.⁷⁴

69 LAKATOS 1881 II. 178

70 HU BFL XIII.86 Perlaki Somogyi család levelei. Kehrer Gyula (Veszprémben Stadion u. 1/b.) levelei (1980.02.29 és 1981.01.20)

71 Kehrer Károly

72 Buda és Pest polgárai

73 LAKATOS 1881 II. 229. old.

74 KEMPELEN IX. kötet 5, 9. old.

Ormós Zsigmond körében

Dobó László, az ígéretes karrierrel kecsegtető honorácior tehát Somogyi család lányát kapta feleségül. A későbbi események azt mutatják, hogy Dobó Ormós Zsigmond műgyűjtő és művészettörténész, későbbi temesi főispán tágabban értelmezett köréhez tartozott. Nem tudjuk, mikor és milyen körülmények közt ismerkedtek meg. Legvalószínűbben Munkácsy révén, aki az 1860-as évek elején egy képrestaurátor inasaként már megfordult Buziáson Ormos Zsigmond házában.⁷⁵ Dobó hagyatékában fennmaradt Ormós 1867-ben kiadott Urbinoi Santi Rafael c. könyvének egy példánya, 1869-i keltezéssel és Dobónak szóló udvarias dedikációval, amit a szerző nyilván csak valamit viszonzozva adhatott a nála alacsonyabb rangú és ismeretlen embernek. Például akkor, ha Dobó megismerkedésükkor őt *Költeményei* egy dedikált példányával ajándékozta meg.

11. Dobó László és Somogyi Etelka esküvője
1868. november 26-án

Magyarország, Német-Austriai távirászati egyesület.
Ungarn. Deutsch-Oesterreichischer Telegraphen-Verein.

Hő 1868
Rendeltetés helye: Budapest
Feladás helye: Budapest

Stamm.	Ország.	Neve és jogviszonya	Feladás ideje	Árjegyzék
St.	Or.	Név és jogviszonya	Feladás ideje	Árjegyzék

TÁVIRAT - TELEGRAMM.

Somogyi Etelka és László esküvője
Arad, november 26-án
Síndíjra meg az arad. távirat díjára
nek nyújtotta. Köszönettel.

László
Arad
Mihály

Használt táviratokat.
Beszámoló az előfizetőknek.

a.	b.	c.	d.	e.
helföldi távirat	külföldi távirat	világosi távirat	világosi távirat	világosi távirat

Továbbállítást jogszet. - Befizetési-Formet.

Hozzájárulás
Reflexió an Election

am en / ore / per / díj /
som / ore / díj /
egyen / " / " /
ki által? /
bűn /

Köszönettel táviratokat felküldő személyeknek.
Köszönettel táviratokat felküldő személyeknek.

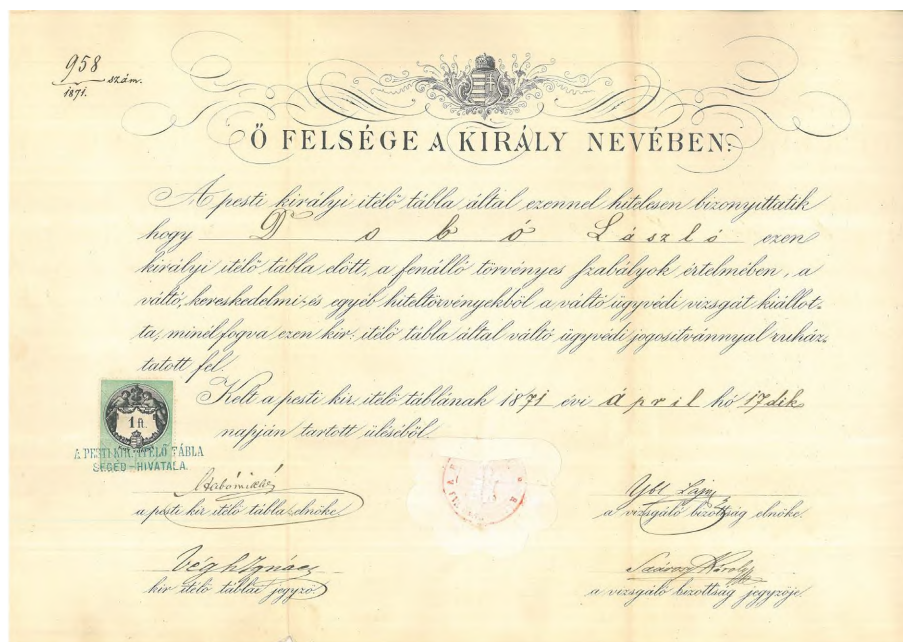
Felvezetés
Egyenlítősi távirat

Távirat kiadására 51. sz.

12. Dobó László, Borszéki Antal és Munkácsy Mihály
távirata Dobóné Somogyi Etelkának. 1869 eleje

Megismerkedésük helyére és közelebbi körülményeire nézve talán eligazítást adhat egy, a 1860-as évekre előnyomott táviratfeladó űrlap. Ezen pesti feladási hellyel a következő szöveg szerepel: „Dobó Lászlóné, Arad, Reggeli u 9. Dördüljön meg az ágyú! Jövönk biztosítékának új diadala! Levélben többet. Laczi, Anti, Misi.” A címzett neve – áthúzva – eredetileg „Somogyi Etelka” volt, tehát nem sokkal az esküvő után írták, azaz 1869 elején. Az aláírók pedig Dobó László, Borszéki Antal, Munkácsy Mihály lehetnek. Könnyen meglehet, hogy az öröm annak szól, hogy Munkácsy össze tudta hozni Dobót a temesvári alispánnal, amikor az esetleg éppen Pesten járt, mondjuk, mint tag a Tudományos Akadémián.

Csicseri Ormós Zsigmond (1813 – 1894) jelentős és befolyásos személyiség volt. Fiatal korában Kölcseynek volt barátja. Az 1848-49. szabadságharcban osztotta Kossuth törekvéseit, emiatt később várfogságra ítélték. Innen kiszabadulva visszavonult birtokára, Búziásra, hol a művészetek tanulmányozásával foglalkozott. A hatóságok zaklatásai miatt azonban 1857-ben eladta birtokát és Olaszországba költözött. 1861-ben mint Temes megye főjegyzője került haza: Írói tevékenysége miatt a Magyar Tudományos Akadémia ekkor megválasztotta levelező tagjának. Ezt követően lemondott hivataláról és ismét utazásokat tett külföldön. 1867-ben távollétében alispánnak választották, emiatt hazatért. 1871 elején a király kinevezte Temes megye főispánjává s 1872-ben a Szent István rend kiskeresztjével tüntette ki s több bonyolult közigazgatási feladat megoldására küldte ki kormánybiztosul.⁷⁶

13. Dobó László váltóügyvédi oklevele, 1871.

Dobó Lászlóéknak megszületik első gyermekük, Hajnalka. Ekkor hivatalosan is kérvényezi nevének megmagyarosítását, amire „Dobrow László vinga-városi törvényszéki tanácsos” az 1870. évi 6246. számú belügyminisztériumi rendelettel engedélyt is kap.⁷⁷ 1870 elején azonban Hajnalka lánya megbetegszik. Egy versében ír erről. Imádkozva könyörög az életéért,⁷⁸ ám a kislány meghal. Ennek megrázó hatására történhetett, hogy 1870-ben megalapította a Temesvár-belvárosi gyermekkert egyesületet, amelynek elnöke felesége, Dobó Lászlóné lett.⁷⁹

14. Dobó Ilona, 1871

(váltóügyvédi) oklevelét is. Ennek révén lehetett az ez év végén még vingai tanácsnok,⁸⁶ 1872-

1871. május 5-én megszületik második gyermekük, Dobó Ilona. Aradon laknak, Reggeli u. 9. alatt. A keresztszülők (apai részről) Borszéki Antal budai miniszteri fogalmazó, Komócsy József szerkesztő, (anyai részről) Somsics Teréz voltak.⁸⁰ Ez utóbbi azonos Fribeisz Lajosnéval (sz. 1811), a Pesten élő, a Somssich család köznemesi ágából származó Somssich Pálnak, az Első Hazai Takarékpénztár és más pénzügyintézetek vezetőségi tagjának, a Nemzeti Kaszinó tagjának,⁸¹ később képviselőházi elnöknek az ikertestvérével.⁸² Fribeisz Lajos cs. kir. százados volt. 1841 után vette feleségül Somssich Teréziát, bátyjának, Fribeisz Károlynak özvegyét. 1849-ben nyugdíjba ment, nem kívánva harcolni a magyarok ellen. Ezután Arad megyei birtokán lakott,⁸³ Kürtösön (Kurtics, Curtici),⁸⁴ amely a sofronyai több mint 1000 holdas Fribeisz uradalomhoz tartozott.⁸⁵ Somssich Pál szerepel Barabás Miklós Lánchíd alapkölététele c. festményén is. Nyilván az ő révén lehetett jelen az ünnepségen a 13 éves Hirsch Amália – Dobó Ilona nagymama – az édesanyjával. Somogyiék – Hirschék – ezek szerint már több évtizedes kapcsolatban lehettek Fribeiszékkal. Dobó László ugyancsak 1871-ban szerzi meg ügyvédi

77 Budapesti Közlöny 1870-04-15 1507

78 Nefelejts 1870-02-06 címlap

79 BERKESZI 1900 164. old.

80 Frivaldszky iratok, Dobó Ilona keresztlevele

81 ADRESS-KALENDER, 1867, 356, 363, 370. old.

82 SOMSSICH DE SAÁRD FAMILY

83 FORRAI 2000 466. old.

84 NAGY IVÁN IV. kötet. 266-267. old.

85 JACSÓ 1898 83-84. old.

86 Budapesti Közlöny 1871-12-13 6235. old.

benazonban már Temes-megyei aljegyző,⁸⁷ nyilván nem Ormós támogatása nélkül. Ez évben Munkácsy Temesvárra jött feleségével Ormós Zsigmond főispán látogatására. Közben Dobóékat is fölkereste. Körülöttük ott játszott Dobó kislánya, Ilona. Munkácsy őt egy levélborítékra íróttal sebtében lerajzolta.⁸⁸

15. Dobó Ilona, 1872.
Munkácsy Mihály rajza

Ormós Zsigmond buzdítására jelenik meg a *Temesi Lapok* első száma 1872. május 1-én. Köré csoportosítja a Délvidék valamennyi számottevő, tollforgató emberét. A vezércikkeket gyakran Dobó László írja.⁸⁹ Ebben a lapban jelenik meg Dobónak *A király keze* c. alkalmi költeménye⁹⁰ is, amellyel a királynak az árvízkárosultak iránti jótékonyágának állít emléket. A vers önálló nyomtatványként is megjelenik. Ormós főispánnak nagy része volt a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat megalapításában is, melynek ő lett az elnöke.⁹¹ 1873-ban a társulat közgyűlése napján este a temesvári színházban hangversenyt és műkedvelői előadást rendeznek. Liszt Ferenc Ünnepi indulóját a katonazenekar játssza, a az előadás prológját Dobó László írja.⁹² 1874-ben a társulat közgyűlésén Dobó László Pesty Frigyes értekezését olvassa föl.⁹³ 1876-ban a társulat természetrajzi gyűjteményét egy három lábú csirkével gyarapítja.⁹⁴ Szintén 1876-ban a társulat javára műkedvelői előadást rendeznek a színházban, amelyen Dobó László:

Bukásból győzelem c. egyfelvonásos vígjátékát adják elő.⁹⁵ 1885-ben egy aradi rendezvényen a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulatot Telbisz Imre temesvári polgármester, Dobó László és apósa, id. Somogyi Gyula, valamint Telbisz Károly képviselik.⁹⁶

A magyar nyelvű színjátszásért

Már 1872-ben látunk arra példát, hogy Dobó fontosnak tartja a magyar nyelvű színjátszást: Murad effendi temesvári török konzul III. Selim c. drámáját lefordítja a Nemzeti Színház számára.⁹⁷ A szerző – eredeti nevén Franz von Werner – akárcsak a német színház igazgatója, Eduard Reiman a *Három fehér liliom* szabadkőműves páholy tagjai voltak, az utóbbi annak főmestere. Ez volt az

87 Vasárnapi Újság 1872 242. old.

88 Hét 1900-05-23 296. old.

89 Régi jó világ 2015-06-11

90 Fővárosi Lapok 1872-05-09 459. old.; DOBÓ 1872;

91 SZINNYEI, 9. kötet 1382. old.

92 Fővárosi Lapok 1873-05-11 472. old.

93 Fővárosi Lapok 1874-05-24 519. old.

94 TERMTUD ÉVKÖNYV 2. 1875-1876 61. old.

95 A Hon 1876-05-27

96 Ellenzék 1885-09-22

97 Fővárosi Lapok 1872-11-01 1096. old.

első magyar szabadkőműves páholy, amely – hosszas küzdelem, 1868. évi előzmények után 1869. április 3-án⁹⁸ – megalakulhatott Magyarországon,⁹⁹ és 1871-ben csatlakozik a megalakuló Jánosrendi Nagypáholyhoz.¹⁰⁰ A páholy sokat tett német nyelv terjesztéséért.¹⁰¹ Ezért, ha tagjainak liberális szemlélete akár tetszhetett is Dobónak, magyar-ellenes törekvéseikkel nem tudhatott egyetérteni. Nem tudni, hány színdarabot írt Dobó, mert ezeknek szövegei nem maradtak fenn. Viszont hagyatékában fennmaradt egy falragasz, amely 1877. áprilisában a szeged-szabadkai szintársulat búcsúestjén egyetlen előadásban Dobó László: *Keresztűz* c. eredeti háromfelvonásos vígjátékának előadását hirdeti.

Dobó csak lassan hagy fel a lírai költészettel. A Kisfaludy Társaságban egy alkalommal Greguss Ágost, Szász Károly, Gyulay Pál után szerepel Dobó is, aki mint vendég olvassa fel az *Egy év után* c. költeményét.¹⁰² Az erről a hírről tudósító lap Dobó költeményeit még Tóth Kálmánéival

egyenrangúként kínálja rejtvénymegfejtőinek jutalomként.¹⁰³ A *Családi Kör* számára beküldött versekről Szana Tamás lapja azonban sorra írja a negatív bírálatokat, már a számára ellenszenves, női szerkesztésű lap okán is: „Dobó László bármint törekszik is Arany nyelvével s érzelmeivel tolmácsolni családi boldogságát, később szomorúságát: nem képes hatni; érzései csakis a költemény alakjának kedvéért látszanak születni, így nem is csoda, ha rögtön elmosódnak.”¹⁰⁴ – A kritikus nyilván nem tudja, hogy a költő első gyermeke *valóságos* haláláról ír. – „A *Családi Kör* detto a szokott tartalommal. [...] Egy rossz vers (*A költő*) Dobó Lászlótól. Ez a vers Hugo verselését akarja utánozni, természetesen erő, tehetség, kifejezési báj nélkül a prózai és közhelyek több érdekes példányával, mint pl. mikor istenről van szó, kinek 'Egy lehelletére csorbul a bú éli./ Vigalommal bűnkát rögtön is cseréli' stb.”¹⁰⁵ Máshol: „*Családi Kör*. Dobó László egy 1867-ben készült versét bocsátja szárnyakra. Alkonyatról énekel. Hangulat, a mi fő az ilyen verseknél, épen semmi sincs benne. Régi gondolatok, ócska kifejezések, semmi tartalom, semmi alak, csupán rímek, melyeket Dobónál mindig lehet találni: 'Álom, álom, édes álom,/ Merre jársz most? merre késel? / Fájó sebre enyhüléssel/ Mért nem ülsz le

16. Dobó László: *Keresztűz*. Plakát, 1877.

98 PALLAS LEXIKON 15. kötet, 327. old.

99 MOL, P1085

100 MOL, P1081, 4. tétel, II. (2. csomó) Három Fehér Liliom Páholy (1871-1885),

101 KAKUCS 2016 476-481. old.

102 A Kisfaludy-Társaság Évlapjai Új Folyam 7. 1871-1872 70. old.; Magyarország és a Nagyvilág 1871 2. 689. old.

103 Magyarország és a Nagyvilág 1871 1. 35. old.

104 Figyelő 1871-05-24 230. old.

105 Figyelő 1872-05-05 211. old.

szempillámon?”¹⁰⁶ – Itt a 21. századból azonban ismét közbe kell szólni. Éppen hogy a hangulat az, ami a vers tartalma. Hogy pedig Dobónak ez a vers mennyire fontos volt, abból is látszik, hogy a Szépirodalmi Közlönybe is beküldte, s az is lehozta *Lassan, lassan jö az alkony* címmel. Mi több, az inkriminált strófát még *A király keze* c. ünnepi versbe is bevette. – Költeményeire végül még a *Budapesti Szemlé*-től is kap utólag egy pár leforrázó mondatot: „Dobót a tiszta külformákra törekvés, melyet néha a virtuozitásig visz, például *Fél-álomban* (107. l.) de néha ízléstelenségbe is esik vele, s azonkívül bizonyos, bocsánat, majdnem együgyű természetes észjárás jellemzi, a milyen a falusi (alkalmi s helyi) poétáké szokott lenni. Példa rá a *László bácsi atilla-pipája* (22. l.)”¹⁰⁷ – Dobó 1873-ban még egy németből fordított mesével próbálkozik nyolc-tizenkét éves gyermekek számára. Címe: *A vak halász és három fia*.¹⁰⁸

Gorove István és Dobó László

1875-ben a Temes-megyei tisztújításkor Dobó Lászlót közfelkiáltással főjegyzővé választják.¹⁰⁹ Tevékenységnek a súlypontja ezzel a közéletiségre tevődik, irodalmi tevékenységét illetően is. A megye a főispán elnöklete alatt 1879. április 28-án és a következő napokon a délmagyarországi részek visszacsatolásának századik évét készül megünnepelni. Az elnökség elfogadására Gorove Istvánt kéri fel, alelnöknek Ormós Zsigmond főispánt, gróf Bissingen Nándort és gróf Csekonics Endrét, titkároknak Dobó Miklós kanonokot, Dobó László megyei főjegyzőt és Hemmen Ferenc főgimnáziumi igazgatót választották meg.¹¹⁰ Dobó ezen az ünnepségen elhangzott beszéde magyarul és németül is megjelent nyomtatásban.¹¹¹ Gorove István ezt köszönhette meg Dobónak azzal az elegáns sárgaréz íróasztali készlettel, amit tőle kapott ajándékba.¹¹² Gorove István fia volt az akadémikus Gorove Lászlónak, aki egyebek közt a bánsági bolgárok történetét is tanulmányozta.¹¹³ Gorove István a Szabadságharc politikusa volt s a világosi fegyverletétel után emigrált. Engedéllyel tért haza, majd 1861-től képviselő lett. Deák-párti volt, 1867-ben földmívelés-, ipar és kereskedelemügyi, 1871-ben a közmunka s közlekedésügyi miniszter, majd a Deák-párt és az ellenzék fúziójából alakult szabadelvű párt elnöke lett.¹¹⁴ Impozáns temetésén 1881-ben Temes-megyét Ormós Zsigmond főispán, Dobó László főjegyző és Petrus József képviselték. A veszprémi püspök temette, a gyászmenetben mind keresztény, mind zsidó segélyegyletek képviselői jelen voltak.¹¹⁵

17. A Gorove-féle készlet egy darabja

106 Figyelő 1872-11-10 536. old.

107 Budapesti Szemle. 1874. 5. kötet, 9. sz. 191. old.

108 VERÉDY 1886 398. old.; DOBÓ 1873

109 Ellenőr 1875-05-15

110 Ellenőr 1878-06-14

111 DOBÓ 1879a; DOBÓ 1879b;

112 Tintatartóból, tolltartóból, papírvágó késből és annak tartójából, csengőből, valamint két álló és egy kézi gyertyatartóból állt.

113 MTA Évkönyvei III. 76. old.

Alispánok és főispánok

Az 1866–1871 években Ormós Zsigmond volt az alispán. Őt Rötth László követte, aki 1880-ban öngyilkos lesz. Az alispáni ügyek ideiglenes ellátását ekkor hivatalból Dobó László megyei főjegyző veszi át, azokat rendben lévőnek találja. A temetésen, amelyen ott volt Ormós főispán is, Dobó tartja búcsúbeszédet.¹¹⁶ Az alispáni szék megüresedése folytán esedékes tisztújításkor Dobó is pályázik a tisztségre. A korteshadjárat nem lehetett nagyon békés, ha tekintetbe vesszük, hogy a végül megválasztott karánsebesi Rácz Atanáz alispánt a *Südungarische Bote* c. lugosi lap máris meggyanúsítja. Az alispán emiatt a vizsgálat megindítását kéri maga ellen. A lap azzal menti magát, hogy állításait Deschán árvaszéki elnöktől és Dobó László megyei főjegyzőtől hallotta, akik Ráczal együtt szintén pályáztak az alispáni székre.¹¹⁷ A vihar lecsillapodik, az alispán Dobó László főjegyzőt teljhatalommal felruházva a kubini járásba küldi az ottani szolgabíró által a hivatalos pénzek kezelése körüli, valamint egyéb elkövetett szabálytalanságok ügyében. Ki kell azt is vizsgálnia, hogy a magyar nyelv elsajátítására utasított jegyzők ennek eleget tettek-e?¹¹⁸ Ezt követően azonban most már Dobó ellen is vizsgálatot indítanak: Azzal vádolják, hogy több községi jegyzőtől jegyzői szigorlat letétele alkalmával pénzeket fogadott el, saját állítása szerint azért, mert őket a vizsgára előkészítette.¹¹⁹ A vizsgálatot le is folytatták, de végül semmi szabálytalant nem találtak. Azt állapítják meg, hogy Dobó a vizsgára való felkészítéskor még csak aljegyző volt, így nem volt döntési helyzetben, ami összeférhetetlenséget okozott volna.¹²⁰ Rácz Atanáz 1883-ban ifj. csicséri Ormós Zsigmond követte az alispáni székben.

A sok ledorongoló kritika ellenére Aigner Lajos kiadásában megjelent szépirodalmi művek közt 1883-ban ott találjuk Dobó László Költemények c. kötetét, díszkötésben 2 frt 50 kr-ért.¹²¹ Ormós *Délibáb* címmel temesvári szépirodalmi és ifjúsági folyóiratot indít. Ő maga, Áldor Imre, Löwy Miklós, Dobó László és mások írnak belé szépirodalmi és közhasznú apróbb cikkeket. „Vannak a füzetben hasznos tudnivalók, szőrejtvények, mennyiségtani és mértani feladványok sőt egy arany jutalommal pályázati hirdetés is 3 írott ívre terjedő elbeszélésre.”¹²² A Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat 1885-ben nyeri el későbbi elnevezését és szervezetét.¹²³ Képtára 300 darabból áll s legnagyobb részt Ormós Zsigmond ajándéka, de az országos képtárból is volt itt 14 kép letétben. A legjelentősebb darabjai a következők: Giovanni Bellini egy eredeti Madonnája, Kupeczkynek két eredeti műve, Donáthtól öt eredeti arckép. Komlóssytól volt két virágfestmény, valamint képek a ma már kevésbé ismert Augusti, Bordone, Eder, Gessi, Schmadl, Wascker és Wouwerman nevű festőktől.¹²⁴

114 SZINNYEI 3. kötet 1300

115 Ellenőr 1881-06-04

116 Ellenőr 1880-03-10 címlap

117 Ellenőr 1881-10-25

118 Ellenőr 1881-10-30, 1881-11-05

119 Pesti Hírlap 1882-03-11; Fővárosi Lapok 1882-03-12 379

120 Nemzet 1882-12-16

121 Koszorú 1883 351. old.

122 Nemzet 1883-01-15

123 BERKESZI 1900. 154. old.

124 BERKESZI 1900. 157. old.

Ormós 1883-ban, közszolgálatba lépésének nagyszabású félszázados évfordulóját ünnepelte, amelyen őt Dobó főjegyző „gyönyörű beszéddel”¹²⁵ üdvözölte. Szavaira az ünnepelt „emelkedett szellemű beszédben” válaszolt. Tiszteletére Áldor Imre emlékkönyvet szerkesztett, amely magában foglalta Dobó Lászlónak *Ünnepre* c. költeményét¹²⁶ továbbá Ormos Zsigmond életrajzát is.¹²⁷

Ekkor tárgyalja az Országgyűlés a zsidók és keresztények közti házasság elismerésének törvényét, amit a képviselőház elfogadott, de a felsőház kétszer is elutasított, így nem vált törvénnyé. Dobó javaslatára Temes-megye törvényhatósági bizottsága egyhangúan elfogadott bizalmi feliratot intézett Tisza Kálmán miniszterelnökhöz, amelyben kinyilvánítja, hogy „Temesmegye közönsége — híven eddigi hagyományaihoz, melyek tanúsága szerint a szabadság, egyenlőség és szabadelvűség zászlóját mindig fennen lobogtatta — kellemesen indítatva érzi magát arra, hogy a kir. miniszterelnök ur ő nagyméltóságához intézendő feliratban a magyar kir. kormány iránti legteljesebb bizalmának kifejezést adjon, azon óhajtással, hogy a magyar királyi kormány, mint eddig, ezután is tántoríthatlanul haladjon tovább a megkezdett ösvényen, melyen az egész haza támogatása elmaradhatlanul fogja kísérni.”¹²⁸ Ormóst 1885-ben a király a főrendiház örökös tagjává nevezi ki. 1886-ban leleplezik Gorove István volt miniszternek Barabás Miklós által festett arcképét. „Ez alkalmából Gorove családja 1000 forintot küldött jótékony célra a főispánnak és a leleplezésnél képviseltette magát. Dobó László főjegyző lendületes emlékbeszédet mondott Gorove felett.”¹²⁹

18. Megyeháza. Temesvár, Losonczy tér

A délmagyarországi tisztviselők önszegélyező egyesületet alapítanak, amelynek igazgatóságának tagja lett Dobó László is.¹³⁰ Ormos Zsigmond főispán 1888. április 30-án „számonkérő székert” tart, megvizsgálandó az egyes tisztségviselők hátrálékos ügyeinek számát. „Az illető előadók utasítottak a hátrálékok gyors elintézésére.”¹³¹

A levegőben ott érződik már egy rendszerváltozás előszele.

125 DOBÓ 1883b

126 DOBÓ 1883a

127 Pesti Hírlap 1883-02-21 12. old.

128 Magyar Polgár 1884-02-07 3. old.

129 Nemzet 1886-10-04; DOBÓ 1886a; DOBÓ 1886b;

130 Központi Értesítő 1887-11-13 95

131 Magyar Közigazgatás 1888-05-24 7. old.

Az 1889-ik év még a maga békés rendjén indul. „Márczius tizenötödikének megünneplésére Temesvár polgárainak javarésze, mintegy háromszázan díszvacsorára jöttek össze a vigadó nagytermében. Mali István törvényszéki elnök ékes beszédben fejtette ki e nap jelentőségét és poharat emelt ő felségére, a legalkotmányosabb királyra. Utána Dobó László megyei főjegyző emlékezett meg Kossuth Lajosról.”¹³² Ám elkövetkezik az a nap, amely Dobó számára sem öröndetes.

19. Dobó László díszmagyarban,
(egy életnagyságú olajfestmény előzménye)

Ormós Zsigmondot 1889-ben nyugdíjba helyezik. 1889. május 18-án a város és a megye törvényhatósága a vármegyeház nagytermében tartott közgyűlésen veszi tudomásul az Ormós Zsigmondot főispáni állásától fölmentő, illetve a helyébe Molnár Viktor dr. kinevezését tartalmazó belügyminiszeri leiratot s búcsúzik a volt főispántól. Unokaöccse, ifj. Ormós Zsigmond alispán díszmagyarban jelenik meg, a büszke volt főispán távolmaradását betegséggel indokolja. A belügyminisztérium ideiglenes vezetésével megbízott Baross Gábornak leiratának azt a részét, melyek a királyi elismerést tartalmazzák a volt főispán működése iránt, harsogó éljenzés fogadja. Dobó László, a megye főjegyzője – szintén díszmagyarban – mondja el a volt főispán érdemeit méltató „lendületes és költői részletekben bővelkedő” búcsúbeszédét. Ormós főispán emlékét jegyzőkönyvileg örökítik meg, Dobó beszédét később egész terjedelmében jegyzőkönyvbe iktatták, kinyomtatták és a megyében szétosztották. Az alispán indítványára húsz tagú küldöttség ment Ormós Zsigmondért, néhány perc múlva meg is jelent mellén a Szent István-rend kis- és Lipót-rend

nagykeresztjével. Belépésekor percekig tartó ováció fogadta, amit meghatottan köszönt meg. A lap tudósítója szerint a megyei viszonyokat és a helyzetét a következő, ott hallott megjegyzés jellemezte legjobban: „Qui se fait brebis, loup le mange.”¹³³ „Ki birkává lesz, megeszi a farkas.”

132 Nemzet 1889-03-16

133 Pesti Hírlap 1889-05-19 10

E számára tragikus naptól kezdve „megunta az embereket és a velük való érintkezést. A temesvári házába zárkózott és gyakran kertjében könyvvel kezében sétálgatva töltötte idejét. Ide vonult vissza, mikor a hatalom kisiklott kezéből. Ormós a régi főispánok prototípusa volt, igazi magyar főúr, a ki büszke volt fölfelé és kegyes, leereszkedő lefelé; nem tűrte meg a nyílt ellenállást; de okos számbavehető érvekkel mindig lehetett reá hatni.”¹³⁴

Pár napra rá, 1889. május 27-én volt Temes-megye és Temesvár újonnan kinevezett főispánja, dr. Molnár Viktor ünnepélyes beiktatása. Az új főispán a kilenc megyebeli országgyűlési képviselő kíséretében klopódiai birtokáról lovas bandérium kíséretében indult előző este, rendes személyvonatra szállt. A vonatot minden egyes állomásnál küldöttség várta, a főispán az üdvözlő beszédekre röviden válaszolt. Este érkezett Temesvárra. Itt a vármegye és város előkelőségei fogadták, fehér ruhás leánykák álltak sorfalat. A görög-keleti papság teljes számban jelent meg a tiszteletére. A főispán nagyszámú lovas-bandérium kíséretében vonult a fellobogózott, kivilágított városon át szállására, a „Trónörökös” nevű szállóba. Itt fáklyásmenet üdvözölte a vendéget. A rendszerváltás aggodalma volt a levegőben, ám az új főispán egyelőre mindenkit elbűvölt megnyerő magatartásával. Másnap reggel a székesegyházban püspöki Te Deum után a vármegyei ház dísztermében a főispán elfoglalja székét, meghallgatja a kinevezést tudató belügyminiszteri leiratot, majd leteszi a hivatalos esküt. Ekkor Dobó László, a vármegye „ékesszavu és jelestollu” főjegyzője mond „lendületes” üdvözlő beszédet, melyből a tudósító kiemeli a tisztviselői karra vonatkozó következő passzust, amely tele van előzetes védekezéssel: „Bő alkalma lesz méltóságodnak arról meggyőződni, hogy a törvényt tiszteljük, a kormány intencióinak megfelelni törekszünk s az évek hosszú során át immár megtízszereződött munkát minden erőnkkel és legjobb belátásunk szerint közmegelegedésre iparkodunk elvégezni. Nem terpesztő pihenés után epedünk, hanem legfőleg teendőink nagy halmazában veszítjük el néha a kivezető fonalat. Imént felettünk is megnehezült az idők viharos járása. Rászolgáltunk-e vagy nem, olyan kérdés, a melynek megoldása méltóságodra van bízva. Ha rászolgáltunk, sújtson le kíméletlenül! De ha, nem szolgáltunk rá, akkor az igazság szent nevében elégtételt követelünk! Mi nyílt homlokkal, a meghurcolt becsület és a sértett önértzet sajgó sebével bátran állunk méltóságod és a világ ítélőszéke elé.” Ezután a főispán mondja el programbeszédét. Ebben csak azt hangsúlyozza, hogy mindenben a közérdeket fogja szem előtt tartani. Az lesz a törekvése, hogy „a közigazgatás e vármegye területén hazafias irányú és tisztességes legyen.” A megye „lakossága eddig is fényes példáját nyújtotta annak, hogy hazánk különböző ajkú népei mennyire képesek egyesülni a magyar haza szeretetében.” Az állampolgároknak joguk van „a pontos, gyors, igazságos és minden ízében, le a legutolsó községi alkalmazottig tisztességes” adminisztrációra. Ezért nagy súlyt fog helyezni az ellenőrzésre. A békés hangnemű beszéd általános tetszés fogadta, pártkülönbségek nélkül. Ezután – ősi szokás szerint – a vármegye négy legidősebb főszolgabírája fölemelte székében az új főispánt, a vármegye közönsége „placet”-jét éljenekben fejezte ki. Az ünnepséget a városházán is egy hasonló követte.¹³⁵

Az események a továbbiakban már nem ennyire békések. 1889 nyarán ifj. Ormós Zsigmond alispán ellen az ellenzéki sajtóban támadásokat intéznek. Ő sajtópert indít¹³⁶ azok miatt a vádak miatt, amelyek szerint megyében a korrupció, „a családi politika mételye” ellepte volna a közigazgatást. Az alispán ellen azonban fegyelmi eljárás indul. A kiszivárgott hírek szerint Molnár

134 SZINNYEI, 9. kötet 1382. old.

135 Pesti Hírlap 1889-05-16 9-10, 1889-06-27 8, 1889-05-28 6. old.; DOBÓ 1889;

136 SZINNYEI, 9. kötet 1382

Viktor főispán már meg is kérdezte őt, hogy az esedékes tisztújításkor nem lenne-e hajlandó az alispáni székért „cserébe“ a megyei főügyészséget elfogadni, mert igenlő esetben „biztosítja“ őt, hogy ezen állásra meg lesz választva. Állítólag az alispán 10 napi gondolkozási időt kért, tekintve a helyzet delikát voltát. Ez a hír azonban csalódást okozott a jó programbeszéddel indult főispán személyét illetően, mert ha az alispán ártatlan, maradnia kell, ha pedig nem, akkor semmilyen hivatalra nem alkalmas. Úgy látszik – mondogatták – a főispán „nem tud elszabadulni bizonyos körök befolyásától, hogy a vármegyét és annak viszonyait nem ismeri és hogy terveit illiberálisak!”

Ifj. Ormós Zsigmondot az ügy nagyon megviselte. Biztosnak látszott, hogy fegyelmi ügyének befejezése után alispáni hivataláról lemond s arra többé nem fog pályázni. Ám felvetődött a kérdés „Ki lesz azonban az utódja? A vármegye közönsége, méltányolva számos, a megye szolgálatában szerzett érdemeit, igazán egy szívvvel-lélekkel Dobó Lászlót, a vármegye 'aranyaszáju és aranytollu' főjegyzőjét óhajtáná az alispáni székbe emelni; Molnár Viktor főispán pedig — egész nyíltan — Dészán Achill árvaszéki elnök érdekében 'fáradozik.’” Mély visszatetszést szült, hogy Molnár főispáni körútján mindenüvé „magával viszi“ az árvaszéki elnököt és nyíltan hangoztatja, hogy hiába „erőlködik“ a vármegye, ő Dobó Lászlót még jelölni sem fogja az alispánságra és határozottan Dészán Achill árvaszéki elnök megválasztatásán lesz. Miután a főispán eddig egy szóval sem nyilatkozott arról, hogy mi kifogása van Dobó László személye ellen s így erre a felelet egyelőre csak személyi okokban kereshető. Hogy ez mi lehetett, azt a sajtó azonban nem részletezi. Ha azt vesszük, hogy a média Dészán Achill elleni ellenszenvének oka annak feudális, ultramontán felfogása, gentry volta volt, ebből arra lehet következtetni, hogy a főispán Dobó egyszerű származását és kevésbé egyházas gondolkozását kifogásolta. Esetleg felröháta Ormósékkal fennálló kapcsolatát is.

Vargits Imre országgyűlési képviselő szerint olyan alispánra van szükség, aki „ebben a véges-végig korrumpált megyében rendet csinálni képes lesz. A morál arcucsapása az, hogy egyetlen jelöltje legyen a megyének az alispáni székre. Vannak a megyében más érdemes személyek is, kik méltán tartanak igényt arra, hogy az alispáni széket elfoglalják. A feudális és klerikális áramlat veszélyes a közszellemre; ez az áramlat lerontja szabadságharcunk összes vívmányait, békóba veri szabadságunkat, lenyűgözi a szabad szellemet.”¹³⁷

Az ellenvélemény szerint Deschánt azért nem akarják megválasztani, mert erélyes alispán volna. Ezért híresztelik azt róla, hogy a „pöffeszkedő gentry“ képviselője, hogy „ultramontán“ és nem liberális. Ellenkezőleg, „ő a becsületes munka embere, modern műveltségű, humánus, liberális gondolkodású férfiú, s hogy jobban tiszteli a törvénynek egyetlen betűjét is, mint ellenségei az egész törvénytárt.” Úgy vélik, hogy „Dobó László főjegyző aligha fogja magát eszközül fölhasználtatni bizonyos urak által,” ezért nem fog pályázni erre a tisztségre. Egy alkotmányos államban egyébként sem lehet szó liberális vagy illiberális közigazgatásról. „A jó közigazgatás a törvényeknek és rendeleteknek helyes és erélyes végrehajtásában áll; a végrehajtó hatalom funkciójának pedig semmi köze a szabad- vagy nemszabadelvűséghez. Az a törvényhozás dolga, mely az ország számára többé vagy kevésbé liberális törvényeket alkot.”¹³⁸

A Pesti Hírlap ezért megállapítja, hogy „örvendetes jelenség”, hogy a jelölő értekezlet „Deschán Achillt egyhangúlag alispánjelöltül proklamálta.” „Dobó László, Temesmegye kiváló képzettségű főjegyzője” pedig csupán „a főügyészi állásra fog pályázni, s nincs kétség benne, hogy

137 Pesti Hírlap 1889-09-08 3. old.

138 Pesti Hírlap 1889-09-12 3. old.

ez esetben ezen állást el is nyeri.” Szó sincs róla, hogy az új főispánban csalódtak volna, csupán a korrupció fenntartásában érdekeltek vannak ellene. Dészán barátja, „elvokona a főispánnak, mert maga is puritán jellemű, tisztakezü, erélyes, igazságos és fáradhatlan tisztviselő.” Az pedig még nem „korteskedés”, hogy amikor „dr. Molnár Viktor a megye előkelő egyéniségeinél látogatásokat tett, Deschán ur néhányszor együtt látogatott el barátjával, a főispánnal.” Deschán amikor „ezelőtt tiz évvel a megyei árvaszék vezetését átvette, az árvapénztárban vagy 80 ezer forintnyi passivumot talált,” most „az árvapénztár kilencszázezer forintot is meghaladó aktívummal” rendelkezik.¹³⁹

20. Dobó László

21. Dobó Lászlóné, Somogyi Etelka
(A kép egy életnagyságú olajfestmény előzménye)

¹³⁹ Pesti Hírlap 1889-09-13 2. old.

Így is történt: Október 20-án a jelölő bizottság tagjai értekezletet tartottak s Deschán Akhil árvaszéki elnököt jelölték ki az alispáni székre, mert Dobó László főjegyző kijelentette, hogy a jelöltséget nem óhajtja.¹⁴⁰ Nyilván átlátta, hogy a főispáni támogatás nélkül nincs esélye. Pedig már meg volt festve életnagyságú, díszmagyaros portréja, s feleségéé is kék selyem ruhában.¹⁴¹ December 12-én a tisztújító közgyűlésen a terem zsúfolva volt, azonban „az ünnepélyesség külső látszata nélkül; legalább egyetlen magyar díszruha sem volt látható.” A főispáni rövid megnyitó beszéd után „Dobó László főjegyző a gyengélkedő alispán távolléte miatt, mint annak törvény szerinti helyettese, bejelentette a tisztikar lemondását.” Felolvassák az alispán nyugdíjazás iránti kérvényét, és megszavazzák annak összegét. A „kijelölő válaszmány”, amelybe a tagok felét a főispán nevezte ki tíz percnyi tanácskozás után az alispáni állásra az egyetlen pályázót, Deschán Achilt jelölte, akit ki is kiáltottak alispánnak. Programbeszédében azt ígérte, „hogy a nemzetiségek jogos igényeit tiszteletben fogja tartani, s hű marad a vallási egyenlőség elvének, mindenek felett azonban szigorú kötelességteljesítést ígér s azt másoktól is meg fogja követelni.” Dobó főjegyzői állásra nem, csupán főügyészre jelentkezett, egymaga, amire meg is választják.¹⁴² A csupán főügyészi tisztség megpályázásának ténye, egybevetve azzal, hogy ezt a tisztséget a főispán korábban már az alispánnak is felajánlotta fájdalomdíjúl, arra utal, hogy Dobót is büntetni akarták Ormós-párti volta miatt, habár konkrét vád nem volt ellene. Hanzen Deschán Achill 1889–1897 közt volt alispán. Ifj. Ormós Zsimond nem tudta kiheverni bukását, és alig két évvel azután, hogy visszavonult a közpályától, meg is halt. Nagybátyja idegbeteg lett, Budapesten halt meg 1894-ben.¹⁴³

Dobóék családi körben

22. A Miasszonyunk-nővérek iskolája és temploma,
Temesvár

Dobóék nagyobbik lánya, Ilona a hagyatékában lévő csipkepapírú szentképekre írt sorok tanúsága szerint apácákhoz járt iskolába, és ott lett első áldozó 1882-ben. Minden valószínűség szerint Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérekről lehet szó, akiknek Újaradon elemi iskolájuk volt, Temesváron pedig anyaházuk.¹⁴⁴

Édesanyjának, Somogyi Etelkának legidősebb húga, Somogyi Amália (Arad 1858 - Csepel, 1938) apáca volt egy tanítórendben, feltehetően ebben. E rend szabályai szerint a tanítónő jelölteket legkorábban 14 éves korukban vették fel,

140 Budapesti Hírlap 1889-10-21 3. old.

141 korábban a szerző családja tulajdonában

142 Pesti Hírlap 1889-12-19 3. old.; Budapesti Hírlap 1889-12-19 3. old.

143 SZINNYEI, 9. kötet 1382. old.

144 TÓTH 1904 198. old.

és 19 éves korukban tehettek fogadalmat,¹⁴⁵ Somogyi Amália esetében tehát 1877-ben. Minden valószínűség szerint a temesvári zárdában kaphatott szerzetesi és tanítónői képzést, itt taníthatta unokahúgát is 1879-1882 közt. Nem tudunk arról, hogy az elemi iskolán kívül Ilonának egyéb végzettsége lett volna. Ceruzarajzai¹⁴⁶ azonban azt mutatják, hogy rajzoktatásban a továbbiakban is részesülhetett, amint ez a stúdium a Miasszonyunk-nővérek adta képzésnek valóban fontos részét is képezte.

23. Somogyi Amália, 1874 k.

Feltehetően a nyolcvanas évekre esik Dobó László megismerkedése Kovách Ákossal, (1846-1920) aki Pankotán született, a predikátum nélküli, Mária Terézia által megnevesített görög-katolikus (eredetileg ortodox), román eredetű nemesi családból. Édesapja, Kovách Dénes Arad megyében volt esküdt, majd 1862-ben Temesvármegyében telepedett le.¹⁴⁷ A fia eredetileg építész szeretett volna lenni, de családja nem engedte erre a bohémnak tartott pályára, így lett építőmérnök. Zürichben tanult, ahol ateista és szabadkőműves lett.¹⁴⁸ Hazatérve a temesvári államépítészeti hivatal vezetője lesz, részt vesz a nagy vasútépítkezésekben.¹⁴⁹ Dobó László és Kovách Ákos igen valószínűen e vasútépítkezések kapcsán ismerkedtek meg egymással.

1882-ben Csesztvén feleségül veszi Madách Izabellát (1864-1923),¹⁵⁰ a költő unokahúgát. Az agglegénynek indult mérnök és húsz évvel fiatalabb felesége nagyon megszerették egymást. A férj ateista létére helyeselte, hogy felesége vallásos, – még hozzá, nagyon is mélyen – mert ezt ő „női dolognak” tartotta.¹⁵¹ Talán a feleség hatásának tudható be az is, hogy Temesváron nem csatlakozik¹⁵² sem az 1869-ben alapított, de 1889-re már „kialvó” temesvári *Három Fehér Liliom*, sem az 1874-re megszűnt *Hunyady* szabadkőműves páholyhoz.¹⁵³ Apja, Kovách Dénes 1883-ban meghal, ekkor átveszi anyai örökségét Dettán. A

145 TÓTH 1904, 196. old.

146 HU BFL XIII.86 Dobó Ilona ceruzarajzai. Kislánymellkép (A6); – Horgászlány és Ámor? 1892 „Ilonád” (A5); – Cseresznyevirág és gyümölcs, 1888.01.13, „Dobó Ilona” – Madonna egy férfi szenttel, 1891 (A3)

147 LENDVAI 1905 III. 63-64. old.

148 Somogyi Gedeon

149 Somogyi Gedeon

150 Fővárosi Lapok 1882-12-28 1866

151 Somogyi Gedeon

152 KAKUCS 2016 476-481. old.

kastély és birtok édesanyjára, Timáry Júliára szintén anyai örökségként szállt az olasz származású, rizstermelést meghonosító Arizy család leszármazottjaként. Az 1794-ben Dettára költöző Arizi-család innen kezelte a közeli Topolyán 1786-ban létesített rizsföldjeit. A család 1801-ben adománylevelet és „topolyai” előnévvel nemességet is nyert. A rizstelepek a kincstár birtokai voltak. Az olasz nagybérlők mezőgazdasági üzemeinek Detta lett az adminisztrációs központja. Az Ariziek építették 1805-ben olasz mesterekkel, a város központjában álló reneszánsz kúriát is.¹⁵⁴

Az első dokumentum, amely Dobó László és Kovách Ákos ismeretségéről tanúskodik, egy 1888 körül Temesváron készült fénykép, amelyen Dobó Ilona és Madách Izabella együtt látható.

A Dobóék által alapított gyermekkert később, egy közelebről nem ismert időpontban beolvadt egy 1878-ban alapított másik gyermekkertbe, amely Friedrich Wilhelm Fröbel (1782–1852) német pedagógus, a 19. századi óvodapedagógia – a Kindergarten-mozgalom – elindítója elvei alapján működött. Fröbel Rousseau-val együtt azt vallotta, hogy az ember eredendően jó, minden kényszer, minden előíró jellegű nevelés helytelen. Ő a kezdeményezője a játék-pedagógiának. A Fröbel-féle intézménye elnöknője Dobó Lászlóné lett.¹⁵⁵

Dobó Ilonát 1891-ben Temesváron eljegyzi dr. Fridvalszky János fiatal jászladányi ügyvéd,¹⁵⁶ 1892-ben veszi feleségül. Nem tudni, hol ismerkedtek meg. Ebben az időben Dobóék Temesvárott a Holló u. 11-ben laktak. Második gyermekét, Frivaldszky Jánost 1895-ben Temesváron szüli meg. A keresztszülők Kovách Ákos és Madách Izabella lettek.¹⁵⁷

24. Három barátnő:
Ismeretlen, Madách Izabella és Dobó Ilona 1886 k.

153 MOL, P 1085, MOL, P 1083 Magyarországi Symbolikus Nagypáholy (1886-1950) (65. csomó) 38. tétel I. Három Fehér Liliom Páholy 1892

154 BÜCHL 1969

155 BERKESZI 1900.149, 164. old.

156 Fővárosi Lapok 1891-05-12 964

157 HU BFL XIII.86 Frivaldszky János anyakönyvi kivonata

Dobó László 1895-ben igazgatósági tagja lesz a Temesvár-Nagyszentmiklósi helyi érdekű vasút részvénytársaságnak. Kovách Ákos megvásárolja a Temesvár melletti Utvin (Ötvény) községhez tartozó Szentmária-ligetet.¹⁵⁸ Apja után átnevezi Dénesháza-pusztának.¹⁵⁹ Itt modern kastélyt építtet, amibe azonban tönkremegy.¹⁶⁰

25. Kovách Ákos kastélya, Ötvény

Ezt az 1896-ban épült „csinos úrilakot” ezért 1904-ben el kell adnia az 550 holdas birtokkal együtt. Az „úrilakban” 1914-ben kb. 4000 kötetes „érdekes” könyvtár található.¹⁶¹ Lehet, hogy ez is Kovách Ákosé volt. Dobó Lászlót Kovách Ákos nyeri meg a szabadkőművességnak.¹⁶² A korábban létezett páholyok azonban addigra már megszűntek, amellet a legtovább működő páholy német szellemű is volt, ezért azt a megoldást választja, hogy 1898. november 12-én belép a magyar szellemű nagyváradi „László király” páholyba, majd innen kiválva 1899. március 4-én megalapítja a „Losonczy” páholyt Temesváron, amelynek egészen a haláláig a főmestere lett. A páholytagok létszáma Dobó aktivitása eredményeként a kezdeti féltucatról az ő haláláig 50-re nőtt. Tagja volt Benedek Aladár is.¹⁶³ Kovách Ákos, édesapjával, két lányával Dettán egy kis kápolnában lettek eltemetve az Arizyekkel, Timáryakkal, valamint a Somogyi család néhány tagjával együtt.¹⁶⁴

158 BOROVSZKY Temes megye 87. old.

159 LENDVAI 1905 III. 63-64. old.

160 Somogyi Gedeon

161 BOROVSZKY Temes megye 87. old.

162 Somogyi Gedeon

163 MOL, P1083 (122. csomó) I. sorozat 38. tétel LXIII. Losonczy Páholy (1899-1903) 1902. évi 221. sz. éves beszámoló jelentés. Az iratok döntő többsége tagfelvételi irat; MOL, P1134-D sorozat-7.tétel kisebb páholyok fondtörédei-No.20 Losonczy Páholy – Temesvár (1899-1919) körözüvények, meghívók, kiadványok

164 HU BFL XIII.86 Nemes Kovách család iratai. Suhai Imréné Kovách Ilma feljegyzése, 1960.

Dobó Ilonának volt egy húga is, Etelka. Születési évét nem ismerjük. 1876 táján születhetett, tekintve, hogy egy közös, gyerekkori fényképen egyikük kb. 7, a másikuk 2 évesnek tűnik. Nehéz felfogású vagy későn érő gyerek lehetett, mert kevéssel iskolás kora előtt a képeskönyvben nem ismerte fel az állatokat.¹⁶⁵ Nem tudni, hogy iskolába hova járt, valószínűen a Miasszonyunk rend iskolájába, mint nővére is, ahol nagynénjük, Somogyi Amália tanított. Az enyhén fogyatékos Etelkának huszonévesen volt egy szerencsétlenül végződő története egy rokon fiatalemberrel.¹⁶⁶ Az eset pontos időpontja nem ismert, de talán 1890 és 1900 közt történhetett.

Somogyi Amália tizennyolc év apáca-élet után¹⁶⁷ kilép a rendből, és tanítónőként folytatta életét. Egy rokona szerint „megunta” a zárdaéletet.¹⁶⁸ A vallás- és közoktatásügyi miniszter Somogyi Amália oki. tanítónőt 1893-ban a távoli Sátoraljaújhely melletti károlyfalvai községi elemi iskolához rendes tanítónővé nevezi ki.¹⁶⁹ Az a benyomás, mintha a családjától is menekülne. Innen 1904-ben „haza” helyezik, Lippára,¹⁷⁰ ám két év múlva ismét messzire, Battonyára.¹⁷¹ Itt 1912-ben igazgató-tanítónői kinevezést kap,¹⁷² aminek nem sokat örülhetett, mert csanádpalotai tanítónőként fejezi be a pályát, 1914-ben évi 1680 korona nyugdíjat állapítanak meg a számára.¹⁷³

Az utolsó évek

Dobó László tevékeny részt vállalt a helyi nyelvterjesztő egyesület munkájában. 1887. január 31-én a temesvári Koronaherceg vendéglőben Ábrányi Kornél tiszteletére az egyesület ünnepi ülést tart Marx Antal tanfelügyelő, Pfeifer Antal gimnáziumi igazgató és mások részvételével, amelyen a díszvendégre a felköszöntőt Dobó főjegyző mondja.¹⁷⁴

Dobó magát mint ügyvéd is aktivizálja. Védőügyvédje lesz egy vádlottnak, aki kiszúrta valakinek a szemét. A törvényszék „gyönyörű védbeszéde” eredményeként a vádlottat csak 2 évi börtönre ítéli.¹⁷⁵ Mint főügyész pedig pert indít Temes-vármegye nevében a kincstár ellen, mert az abszolutizmus korában az állami adóhivatalok által kezelt árvaalapot rendezetlenül adták vissza 1861-ben. Részben sikkasztottak belőle, részben a vagyon a temesvári adóhivatalba került, s azóta is ott van. A vármegye már korábban ugyan tiltakozott ez ellen, de az ügy közben elült. Az árvák most ismét követelték jogaikat, kiderült hogy jogosan kétfélmillió forint követelésük van.¹⁷⁶

Jókai jubileuma alkalmából a temesvári tanács nagyszabású ünnepséget kezdeményezett, amely óriási nagy számú és rendkívül díszes közönség részvétele mellett folyt le. A vigadó nagytermét fényesen feldíszítették szőnyegekkel és délszaki növényekkel. Az emelvény hátterében, angyalról megkoszorúzva, Jókai mellszobra volt látható. A páholyokat előkelő hölgyközönség foglalta el. Egyedül a katolikus papság maradt távol az ünnepélytől. A Berlioz-féle Rákóczi-indulót a katonai zenekar játszotta. Majd a zenekedvelők-egyletének összkara énekelte a himnuszt. Gozsdu

165 Kovách Emerencia

166 Kovách Emerencia

167 Kovách Emerencia

168 Somogyi Gedeon

169 Néptanítók Lapja 1893-11-11

170 Budapesti Közlöny, 1904-04-08 címlap

171 Budapesti Közlöny, 1906-07-01 címlap

172 Budapesti Közlöny, 1912-04-02

173 Néptanítók Lapja 1914-05-21

174 Pesti Napló 1887-02-01

175 Pesti Hírlap 1890-03-14 12. old.

176 Pesti Napló 1893-09-05 2008. old.

Elek kir. ügyész tartott ünnepi beszédet, s Dobó László szavalta „gyönyörű” alkalmi ódáját, mely után két leányka megkoszorúzta Jókai szobrát. A szózat elénekelésével végződött az ünnep.¹⁷⁷

Molnár főispán ígérete ellenére nem a megye alapos megismerése után, hanem baráti kapcsolata alapján töltötte be az alispáni széket. Sorban érik Deschan Achilt a vádak, pl. hamis váltó kiadásáról, amely miatt Lázár Jenő gróffal,¹⁷⁸ majd más dolgok miatt másokkal párbajra kel.¹⁷⁹ Ez esetekből kiderül, hogy korábban alaptalanul vádolták meg „ultramontánsággal,” lévén hogy a párbaj tilos a katolikus hívőknek. Dobó 1897-ben ünnepi huszonöt éves szolgálati jubileumát. A tisztikar, élén Deschan alispánnal, teljes számban jelenik meg az ünnepelnél, aki meghatottan köszöni meg az üdvözlést.¹⁸⁰ A főispán és alispán közt időközben megromlik a kapcsolat. Főispáni kezdeményezésre, miniszteri rendelet alapján, a vármegye közigazgatási bizottsága május 25-én fegyelmi vizsgálatot indít Deschan Achill alispán ellen. Hivatali túlkapásnak, kötelességszegésnek minősítik Deschan eljárását a Temesvár-Lippa-Radna vasút ügyében, t. i. hogy megtiltotta a vasút részére megszavazott összeg miniszterileg is elrendelt kifizetését, s a a vasút megnyitását is megakadályozta.¹⁸¹ Az ügyben azonban Blaskovich Ferenc képviselő interpellál a belügyminiszterhez, a főispán eljárását az alispán ellen nem tartva méltányosnak.¹⁸² Ám a belügyminiszter kiterjeszti a vizsgálatot a felfüggesztett alispánnak még egyéb, utólag kiderített kötelességmulasztásaira és visszaéléseire, így az útiköltségek és egyéb díjak fölszámításának módjára nézve is.¹⁸³ A fegyelmi ügyében kiküldött vizsgáló biztosok bejelentetik, hogy Deschan Achillt négyszeri megidőzésnek sem tett eleget, sőt, elutazott egy ismeretlen helyre. Dobó László főügyész indítványára a bizottság ezért elrendelte, hogy Deschant egy, a lakásán kifüggesztett és egy hírlapilag közzétett hirdetmény útján újból idézzék meg, azzal a meghagyással, hogyha augusztus 7-én nem jelenik meg, azt úgy tekintik, hogy a védelemről lemond és a vizsgálatot csak az addig keletkezett írásos anyag alapján fogják befejezni.¹⁸⁴ Deschan végül többszöri idézésre megjelenik, a három napos tárgyaláson a fegyelmi vétségek beigazolódnak, ezért hivatalvesztésre ítélik.¹⁸⁵ A *Szabadság* az esetet így kommentálja: Alispánok rettegjenek, mert Magyarországon megszűnt a jog. Bárkinek találhatnak ürügyet elmozdítására. Deschan Achilnek is, aki hűséges eszköze volt a „kormánypart temesi gázságainak”.¹⁸⁶

Mikor később a volt alispán összetalálkozik az utcán Dobó László főügyésszel, aki azt az indítványt készítette, aminek alapján Deschant hivatalától megfosztották, kiköp előtte. Dobó rögtön kemény szavakkal felel s a dologból párbaj lesz, amiben a főügyész könnyű sebet kap.¹⁸⁷ Október 20-án azonban egy miniszteri leirat is helybenhagyja Deschan Achil alispán ügyében a fegyelmi bizottságnak azt az ítéletét, mely az alispánt hivatalvesztésre marasztalta.¹⁸⁸ Az utóda az alispáni tisztségben 1898–1904 közt Capdebo Gergely, korábbi főjegyző lett.

177 Pesti Hírlap 1893-10-24 6. old.; Kolozsvár, 1893-10-25; DOBÓ 1893;

178 Ellenzék, 1892-02-08

179 Pesti Napló, 1893-10-27; Pesti Hírlap, 1893-10-28

180 Pesti Napló 1897-02-04 6. old.; Délmagyarországi Közlöny 1897-02-02; Budapesti Hírlap 1897. február 4. 7. old.

181 Pesti Napló 1897-05-26; Budapesti Hírlap 1897-05-31

182 Pesti Napló 1897-06-13

183 Pesti Hírlap, 1897-07-06

184 Kolozsvár 1897-07-26

185 Pesti Hírlap, 1897-08-31

186 Szabadság 1897-09-22

187 Pesti Napló 1897-09-21 8. old.

188 Kolozsvár 1897-10-26

Dobónak az ezt követő, kevésbé mozgalmas időszakban több ideje marad a kultúrára. Akár a nyelvészkedésre is: A *Magyar Nyelvőr* a „lacapacárez” bereg-megyei tájszó kapcsán, amely annyit tesz: „fel se veszi a dolgot, kiheveri, kipihen magát” megjegyzi, hogy Dobó László, temes-megyei főügyész szerint ez a román „lasa pa sare” „hagyd, halaszd estére”, kifejezésből származik.¹⁸⁹

A *Hét* szerkesztőjének beküldi azt a vázlatkönyvet és borítékot, amely Munkácsy Mihály rajzait őrizte. A lap hosszú cikket írt róla.¹⁹⁰ Később e Munkácsy-relikviáknak még legendájuk is támad annyiban, hogy az *Aradi Közlöny* már úgy tudja, hogy Munkácsytól 2 dedikált festményt kapott, és nemcsak kislányát, de Dobót is lerajzolta.¹⁹¹ A festményekké átváltozott vázlatkönyv további sorsa azonban sajnos, már ismeretlen. Végvári Lajos, Munkácsy monográfusa nem is tud a létezéséről.¹⁹²

Dobó László 58 éves korában családja körében otthon, Temesvár Erzsébetváros, József tér 6. sz. alatt egy éjjel, 1901. március 6-án váratlanul meghal. A halál oka „szívbelhátya lob” volt, betegségében szentségekkel ellátva nem volt.¹⁹³ Haláláról több lap is nekrológot közölt. Mint a Délmagyarországi Múzeum Egyesület tagjára,¹⁹⁴ mint fiatal költőre és Munkácsy jó barátjára emlékezik a *Budapesti Hírlap* és a *Vasárnapi Újság*.¹⁹⁵ Az *Aradi Közlöny* szerint másutt többre vihette volna, de ő hű maradt megyéjéhez.¹⁹⁶ A *Pesti Napló* is úgy tudja, hogy „máshová nem akart menni, holott sokszor kínálták magasabb állással, inkább maradt meg Temes megyében, második sorban.” Ez a médium látszik a legtájékozottabbnak. Megírja, hogy a megyei szolgálatban „nagy érdemeket szerzett a Délvidék és Temesvár városának magyarosítása körül. Szóval és tettel küzdött a magyarság érdeke mellett.” Ellenfelei e téren azonban egyáltalán nem a nemzetiségek voltak, mint ma gondolnánk, hanem „a schulvereinos mozgalom”, az az elnémetesítő törekvés, amely az 1880-as évektől egészen a náci időkig jelen volt e vidéken. A lap megemlíti a „temesvári színészet megmagyarosítása” körüli érdemeit is. Úgy véli, „rokonszenves egyénisége, nagy szónoki tehetsége fölvitték volna a vármegyei rangfokozat legmagasabb polcára”,¹⁹⁷ azaz az alispánra is. A *Hét* pedig úgy véli, hogy Dobó „rosszul született”, ezért bár „óriási munkaerőt és kielégítetlen ambíciót hantoltak el” vele a sírba, csak főjegyzőségig vitte, ott azonban ketté tört a pályája. „Alispánná már nem lehetett, ama föntírt születési hiba miatt. Ha zseninek születik, nagy adminisztratív tudásával, kitűnő pennájával, szinte szilaj energiájával kétségkívül országos carriéret csinált volna.”¹⁹⁸

Dobó László temetésén a „vármegye hivatalnoki kara Cabdebo György alispán vezetése mellett jelent meg, s ott volt mindenki, aki csak szerepelt Temesmegye közéletében. A búcsúztatót ifjabb Niamessny Mihály mondta el, ki megható módon ecsetelte a fájdalmas részvétet, melyet Dobó László váratlan halála keltett. Az ügyvédi kamara nevében Korniss Géza megyei ügyész méltatta az elhunytak érdemeit.”¹⁹⁹ A plébános temette, amint illett. Ám, a temetés egyúttal

189 Magyar Nyelvőr 1899 569 old

190 A Hét 1900-05-23 296. old.

191 Aradi Közlöny 1901-03-09

192 HU BFL XIII.86. Frivaldszky János (1936) iratai. Tudósokkal váltott levelek. Végvári Lajos levele Frivaldszky Jánosnak (sz. 1936) 1980. március 4-én

193 HU BFL XIII.86. Dobó László halotti anyakönyvi kivonata.

194 Történelmi és Régészeti Értesítő 17 (Új évfolyam, 1901) 118old.

195 Budapesti Hírlap 1901-03-09 7. old.;Vasárnapi Újság 1901-11sz. 177. old.

196 Aradi Közlöny 1901-03-09

197 Pesti Napló 1901-03-08 7. old.

198 A Hét 1901-04-10 159. old.

199 Pesti Hírlap 1901-03-10 7. old.

szabadkőműves temetés is volt,²⁰⁰ lévén Capdebo alispán a Losonczy²⁰¹, Niamessny ügyvéd pedig az egykori Hunyady²⁰² páholy tagja. A *Kelet*, a Symbolikus Nagypáholy lapja is leközli Dobó nekrológiát.²⁰³

A tagoknak szóló belső méltatás szerint haláláig a páholy főmestere volt, a páholy lírai, humánus alaphangnemét megadó személy. Lévén a „XX. század jelszava, a szeretet.”²⁰⁴ Dobó László sírját a szabadkőművesek még 1930-ban is gondozták, amikor már senki rokona nem élt Temesváron.²⁰⁵ Személyes ismerőse²⁰⁶ úgy emlékszik vissza Dobó Lászlóra, hogy kedves, jó modorú, művelt ember volt. Azt az gyengéjét, hogy igen szerette a szép cipőket, sőt „nyikorgót” tétetett beléjük, hogy új darab hatását keltse, annak tudta be, hogy cipésznek volt a fia.

26. Dobó Ilona lakása 1913-1935 közt
Arad, Florian u. 6.

27. Dobó Etelka, 1900 k.

Mint költőt, a Világháború előtt még számon tartják Dobót. A legutolsó értékelésben Kéki Lajos azt írja róla, hogy *A Nap lova* c.

200 MOL, P1083 (122. csomó) I. sorozat 38. tétel LXIII. Losonczy Páholy (1899-1903): Az 1901/1072 sz. irat Dobó szabadkőműves gyászjelentése.

201 KAKUCS 2016 480-481. old.

202 KAKUCS 2016 481-482. old.

203 Kelet 1901. 91. old.

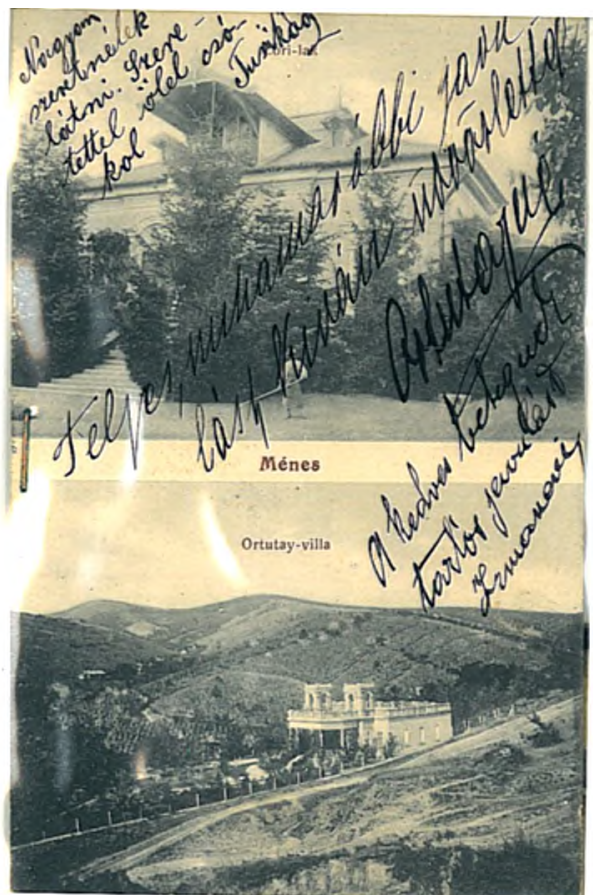
204 MOL, P1083 (122. csomó) I. sorozat 38. tétel LXIII. Losonczy Páholy (1899-1903): 1902. évi 221. sz. éves beszámoló jelentés

205 Somogyi Gedeon

206 Kovách Emerencia

népmeséjének „szerkezete elnyújtott, de szerencsésen tudja megszólaltatni a derült, enyelgő tréfa hangját, nyelvében és előadásában pedig Aranynek egyik legtehetségesebb tanítványa.”²⁰⁷

Dobó Lászlóné megözvegyülve Lippára költözik szüleihez,²⁰⁸ majd édesanyja, Hirsch Amália halála (1910) után Ménesre. Amikor 1892-ben első unokáját, Frivaldszky Andort Jászberényben megkeresztelik, kisebbik lánya, Dobó Etelka lesz a keresztanya.²⁰⁹ Olykor meglátogatja Ilona lányáékat Jászapátiban a báli szezonban, ilyenkor viszi magával Etelkát is.²¹⁰

28. Üdvözlét Ménesről dr. Frivaldszky Jánosnak, 1913.
A legfelső sorok Dobó Etelkától ("Tusikád")

29. Somogyi Iván, Somogyi Gyula és Dobó Ilona
1886 k.

Etelka azonban nem ment férjhez. Valamikor 1923 és 1934 közt halt meg. Egyetlen – műtermi – fénykép maradt róla a századfordulóról. Széken ül ölbe tett kézzel, félrehúzott száján szomorú

207 PINTÉR 1912. 304. old.

208 Somogyi Gedeon

209 HU BFL XIII.86 Frivaldszky Andor születési anyakönyvi kivonata

210 Jászapáti és vidéke, 1903. 8. sz., 1906. 3. és 9. sz.

mosoly. A családi hagyomány szerint a lány tragikus történetében való részvételét az anya nagyon megszenvedte, egész életére kihatott rá.²¹¹ Dobó Lászlóné 1922-ben halt meg Aradon, Csiki Gergely u 15. sz. alatti lakásában. Lánya, Ilona, 1913-ban özvegyen maradván Aradra költözik Florian u. 6. sz. alatti lakásába. 1935-ben Ménesen lakik, onnan költözik teljes háztartásával Budapestre.

Néhány szót megérdemel még Dobó László nekrológjainak az az állítása, hogy „máshol” többre vitte volna, ahol nem lett volna tehertétel egyszerű származása. Máshol, azaz közelebből – vélhetőleg – Arad megyében, ahová feleségének rokonsága volt való. Itt főleg apósára lehet gondolni, aki élete végén is Arad főkapitánya volt és „zsentri”. Hogy az ő személye mennyivel lett volna befolyásosabb Arad vármegyében, mint Ormósé Temesben, aki Dobót ott támogatta, nem tudni. Talán Dobó két sógorának karrierjén lehet lemérni valamit.

Somogyi Gyula nagyobbik fia, Somogyi Iván (Arad, 1855-Temesvár, 1907) nem volt különösebben ambiciózus ember. Lippán nőtt föl szüleinél. Felesége Tost spanyol nemesi családból származott. Fiát, Somogyi Lászlót (1880-) Dobó László támogatta: Érettségi után egy ideig nála dolgozhatott. Később felköltözött Budapestre. Felesége a szász családból való Miess Margit volt. Fiúk Somogyi Gedeon (1920-) jogot végzett Budapesten.²¹² A Vízivárosban lakott, nem nősült meg. Legutoljára a Városépítési Tervező Irodánál (VÁTI) dolgozott.

Apja nevét a kisebbik fiú örökölte. Somogyi Gyula (Arad, 1860-Budapest, 1945) tanult ember volt, vallásos, akárcsak apja. 1892-ben keresztapja lett Frivaldszky Andornak, a keresztanya Dobó Etelka mellett.²¹³ Későn nősült. Temes-kubini főszolgabíró volt, amikor eljegyezi néhai Fichtenu Jenő birodalmi lovag, volt krajnai földesúr és neje, özvegy Fichtenauné, született Treo Klementina leányát, Maryt, majd 1897. február 18-án feleségül veszi.²¹⁴ A feleségnek, Jeloušek von Fichtenu Marynak főrangú rokonai voltak, gyakran megfordult királyi kihallgatásokon is. Nem örvendett azonban közszeretnek.²¹⁵ Férje, Somogyi Gyula 1898-ban a Fehértemplomi járás főszolgabírója volt.²¹⁶ 1914-től az ősi „perlaki” előnevet pedig hivatalosan is használhatja, miután rá adományt kapott.²¹⁷ 1944-ban Signum Laudis kitüntetésben részesül.²¹⁸ Visszatérve arra a lehetőségre, hogy esetleg ő támogathatta volna Dobó Lászlót, – ez aligha valószínű, miután sokkal fiatalabb volt sógoránál, amellet nem is Arad-megyében, hanem ő is Temesben ért el karriert.

211 Kovách Emerencia

212 ELTE almanach, 1941-1942 141. old.

213 HU BFL XIII.86, Frivaldszky Andor keresztlevele.

214 Budapesti Hírlap 1896-12-01, 1897-02-14

215 Somogyi Gedeon

216 Magyarország tiszti cím- és névtára - 17. évfolyam, 1898. 209. old.

217 KEMPELEN 11. kötet 568. old.

218 Tolnai Világlapja, 1933-08-09

ZSENGÉK

Az első Fáy²¹⁹

Édes szülőföldem, te szép Magyarország,
Könnyes szemmel nézek múltad éjjelébe ...
Könnyes szemmel nézek, szent porodba hullok,
Megszentesíté azt hős elődink vére.

Ha könny gyöngyödzik is néha a szememben,
Egy édes bús érzet csakhamar fölváltja, —
Örömkönnyes szemmel, ihletett kebellet
Mondhatom: ez a hon a magyar hazája.

Boldog lehet a hon, a mely oly fiaikat —
Mint elődink voltak — mondhat gyermekének,
Kik babért szerzének önmaguk fejére,
S örökké ragyogó fényt a magyar névnek.

*

„Piroslik a Sajó,
Hatvanezer meghalva már,
Elsodrá hősi népedet
A sok ellen, a vad tatár.
Már úgy is vesztve a csata,
Itt mit sem ér a küzdelem,
Úgy sem használ halálad itt,
Fuss innen! Fuss jó méneden '
Fuss innen! Fuss az Istenért,
Mig a veszély utol nem ér —
Siess, siess!“ — Szól hős Rugács —
És a futó király után
Rohanva fut szilaj lován;
Dobog a föld a ló alatt,
Véres mezőn halad, halad ...
Véres mezőn, holt testeken
Rohanva, mint a szél megyen —
.....halad, halad.
Nyomába, mint a fürgeteg —
Üvölt az üldöző sereg,

219 Dobrov László: NÉMETHY 1890. II. 324-325. old.

Alattuk, mint sólyommadár,
A harczy mén rohanva jár.
.....halad, halad.
Gyász — gyásztérekén Béla halad,
Nyomán az üldöző csapat
Nincs többé már kísérete,
Csak hős Rugács vagyon vele,
Közéig az üldöző csapat,
De a két hős csak vesztegel,
Béla magyar király alatt
A mén élettelen hever.
Közelg az üldöző csapat... .
„Már itt van a biztos halál,
Itt van lovam! “ — Szól hős Rugács,
„Mentsd életed uram, király!
Ragyogónak te életed
Az elpusztult haza egén,
Mely az ádáz vihar után,
Kisüt az elpusztult hazán, —
Ragyogónak te életed,
Kicsiny csillag én lételem;
Ha én veszek: csillag marad,
De ha te halsz a vérsikon:
Nap lesz a borús egen!

— Közelg az üldöző csapat,
De már a hős király halad
Rohanva fut a harczy mén,
Habos a szűgy, leng a serény
Közelg az üldöző csapat,
De már csak Rugács vesztegel —
Diósgyőr sűrű erdeje
A hős királyt takarja el.
Hiába minden üldözés!
Nyomot vesztett a vad tatár,
A hős király megmentve már.

*

Egymásután folynak hosszú, hosszú évek
Újra éledni kezd a csöndesült élet,
A magyar hazába’
Újra kisütött a jólétnek sugara.

Az újjászületett országnak királya
El nem feledé még, a mohii csatába'
Mit tett Rugács bajnok ...
Fáy névvel érte nemességet adott.
S törzsévé leve egy nagy; dicső családnak,
Mely nagy fiakat szült a magyar hazának.

Kedvesemnek ²²⁰

Ott ültünk a parton ... lábaink alatt
Csörgve folydogált a játszi kis patak;
S a mint elmerengénk — én s te kedvesem,
Csillag csillag után tűnt föl az egen, —
Jut-e még eszedbe?

Jut-e még eszedbe édes angyalom,
Mint merengél el a fényes csillagon;
Mélán mint simultál szűmre édesem,
Mig csillag mosolygott ránk le fényesen,
Jut-e még eszedbe?

„Az az én csillagom, az meg a tied ...
Nézzed csak a fényes csillagos eget!“
Olyan szépen mondtad fényes csillagom!
Én meg ott orczádon néztem csillagom, —
Jut-e még eszedbe?

És a mint elváltunk néma kín között,
Melyhez az elválás fájdalma kötött:
Könycsepp ragyogott a méla szép szemem,
Emlékszel-e rá, emlékszel édesem, —
Jut-e még eszedbe?!

Szende jó leányka! néma alkonyon
Ha lehullni látod fénylő csillagom,
A mely érted égett ott a kék egen,
Fog-e köny ragyogni érte szemedem, —
Jutok-e eszedbe?!

Átölelve tartalak²²¹

Átölelve tartalak ölemben,
Kebelemen nyugszik szép fejed,
S mely fölé lehajlasz, vérző szívem
Fájdalmat, bút egyiránt feled.
Homlokomon mely ült, a ború
Rózsaszegélyü felhővé válik
Vajha így lehetnénk:
Ajk az ajkon, szív a szivén
Egész a halálig, koporsónk zártáig.

Meg-megsimogatom éj hajadat,
Te mosolygva némán nézesz rám;
S érzem, mintha ez édes mosolytól
A menny üdvét mind én hordanám.
Mosolyod, mint rózsás hajnalpir,
Mely uj fényt lövell a borús tájra,
S reá fényes nap lesz:
Az én szívem, az én lelkem,
Egész ... egész valóm át meg átaljárta.

Mit azelőtt csak névről ismertem:
Az édes boldogság van velem ...
Csak te szeress leányka! s a hosszú
Kínok árját mind elfeledem.
Elfeledem kemény sorsomnak
Rám szabott sok méltatlankodásit, —
S csak azt fogom tudni:
Én vagyok a legboldogabb
Egész a halálig, koporsóm zártáig.

221 *Dobrow László*: *Hölgyfutár* 1863-10-10 347. old.

Ellida dala²²²
— Svéd ballada. —

Olof nyergelteti szürke lovát,
Habnő lakánál ott nyargal ő át,
Nyargal a palota-kapu előtt:
Ott látja állani a szép habnöt.
Mint reszket a hárs a berekben!

„Légy üdvöz, légy üdvöz én Olofom!
Mily rég, rég, hogy reád váraozom!
Mondd, ifjú, hol van a te hazád?
Mondd ifjú, honnan arany-ruhád?
Mint reszket a hárs a berekben!

„Császári udvarnál van atyám,
Ott van anyám és kis hugám,
Fehér kezükkel ezek adák
Testemre az aranyozott ruhát.“
Mint reszket a hárs a berekben!

„Ott vannak földeim és ligetem,
Ott vetett nászágyam áll csöndesen,
Szende menyasszonyom is ott,
A kiért élek én és halok.“
Mint reszket a hárs a berekben!

Ekkor a habnő magához hívá,
Legtisztább borát emelte reá,
Karjaival átfogta derekát,
S fürtjei dúsán beárnyékolák.
Mint reszket a hárs a berekben!

Harmattól mint a hárs illatozik,
A habnő ajka úgy illatozik.
„És mond csak, hol van most a te hazád?
És mondd, ki adta ez arany-ruhát?“
Mint reszket a hárs a berekben!

„Hol vannak földeid és ligeted?
Hol van most násznyoszolyád, a vetett?
Kiért mentél, s kire vágyakodol:
A sugár, arany-fürtű leány hol?“
Mint reszket a hárs a berekben!

„Itt van hazám, földeim s ligeteim;
Itt vesd meg nekem a nászágyot im!
A kiért éltem feláldozom:
Te magad légy én menyasszonyom!“
Mint reszket a hárs a berekben!

Immortel-füzér kedvesem sírjára²²³

I

Ez a kéz, mely kezem fogta,
Ez az ajk, melyet csókoltam,
Ez a szív, mely értem égett,
— Mind kihűlve, némán, holtan.

Én fogtam le megtört szemét,
Én tudom csak: — mit vesztettem ...
Nekem lesz sivár az élet,
Pusztaság és elviselhetlen.

Mért a gyűrű, ha elveszett
Drága, fényes gyémántköve?
Minek éltem, ha elveszett,
Sírba szállott hő szerelme?

II.

Ne bánd, hogy sírodhoz jövök ...
Legalább megnyugszom itten,
Ki, hogy el is vesztethnélek,
Soha, soha nem is hittem.
Ne bánd, hogy sírodhoz jövök ...

223 Dobrow László: Nefelejts 1864-10-30 297-298. old.

Én őrködöm csak feletted;
Az emberek?! — azok régen,
Nagyon régen elfeledtek ...
Aludjál kedvesem,
Aludjál csöndesen!

Nem ver fel a földi lárma,
Hivalkodás nem bánt téged, —
Te nyugszol lenn, de engemet
Nem tudom: — mi? — de úgy éget ...
Úgy fáj itten benn valami,
Kerget ... futok messze ... messze ...
Oh istenem! ítéletnap —
Hogy megítélj: — soká lesz-e?! ...
Aludjál kedvesem,
Aludjál csöndesen!

Futok ... s itten kis sírodnál
Erőtelen roskad lábam;
S a mi úgy bánt, fut mellettem,
Fut előttem, fut utánam.
Miért is nem szerettelek úgy én téged, mint te engem?!
Miért, bogy a nyugalmat
Soh' sem szabad már föllelnem?! . . .
Aludjál kedvesem,
Aludjál csöndesen!

Átkarolom, csókolgatom
Sirhalmodon a keresztet, —
Rémes éjfélűt az óra:
Testem inog, lelkem reszket ...
Itt is! ... ott is! ... nyílik a sir! ...
Milyen fehér! ... hogyan lebeg! ...
Nyugodj csak lenn, — sírod felett
Imádkozva én térdeplek:
Aludjál kedvesem,
Aludjál csöndesen!

Eresz alatt²²⁴

Házam falán a fecske fészket
Ne bolygassátok, gyerekek!
Kiket talán másutt elűztek,
Én szeretem szegényeket.
Ki tudja, hányszor rakták újra
Sárfészküket a kicsinyek —
Mást boszant tán, de én örülök,
Ha ereszemen csicsereg.

Csak tegnap készült el egészen,
És ti leütnétek ma már,
Hogy másutt újra gond közt rakja
Hajlékát a szegény madár!
— Ti nem tudjátok megbecsülni
A fáradságot, gyerekek!
No, no! vigyázzatok, talán még
A sors is így tesz veletek

Szárnyas lakómat gond ne bántsa,
Mig ereszem alatt tanyáz;
Vendégül kedvemért becsülje,
Szívesen lássa őt a ház;
S hogy szemtelen veréb ne üssön
Tanyát nyugalmas fészken:
Hess! őrizem, mig lágy ölében
Lakóm kényelmesen pihen.

— Nekünk is mennyi gond között, hajh!
Kerül meg néha a falat;
És hányszor nem, hol mi vetettünk,
Érdem nélkül ott más arat... .
Hányszor törődünk munka, vész közt!
S végül mi a vigasztalás?
— Szép tőled, szép, hogy úgy törődtél,
De a tejfölt hadd szedje más. .

..

Madaramat el ne űzzétek!
Hálásabb, mint az ember, ő:
Hogy őrizők a gyöngé fészket,
Arról meg nem feledkező.
Fiókjait ha szárnyra kelti,
Házamtól búcsút úgy veszen:
Kesergő szóval naphoszánt ül
Házam előtt az ereszen.

Kicsinyjeit tanítván szóra,
Hallgatnom őket jól esik;
Ugy érzem, mintha érteném a
Kicsinyek csicsergéseit:
A jó lakásért, örködéért
— Ugy hallom — hálát zengenek,
S ígérík, hogy jövő tavasszal
Föl is keresnek engemet.

BESZÉLYEK

Virágok és nyak-ék
Irta Dobrow László²²⁵

I.

Az én Iván barátom, ha nem is kitűnő szépség, de mindenesetre csinos, s egyike azon fiatal embereknek, kiknek csak arcukra kell tekintenünk, s keblünkben azonnal rokonszeny, tisztelet és szeretet támad irányukban.

A legszabályosabb arcvonások, tiszta, magas, nyílt homlok, melyre mindenkoron csínnal rendezett fényes hajzat simul. Finom metszésű orr és ajak, barátságot lehellő fekete szempár, e fölött pedig oly ivet képező szemöldök, mely az arcnak a férfias leereszkedés és szelídség mellett nyájias méltóságot kölcsönöz; középszerűen magas alak, mely mindig választékos ruhába van szorítva, s ime: Iván alakja áll előttünk.

A társaságokban keresett személyiség; a salonokban otthonossá tévé őt fesztelen modora, s ama par excellence finom társalgása, melyet néhány százezer forintja mellett gazdag szüleitől örökségbe kapott.

Minden vagyona mellett azonban még sem rohant vakon a világnak, hanem gazdagsága élvezetét tudományokkai foglalkozás által akará és tudta is még édesebbé varázsolni; s innen van az, hogy midőn tanulását félbeszakasztva, szórakozást a kávéházak s dobzódó helyek helyett művelt körökben keres, néha itt is annyira el van még merülve az olvasottak utángondolásába, hogy nem ritkán megtörténik, miszerint egészen szótalanná válik, melynek okául a körülte levők a szerelmet emlegetik; de hiszen ez nem is volna csoda. Iván már 22 éves, tehát azon korban van, melyben alig hiszem, hogy egy is volna közöttünk, ki nem tudná: mi a szerelem? Iván azonban nekem mindig őszinte barátom volt; sohasem volt oly titka, melynek részesévé engem föl ne avatott volna — s így tehát egész bizton állíthatom, hogy Iván nem volt szerelmes. Fiatalabb éveiben érzett ugyan olyas valamit, mit szerelemnek lehetne mondani; hanem ő ezt komoly megfontolás után sohasem találta másnak, mint szalmatűznek, a rajongó fiatal kebel percnyi fellobbanásának, melytől az embernek nem szabad magát elámíttatnia.

Gyönyörű téli est volt. Mintha tegnap lett volna, úgy emlékszem még ma is rá.

Tornyainé thea-estélyt adott, melyen Ivánnal együtt én is megjelentem.

Mosolygó arcú szőke s barna földi angyalok, — (erős hitem, hogy ámbár az angyalokat mindig csak szőkéknek festik, vannak mégis barnák is), árgus és nemárgus szemű édes mamák, derék öreg urak a régi jó világból, kik szavaik utoljára soha sem felejtik el oda tenni, hogy: „Hejh! édes öcsém, nem így volt mind ez akkor, mikor én még olyan fiatal kópé voltam,“ jólelkű vig barátok, — ezekből állott a kedélyes társaság, mely közé én és Iván léptem.

— Épen elég jókor még, az egyik asztal önre vár, — szólott a háziasszony Ivánhoz, míg a vendégek közé vegyült.

225 Hölgyfutár 1863-11-26 505-506; 1863-11-28 513-514; 1863-12-01 521-522; 1863-12-03 531-532; 1863-12-05 539-540

Iván ama asztalhoz lépett, melynél a whistezők közül hiányzó negyediknek helyét ő való kitöltendő.

Sorsot húztak. Iván játszótársa Tornyaié egy elhunyt közel rokonának leánya, az Aradon általán első szépségnek elismert Halmai Emma lön.

A játék elkezdődött s körülbelül egy óráig folyt rendesen. Egy játékban Ivánnak a pique asszal kellett volna ütnie, hogy az ütést magáénak mondhasa; a helyett azonban — vigyázatlanul — a pique dame-ot adta be, mi által ő és Emma az ütést elveszték. Ez egy kis vigyázatlanság volt Iván részéről, mit az elmés társnő semmi esetre sem hagyhatott megrovás nélkül. Iván restellette a dolgot, s tovább játszott ugyan, de már nem oly türelmes odaengedéssel, mint azt eddigelé tévé. Nemsokára e jelenet után a partié feloszlott.

Iván a táncterembeni sétára karját nyújtá Emmának.

— Ha ön nem hibázza el amaz ütést, úgy „nagy Schlemm“-et adunk s akkor a „Robber“ a mienk, s így a játékot megnyertük volna, — szólott Emma, míg feddő pillantását egy kissé hosszabb időre Ivánon feledé.

— Kegyed sokkal keményebben büntet, mint azt talán megérdemeltem.

— Korántsem; mert látja, Csengéi (ez Iván vezetékeve) ur, én az életet is csak játéknak nézem, igen! komoly játéknak, hol sokat teszünk minden egyes lapra, oly lapra tudniillik, melyet hatalmunkban áll ki-, vagy ki nem játszani. Ha első esetben veszünk, marad még annyi reményünk, hogy a kezünkben levő többi lappal a veszteséget helyreüthetjük; míg a második esetben egyedül megfontolatlanság az, mi velünk a játékot elveszítetteti. Így járt ön is, nem ugyan az életben, hanem néhány perccel előbb itt a kártyajátékban, hogy midőn egy ütéssel egy egész óra fáradságát látta volna sikerrel koronázva, azt egy balütés által egészen ellenkezővé változtatá.

— De a hol a megtestesült jószág és kegyesség trónol a bírói széken, — szólott Iván Emmára célozva — erős meggyőződéseim, hogy a bűnös nem büntethető oly túlkeményen.

Emma megérté a célzást, s halvány-piros arcát a szemérem heve boritá el. Emma ez eset előtt is igen sokszor találkozott Ivánnal; ismerni tanuló őt, becsülte benne a tudományt, megszerette benne a férfias komolysággal párosult nyájasságot, s némi vonzalmat érzett irányában, melynek nevet adni azonban akkor még nem tudott.

Iván feltétlen hódolója volt Emmának, jóllehet ennek okául ő sem a szerelmet, hanem az Emmához hasonló vonzódást állitá. Ő ezt inkább őszinte barátságnak hívé; arra azonban nem igen számított, hogy valamint az életben igen sokszor, úgy közte s a bájos leány közt is előfordulhat ama eset, hogy az ily barátság lassan-lassan bizonyos megfejtetletlen varázs által a keblet hullámmzásba hozó szerelemmé változhatik. Nem egyszer lepte meg ugyan szivét és elméjét az Emma bájai feletti andalgás; tetszett neki a legféhérebb nyakat göndör fürtökben körülhullámmzó szőke hajzat, elmerengett a kék szemek borutlan egén, varázslónak találta Emma egész lényét, — de mindezt csak a barátság öregbedő vonzalmának tulajdonitá. Iván nem igen látszott észrevenni ama kitüntetés, mely őt főleg akkor éré, midőn Emma udvarlóinak egész serege által látta magát körülvéve; Emma kereső pillantásait nem a szereleméinek vélé lenni.

Iván ez est óta lényében egészen megváltozott. Nem tudta elfelejteni a whistpartiet, s ama célzatos feddést, mit Emma a játék után tón. Ezóta többet foglalkozott elméje Emmával, sokkal szebbnek, bájolóbbnak találta, mint eddigelé, valami láthatlan kéz ellenállhatlan erővel vonzotta a leányka körébe, órahosszakig elcsevegtek egymással, s ha azután távozás előtt a leány kicsiny kezeit ajkaihoz emelé, valami megnevezhetlen delejességet érzett egész válóján átfutni. Hazatérve

sokkal boldogabbnak érzé magát, s mégis úgy fájt neki az a gondolat, hogy Emmától, habár csak egy rövid éjen át is, távol kell lennie. Másnap ismét elment hozzá, s újra távozott; mindennap azonban erősebbnek érezé ama hatalmat, mely gondolatait, szívét, szóval egész valóját szorosabban fűzé Emmához, s mit azelőtt, fiatalabb éveiben szalmatüznak nevezett, hatalmas lángokban érezte szívét körülcsapkodni. — Iván boldog volt... Iván szerette Emmát.

Emma még zsenge korában veszté el szüleit, s teljes neveltetését Tornyainé házában nyeré, ki őt, mint közel rokonának gyermekét, tulajdon gyermekéül tekinté. A szeretet, melylyel Emma az özvegy és gyermeknélküli Tornyainén csüggött, ezt boldoggá tévé. Büszke volt Emma szépségére s ama rangjához illő neveltetésre, melyet gyámleánya tőle nyert. A szökefűrtü kis angyalélte 16-ik nyarának napját látta magára lemosolygani, midőn Ivánt megismeré; tizenhatodik évben a női szív már elérte fejlődésének ama stádiumát, midőn a szerelem tündéries zománcával ékiti fel annak zajtalan beljét. Emma, mint mondtuk, az Ivánnali társalgás után oly valamit érzett, minek nevet adni vagy nem tudott, vagy pedig csak szívét összeszorító édes boldogság mellett adhatott. Napról napra jobban érző a nyájas ifjú közellétének kedves hatását, édes odaengedéssel adta át magát e benyomásnak, s kárhoztathatjuk-e fiatal szívét, ha azon gondolatra jött, hogy sohasem lehetne boldogabb, mint akkor, ha Ivánt magáénak, egészen magáénak mondhatná. Emma szeretett, nem ugyan hideg számítással, sem a rajongó szerelem elkábító mámorával, hanem igen is szeretett azon éltető hévvel, melynek célja nem más, mint boldogság és boldogítás. Ő boldogítani akarta Ivánt osztatlan szerelmével, s ennek viszonzásául nem kívánt mást, mint ismét csak boldogságot: — Iván szerelmét.

Emmának lehetlen volt észre nem vennie az Iván lényén végbement változást, és viszont.

Iván könyveit most sokkal élvezetesebbeknek találta, s ha volt is olyan perce, midőn a kis Ámor olvasási vágyát egy pillanatra lenyűgöző, csakhamar összeszedte ismét erejét, ujult erővel feküdt könyveinek ... úgy belemerült néha az olvasásba, mintha azok a szavak mind csak Emmáéi volnának ... mindenik szerelemről suttogott, beszélt neki; s ha azután a tanulást elhagyva a kis angyalhoz sietett, akkor vette csak észre, hogy az olvasottakból mit se tud, hogy mindig csak Emmára gondolt.

Emma hön dobogó szívvel várta az ifjút, s míg ez megjött, úgy elmerengett kis madara hangicsálásán, ablakán viruló virágain; mint amaz, oly hangos, oly vidor volt az ő keble is; mint emez, oly ékes, oly szende volt az ő keblének virága is: — a szerelem. Annyi bajjal, oly átérezve tudta ilyenkor dalolni halhatatlan Petőfink ama kedves dalát:

„A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyíljék, ha eljön a kikelet.“

II.

Falun vagyunk.

Május harmadika volt.

A természet újjászületését ülte.

A kelő nap első sugarai ékes zománcal törnek meg a fák rügyező levelein; a dalos pacsirta — a tavasz e szerény első madara, — örömpesve száll fel a magasba, dalokban róni le hála adóját a nagy mindenség Teremtőjének; a réti virágokkal kellemes reggeli szellő susog; a csaltban megszólal a bájhangú csattogány ... olyan mélán, olyan szomorún viszhangzik tőle a berek... Minden, minden olyan szép, olyan szivemelő!

Emma ma a szokottnál korábban kelt fel, nemcsak azért, hogy a természetten gyönyörködhessék, hanem hogy teendői előtt hosszabb imát küldhessen a jó Isten zsámolyához — életéért. Emma e napon 17 éves lön.

Ablakánál állott, s egyenként beszélgetett kedves virágaival. Oh mennyi emlék, mennyi édes emlék volt kötve azokhoz a virágokhoz! Mind, egytől egyig, mind Ivántól kapta őket. Iván ugyan nem mondta, hogy ő küldte, hanem azért a kis kertészleány úgy le tudta írni a küldő alakját, hogy Emma azonnal Ivánra ismert benne. Lám! Iván milyen figyelmes. Az igaz, hogy csekélység, ő is megszerezhetné egyikét garasért, hanem azért neki mégis oly kedvesek, mintha áruk igen nagy volna. Nem! Milyen gondolat! Ha Ivánnak sokba került volna, úgy semmi esetre sem vette volna oly szívesen. Tulajdon virágait a városban hagyta, s csak ezeket hozta el magával a falura, hova néhány nap előtt nényével kijöttek. Hadd legyenek mindig vele! Legalább így mindig Ivánra gondol... Gondol-e néha Iván is reá? Megjelenik-e ő Iván álmaiban, mint Iván megjelen az övéiben?! — Ilyenek foglalkodtaták a bájos leánykát, míg a teljes boldogság rezgő könyecseppet csalt merengő szeme kék egére. (Képzeletben mindig ilyennek gondolom a legékesebb keretbe foglalt drága keleti gyöngyöt.)

Reggeli tíz óra felé járt már az idő, s Emma türelmetlenül futkározott kerten, udvaron, szobákon keresztül.

— Milyen kiállhatatlan ma az a postás! Már tízre jár az óra, s még sem jó, holott máskor ez időtájt mindig be szokott köszönteni, — szólott Emma nagynénjéhez, míg szemeit kémlelőleg jártatá az utcára nyíló ablakon át az országúton.

— Légy türelemmel, édes Emmikém! Várakozásod mentői feszültebb, annál édesebben fog esni barátnőid sorait átfutni, — viszonzá a nagynéne, míg a leányka bársonyfürtjeit megsimogatá.

— De mikor én úgy szeretném, hogy már itt volna, — türelmetlenkedék az epedő kis galamb.

— Te ma nagyon türelmetlen vagy! Tudom ... tudom! . . — úgymond Tornyainé, míg hangja a célzás köpenyébe volt burkolva, — ma tizenhét éves vagy, s levelet vársz, hosszát, édes szavakkal teltet, szivedhez szólót, melynek minden betűje a szerelem hangján szól hozzád.

— Édes nénikém! hagyjuk ezt; — szólott Emma, kérő szemeit nényjére emelve, — én barátnőimtől várok levelet.

— És senki mástól? Lám, Emma, ez nem szép! Te nem vagy nyíltszívű; te félsz tőlem, mint attól szoktak félni, ki boldogságunkat akarja aláásni. Nem! Rész leány! ezt nem hittem volna felőled! — Tornyainé hangja feddő volt, mindazonáltal csak olyan, melynek célja nem komoly feddés. Hiszen ő mindent tudott, észrevette a fiatal kebel szüztiszta szerelmét; s kellett-e többet tudnia arra, hogy Emma sóvár pillantásait magának megmagyarázhassa?

— Nénikém! — úgymond Emma, míg Tornyainé kezét a gyermeki szeretet egész hevével megragadva, azt bíbor ajkaihoz vonná, — nénikém! ... édes ... kedves nénikéin! ... — S többet nem tudott szólni; bánatos fejcskékjét nényje mellére hajtá, s elkezdett zokogni hosszan ... szívből... a hogy csak a boldogok tudnak.

— Értelek! értelek, édes leányom! nemde, jólesik a boldogságot hallgatva bírnod egész teljében? Hiszen nekem az is elég, ha ezt tetteiden, szavaidon láthatom visszatükrözve. A te boldogságod az enyém is. Lám! lám! te kis bohó! még engem is megríkatsz, — úgymond Tornyainé elérzékenyülve, míg egy boldogság-sajtolt könyet törült ki szemeiből.

Az ajtón kocogtattak.

A posta-szolga lépett be, kezeiben Emmának szóló leveleket s egy csomagot tartva.

— Miért nem jött előbb? ... Látja, én már régóta várom; de nem tesz semmit! — szólott Emma a szolgát körülugrándozva; ez pedig, hogy nem kevésbé csodálkozott Emmának még eddigelé nem tapasztalt virgoncságán, bebizonyítja az által, hogy szóló műszerét nem épen irigylendő nagyságra iparkodott öntudatlanul felnyitni, a mi prózai nyelven körülbelül annyit tesz, mint: a száját tátotta.

— No! most már elmehet. Máskor hamarább járjon. Főleg pedig ma kellett volna sietnie, mert ma ... de maga nem is tudja... honnan is tudná? ... igen! igen... ma születésnapomat ülöm.

A szolgál azonnal pozitúrába csapta magát, s elkezdett a kisasszonynak széltébe-hosszába gratulálni. Emma jó leány volt, szívesen elhallgatta volna máskor azt a mondókát, de most az egyszer nem igen szerette, s míg barátnői leveleit bontogatta, egy kis borraivalót nyújtott a szolgának, mit ez megköszönve, útját nagy pietás és hálálkodás közt az utcának vévé.

— Igen! ... ezek az ő vonásai ... ez az ő pecsétje ... ez a levél tőle jö. — S a levelet felbontva, szemei kék és öröm között futottak át a sorokon ... újra, meg' újra kezdte az olvasást...

— Hát ebben a csomagban mi lehet? Jöjjön édes nénikém! bontsuk fel...bontsa fel maga ... én nem tudom ... én most semmit sem tudok, csak azt, hogy ilyen boldog már régen nem voltam! — szólott, suttogott Emma, míg szemei, miután szavaira feleletet nem kapott, nénikéjét keresve jártak körül a szobában.

— Nénike nincs itt ... kiment ... talán a teendők után lát; de hát miért van neki most teendője ... most, mikor én olyan boldog vagyok? ... mikor én neki boldogságomat, üdvöm, mennyországom akarom megmutatni. Nem! nekem semmi titkom sincs előtte. De hát mi lehet ebben a csomagban. Ahá! már eltaláltam; bizonyosan valamelyik barátnőm lep meg virágmagvakkal vagy más valami csekélységgel. — S a csomagot bontani kezdő.

Fényes nyakék csillogott szemei előtt.

Emma egy percre csodálkozni látszott, majd pedig az ékességgel tüköré elé futva, azt hónyakára helyezé.

— Ezt bizonyosan atyám testvére küldi, ki engem oly nagyon szeret. Milyen szép nyakék! a drágakövek hogy ragyognak benne! ... Mily szép fogok én evvel lenni ... — s örömeiben táncolni, dalolni kezdett a szobában. — Milyen jó ízlése volt az én édes nagynénémnek... milyen jól áll... oh! ha most Iván látna... — s itt megállót, hangja elakadt, kicsiny lábai gyökeret vertek a földben ... szemei megmerevültek ... görcsösen nyúlt a nyakékhoz ...

— Hátha ... — folytatá Emma, — de nem; ez lehetetlen! Iván ezt nem tehetné; ha ő teendette, úgy bizonyosan megemléltette volna levelében ... semmit sem szól ... de hiszen a virágokkal is úgy tett; de azokat szívesen vettem, mert az csekélység volt, míg most nem tudom, minő véleményben legyenek felőle. Az ismerősök, barátnők, rokonok soraiban nincs említés a nyakékról ... sejtelveim nem csalhatnak ... ez Iván tette ... nem! Iván, ezt nem érdemeltem tőled!! — A csillogó ék csörögve hullott alá a padozatra. Kis kezecskéit arcára tapasztá, hogy ki sem olvashassa le onnan a bút, a fájdalmat, s elkezdett sírni, zokogni, hosszan ... szívből, mint csak azok tudnak, kiknek valami végtelenül fáj.

A hangos zokogásra Tornyainé bejött a szobába. Öröm, vigasság helyett bánatot, szomorúságot látott.

Szorgos és aggodalomteljes tudakozódására Emma a földön heverő nyakékre mutatott:

— Ezt ... Iván ... küldte... ni! hogy csillog ... milyen bűvös, milyen kábító; de engem nem kábít, nem bűvöl el. — S görcsösen fogódzkodott nagynénje karjába, míg a zokogástól alig tudott szólam.

A nagynéne szóhoz nem juthatott, a kétes bizonytalanság elakasztá szavait. — Visszaküldöm neki; szemére lobbantom, hogy mily kíméletlen volt irányomban. De nem! vissza még sem küldöm; hátha mégis a határtalan szerelem, mellyel irányomban viseltetik, egy percre elvakítá őt ... oh! mert sokszor olvastam, hogy a szerelem néha ... vak; ... de írni minden esetre fogok neki. E tettéért büntetést érdemel. Ha szerelmem kész is neki megbocsátani, de e lépéssel nemem e részbeni méltó büszkeségének föltétlenül tartozom. De hátha ekkor Iván azt fogja mondani, hogy én őt meg nem értettem, hogy én őt nem szeretem, s csak is így voltam képes e lépésre? Hátha meghidegül irányomban, elfordul tőlem ... tőlem, ki őt annyira ... oly kimondhatlanul tisztetem, szeretem?! De nem! ezt nem teheti! Ha irányomban tanúsított szerelme nem volt tettetés, nem szineskedés: úgy mindenesetre iparkodni fog közelembbe jutni, s eme jelenleg elkövetett hibáját jóvá tenni. Igen! írni fogok neki. — Leült asztalához, s Ivánnak a következő sorokat írta:

„Tisztelt Csengéi ur! Én az őszinte vonzódás, mi több, a tiszta szerelem határait ott vélem megszakadni, hol az önzés, az anyagi érdek veszik kezdetüket. — Ki ez utóbbiakat tüzé ki gondolatai, akarata és cselekvősege célpontjául, — az megszűnt szeretni; — vagy legalább nem oly szerelem lakozik szívében, mint a milyennek én azt gondolám. — Emma“. — így ni! ezzel megbüntetem. Oh! ha tudná, hogy ez a büntetés nekem fáj legjobban...

— Emma! te igazságtalan vagy magad és Iván irányában. Elkapatod magadat a bizonytalanság árjától. Emma! ha te csalódnál, meg tudnád-e magadnak bocsátani eme elhamarkodott lépést?!

Tornyainé ismerte Ivánt; tudta, vagy legalább remélte, hogy mitsem tesz megfontolatlanul; s így minden áron Emma szándéklott lépését meggátolni iparkodott.

— De hiszen nénikém is tudja, hogy a virágokat is úgy küldte nekem, hogy ismeretlen akart maradni. Hátha most is ezt akarta tenni?!

— De hátha atyád testvére küldte? ...

— Miért nem említi tehát soraiban?! ...

— Későbbben bizonyosan meg fogj a mondani... Azután meg tudod, hogy Iván néha nagyon elmerült: ... hátha nem is neked akarta küldeni a nyakéket. — Tornyainé nem is gondolta, hogy ez utóbbi szavaival milyen oldalról érinti gyámleánya szerelmét.

Emma, pedig mintha mérges kígyóra hágott volna, mintha kicsiny szívét a hideg tör hegye érte volna, — összerázkódott ...

— Talán másnak?! . . nem nekem?! Oh édes néném! mondja inkább, hogy nekem, — rebegte az elhalványult Emma; egész valóját a félelem, aggály és féltékenység kerité hatalmába.

Emma oly feláldozó szerelemmel csüggött az ifjún, hogy e pillanatban kész volt neki a kérdésben forgó megfontolatlan lépésért megbocsátani; ama gondolat, hogy neki vágytársnője is lehet, egész lényében megrendíté. Tornyainé éber szemei észrevették a lényeges változást, melyet szavai Emmán véghez vittek, s miután ő korántsem gondolt arra, mi Emmát annyira meghatotta, sietett a leánykát megvigasztalni:

— Te engem félreértettél ... én Iván húgát, barátnődet értém, ki, mint tudod, már jegyben jár Arad egy derék ifjával; Iván talán a nyakéket neki, és nem neked szánta.

Emma gondolkozni látszott. Lassan-lassan visszanyerő előbbi hangulatát.

— Igaza lehet nénikémnek. De hát miért olyan meggondolatlan Iván? Ha első esetben képes vagyok is elhinni, hogy a gyöngédtelenség akaratlanul, szórakozottság által történt, úgy mégis eme szórakozottságáért kell őt megróvnom.

— Nagyon jól tudod, hogy ő néha nagyon belemerül a tanulásba, s ilyenkor ez könnyen megtörténhetik.

— Oh azok a csúf könyvek!

Merem állítani, hogy Emmánál ez az első, de egyszersmind az utolsó eset is, hogy a könyveket, tulajdonképpen azokat, melyek Ivánt annyira elfoglalják, csúfaknak nevezi. Egy kis női önzés oka az egésznek, és semmi más.

— S a levéllel mit leszel teendő?

— Előbb irok atyám testvérének, az én édes nagynénémnek s megkérdem őt, ha valjon ő küldte-e a nyakéket? Ha a válasz tagadó lesz ... akkor ... akkor...

— Nos? akkor? ...

— Hát akkor elküldöm neki a levelet; hadd tisztázza magát, ha tudja.

Tornyainé, bár nem egészen tetszett neki a terv,' megnyugodni látszott a kis angyal akaratában.

Mennyi érzelem támadt e napon Emma ártatlan szívében! Epedés, boldogság, meglepetés, tűnő örömek néhány percenete, fájdalom, megsértett női méltóság öntudata (?), kétely, lemondás ... és sok ... sok más; és mindez egy rövid napon; épen akkor, midőn 17 éves lön. Oh! ez nagyon emlékezetes nap marad reá nézve.

Emma, mint elhatározta, úgy is tön.

Az Ivánnak szóló sorokat visszatartá, s még az nap irt nagynénjének, kitől azonban néhány nap után azt a választ nyeré, hogy a nyakéket nem ő küldé. Ekkor, bár nagy erőmegfeszítés és lemondás közt tévé, az Ivánhoz intézett levelet is elküldé.

— Ezt meg kell tennem, — mondogatá magában — s bárha én Ivánt a legszellemdúsabb, legműveltebb férfiúnak tartom is: ez egy esetben mégis szabad, de sőt kell őt arra emlékeztetnem, hogy a férfiúnak a nők irányában tartozó gyöngéd tiszteletről egy percre sem szabad megfeledkeznie.

Emma tudott szeretni, de női méltósága és fönségére is tudott büszke lenni!!

III.

Kéthavi falun-mulatás után Tornyainét s Emmát véletlen körülmények ismét a városba szólíták.

Emma az ablaknál ült virágai mellett, s dolgozott.

Szép nyári délután volt. A nap bucsucsókját hinté az illatos virágokra, s a szép Emma mellettük elmerengett. Munkája kiesett kezéből, angyal-fejecskéjét hófehér karjára támasztva, lelke visszaszállt a közel múltba; előtte állott a deli ifjú szerelemsovár szemeivel, édes barátságos hangjával, s kicsiny szívét, mely oly nagy világot rejtett magában, hangosabban érezé feldobogni; majd ismét a nyakék jutott eszébe, mely neki annyi kellemetlen órát szült, s szíve elszorult a fájdalomtól.

— Vajha most jönne Iván! — tündök magában, — vajha most jönne, hogy megmondanám neki, miszerint megbocsátok, mintha mi sem történt volna ... Egy hete már, hogy nénikém a városban vagyunk, s ő még sem jön hozzánk ... bizonyosan neheztel... De hogy is ne? mikor én neki olyan kíméletlen levelet irtani ... Nem ő a bűnös ... én vagyok az! ... Tegnapelőtt itt ment el házunk mellett és fel sem nézett az ablakra. Oh! ő bizonyosan nagyon neheztel. Miért is nem irtam másképen azt a levelet? Nem! nem is kellett volna írnom! Ha ő küldte a nyakéket, úgy azt bizonyosan jó szívből tévé, ... és én őt félreismerem. Én nem vagyok méltó reá ... megérdemleném, hogy ne szeressen ... — s e gondolatnál megállt gondolata, szívének gyors verése, a magas házak fölött leáldozó nap halvány arcra, remegő ajakra veté utolsó sugarait.

Iván olvasta Emma szemrehányó, — mondhatni: elutasító sorait, s érző, szerető szívét mélyen érzé megilletve. Nem tudta felfogni, hogy az az emlék, melyet ő küldött a szende leánynak, mint volt képes ezt annyira megsérteni. Ő erre nem számított. írni akart Emmának, kérni akarta őt, hogy bocsásson meg neki; el akarta neki mondani, hogy nem volt sértő szándéka, hogy mint is teheti ezt fel róla?! De nem! — gondolá magában Iván, ha ő tud irányomban büszke lenni, úgy én is az leszek. Nem megyek hozzá.

Néhány napig hű is maradt föltételéhez; de ekkor annál inkább kelle éreznie, hogy ő a kedves leány nélkül nem is gondolkodhatik ... nem is él. Érzé, hogy neki kell a neheztelő kis angyalt megengesztelnie, — hiszen Emma csak nem teheti az első lépést; — ez nem férne össze a női szeméremmel.

Emma alig vette észre, hogy Iván a szobába lépett, s csak ennek alig hallható köszöntése szólította vissza őt az üdv, boldogság és fájdalom (ennek is van mennyje) egéből ide a földi életbe. Emmát különös érzés lepte meg. Fel akart ugrani, Iván elé akart futni, hogy mondja: — Én megbocsátok! ... Csakhogy itt vagy! ... Oh! én boldog, nagyon boldog vagyok! — s erejét ismét veszni érezé, mert Iván arcára, szemeibe nézett, melyek olyan tiszták, olyan őszinték valának, milyenekkel csak a szeplőtlen öntudattal bíró emberek büszkélkedhetnek. Magát pedig bűnösnek érezé, — mert elzárta egy darab időre e nyílt tekintetű férfiút a mennytől: — az ő szívéből; holott jól tudta, hogy ez a férfiú, ki jelenleg előtte áll, szereti őt lelkének egész hevével, szíve minden legkisebb dobbanásával.

Iván sem jutott szóhoz. Az ő keblében is különféle érzemények váltakoztak. Ó jogosnak tartotta a leány neheztelését, habár a küldött emléket nem épen találá oly nagy árunak, melylyel az önzéstelenül szerető női kebelt meg lehetne sérteni.

Végre Emma szakítá meg a csendet.

— Egy hete már, hogy újra a város lakói vagyunk ... ön ezt bizonyosan nem tudta?! — szólott Emma, míg szavaiban a szerelem és büntetés hangja váltakozott. Igen! a büntetés hangja! Mert azon percben, midőn a szerelem mindenható, bűvös szava megszólalt szívében, egyszersmind megújult ott ama előbb elvetett gondolat, hogy: Iván kíméletlen volt, Ivánnak ezért némileg meg kell bűnhődnie, — ezzel ő tartozik önmagának és nemének! Egykét perc után az Iván arcán elomló nyugodtságot a tettett (?) szerelem jelének ítélé, s ez különben érzékenyen szerető szívét ismét megkeményíté.

— Korántsem, kisasszony! Én nagyon jól tudom, hogy kegyetek megérkeztek; de tiszteletemet tennem meggátoltak ama sorok, melyekkel engem kíméletlenségről vádol. Mivel érdemeltem én meg ezt, Emma?! — úgymond Iván; hangja nyugodt, komoly volt; szívében túláradozó érzeményeit alig állott hatalmában a nyugodtság korlátai közé szorítani.

— Az okot keresse és találja fel önmagában! — szólott Emma a neheztelés hangján.

—S ha én az okot sokkal csekélyebbnek találom, mintsem hogy azért kegyed oly szigorú neheztelését magamra vonhatnám? — kérdő Iván.

— Úgy én semmi esetre sem találom annak, — felelt Emma; — s ha ön mégis oly csekélynek találja, úgy kénytelen vagyok azt minden jó szándék mellett kétszerte oly büntetésre méltónak találni, miután ez ön részéről önhittséget árul el.

— Emma! és kegyed nem tud megbocsátani?! — kérdő Iván, s hangja eddigi nyugodtságából sokat veszített.

— Ön akará, hogy így történjék! — viszonzá Emma, mialatt elfordult, nehogy Iván a szemében csillogó könnyet észrevegye.

Iván ezt megvetésnek magyarázá. — Mint valami üstökös futotta át szíve egét ama gondolat, hogy: ez a leány őt nem szerette, nem szereti, eddigi viselete irányában is csak tettetés volt; ha igazán, szívből szeretné, oly csekélységért nem neheztelhetne oly nagyon.

Iván, mint valami élettelen gép tántorgott az ajtó felé. Csak most tekintett volna reá a neheztelő kis leány, s láthatta volna, hogy mint roskadnak lábai az iszonyú teher: a fájdalom terhe alatt. De Emma mindezt nem látta, mert Ivántól elfordulva ablakánál állott, s virágai leveleit és szirmait morzsolgatá piciny ujjai között. Ivánnak nagyon fájt e viselet Emma részéről.

Iván az ajtókilincset tartá kezében ... még egyszer visszatekintett, Emmát még mindig az előbbi helyzetben látta... S azután többé már nem látott. Mint a megsebesített vadállat, rohant ... bukott le a garádicsokon az emeletről ... a vele szemközt jövő Tornyainét majdnem felbuktatva ... megbotlott ... s ismét rohant vakon, eszméletlenül ki az utcára.

Az utcasarkon voltain épen befordulandó, midőn egy rohanó ember gyönyörűséges oldaldőfessel vert föl elmerengéséből.

— Uram! ... tolvaj ... rabló! ... — kiáltottam öntudatlanul, mert egy percre nem ismerem fel Ivánt, kit a kétségbeesés, fájdalom s a csalatkozott szerelem arcban egészen átváltoztatának, s nyakon ragadtam a boxirozó egyént.

— Ah! ah! hát te vagy Iván?! Különös módon adod tudtomra jelenlétedet; oldalba döftél, mint valami öklelődő viador. De ez se baj! Hanem miért vagy te oly elváltozott, olyan feldúlt kedélyű?! — kértem Ivánt, míg karját még mindig kezeim közt tartám.

— Ereszsz! ... bocsáss ... végem van! ... Elvesztem mindenemet ... a mennyországot, üdvömet, földi boldogságomat! ... Oh Emma, Emma!! — nyögé töredezetten Iván, s míg én eme szavain nem kissé elcsodálkoztam, azalatt kezemből kiszakítá magát, rohant tovább ... s ismét tovább, mígnem őt szemeim elől elvesztém.

Iván beszédéből nem érthettem inog tisztán a dolgok állását; elhatározám tehát magamat, hogy Emmát azonnal fölkeresem, tőle mindent megtudandó. Útközben arra a gondolatra jöttem, hogy talán Emma meghalt, s ez dúlta, fel annyira Iván egész lényét; s eme gondolatnál egy kissé meghökkentem, mert igen jól ismertem Iván szerelmének nagyságát, kinek e csapást túlélnie nem lesz elég ereje; s most még inkább gyorsítám lépteimet.

Emma szobája előtt álltam. Belülről hangos, fájdalmas zokogás hatotta meg füleimet. Oh! bizonyosan Tornyainé siránkozik Emma hült tetemei fölött, — s erre újra valami hideg borzongást éreztem tagjaimon átfutni.

Beléptem, s a kereveten ülő Emmára esett tekintetem. Arcát mellette ülő nagynénje keblére rejté, karjaival átfogta ennek derekát, és sírt, zokogott hangosan, mint egy kis gyermek.

— Mi oka mindennek? — kérdém Tornyainét, melléje lépve.

— Uram! magam is több ízben kértem már Emmát e végett, ki szavaimra nem felel, — nyertem Tornyainétól válaszul.

— Megenged nagysád! — szólottam újra Tornyainéhoz, — hogy talán épen ily alkalmatlan percben bátorkodom tisztelem tenni, de Iván, kivel az utcán találkozást, egészen elrémitett. Üdve, boldogsága elvesztéséről beszélt nekem; mindazonáltal szavaiból nem igen sokat érthettem, s azért a szíves magyarázatot csak itt nyerhetem, miután Iván elrohant, a nélkül, hogy visszatért volna.

Emma felemelő bánatos fejét. Szemei megtöröttek, arca halvány volt, mint a fejlődő virág, melyet fényétől s a nap éltető sugaraitól fosztanak meg.

— Iván nem szeret! — susogá tördeltem — Eljött ugyan, de nem: hogy a vert sebet kibékélés által behegeszsze, hanem, hogy azt még fájóbbá, sajgóbbá tegye, — mondá Emma a fájdalom, a kétségbeesés hangján.

— S mi okozá e sebet kegyed szívéen?! — kérdöm résztvevőleg.

— Születésnapomra Iván egy drága nyakékkal lepott meg, de ... kellemetlenül. Ő ezzel engem megsértett.

— Drága nyakék?! — szólottam csodálkozva, — s azt Iván küldötte?!

— Minden bizonynyal ő! nagynéném azt írta, hogy nem ő küldte; e kettőn kívül más nekem nem küldhette.

Tornyainé arcán az öröm sugara látszott átcikázni.

— Nagynénéd?! Igen ő neked azt írta, hogy nem ő küldte; később azonban nekem is írt, s abban magát nevező az ékszer küldőjéül; mindazonáltal figyelmeztetett, hogy neked mit sem szóljak, mert ismeretlen akart maradni.

— Oh néném! nénikém! miért nem szóltott előbb?! — rebegé Emma, míg fölegyenesedve kétség, meglepetés és öröm váltakoztak szívében.

— Mert nem hívéem, hogy szükség leend reá. Gondolám, hogy Ivánnal megbékülsz, s akkor majd elmondom a nyakék titkát. Lám, bohó kis leány, mennyi aggodalmat szerezteél önmagadnak és nekem. De most meg is vagy büntetve!

— Nagyon ... igen nagyon meg vagyok büntetve! — sohajtá Emma, míg bánatos fejecskéjét lecsüggeszté. — Valjon meg tud-e Iván bocsátani?!

Emma ez utóbbi szavait még hallám, de többet már nem. Futottam, rohantam Ivánt fölkeresni, hogy neki a félreértést tudtára adjam.

Szerencsére honn találtam őt.

— Te szerencsétlen szerencsés! boldogtalan boldog! Jer! jer hamar. Visszanyered ismét mennyedet; Emma megbocsát, Emma magát bűnösnek érzi! — szólottam Ivánhoz oly szaporán, hogy alig tudtam lélekezethez jutni.

— Nem is vagyok képes felfogni, hogy mint tudott reám úgy neheztelni a — virágokért! — szólott Iván, — alig győzve le örömet.

— Hiszen ő nem is ezekért, hanem valami értékes nyak-ékért neheztelt, mely névtelenül küldetvén neki, téged gondolt küldőjének. Nagynénje azonban most már felvilágosította őt, s elmondá, hogy atyja testvére küldte. Tudod, egy kis tévedés volt az egész és semmi más, melynek azonban nem épen vig catastrophája volt keletkezőben.

Újra futottam, rohantam Ivánnal együtt.

— Iván! — hangzott Emma ajkairól, midőn beléptünk, — meg tud-e ön bocsátani?

— Emma! édes Emma!! — többet Iván nem szólt; boldog szerelemmel szorítá keblére a remegő kis leányt.

S hogy én is beszéljek valamit, halkan léptem Tornyainéhoz, s kezét megfogva kértem őt:

— Hogy a boldogságuk teljes legyen, adja rá mindjárt áldását nagysád!

A nagynéne meg volt hatva e jelenet által.

— Legyen meg! Legyetek tehát boldogok! — szólott megilletődve, míg a kezét csókokkal halmozó szerelmeseket keblére fogadá.

* *

Iván és Emma már egy év óta férj és nő. Még mindig szeretik egymást a legodaengedőbb szerelemmel. A kis tévedés, nem hogy kisebbité szerelmüket, hanem még inkább fokozá.

Sokszor meglátogatom őket. A legszivesebb barátsággal fogadnak. Sokszor, igen sokszor mondogatják, hogy én voltam az ő mennyországuk kapusa, jóllehet azt elnyerték volna végre is, mindazonáltal békítő kezem által annak sokkal előbb jutottak birtokába.

Én pedig sokszor ... sőt mindig azon tanulsággal távozom körükből, hogy: néha mily sok kellemetlenség kútfeje a képzelődés! — Mennyi a különbség ábránd és való közt!!

Beöthy László
*Dobrow Lászlótól*²²⁶

I.

Mintha csak tegnap történt volna, úgy emlékezem még ma is reá; — komor téli reggel volt. Künn a zivatar garázdálkodott, én meg szép csöndesen szobámban húztam meg magamat. Az igaz, hogy nem volt benne kályha, azután meg ha lett volna is, kérdés: ha volt-e pénzem, min magamnak fát szerezhettem volna, hogy lobogó lángja mellett egy kissé melegedhessem. Szóval: szegény ember voltam gazdag városban. A fergeteg böszülten veszekedett ablakommal; úgy belecsimpajkozott azokba a kifeszítő-vasakba ... elkezdett velők táncolni ... olyan szép nótát dúdolt ... én meg szobámban olyan szépen elhallgattam. Elég az hozzá, hogy honn ültem, s hogy hidegtől megdermedt ujjaimat mégis csak használhassam valamire, lélegzetemmel melengettem. Hja! a szegény ember vízzel főz.

Minden embernek van valami kedvencz foglalkozása. Ha nem csalódom, én épen verset csináltam, és pedig egy ódát: „A télhez“. Elmerültségemből valami nesz vert föl. Ajtómon koczogtattak. — Szabad! — szólottam akarva nem akarva, s szemeim az ajtóra tapadtak. Az ajtó megnyílt, s azon egy halvány arcú férfi lépett be. Dúlt vonásain a búskomorság és metsző fájdalom nem csekély jellegét hordá. Ruházata tiszteséges, sőt — mondhatom — fényes volt. Némán, szótlánul közeledett felém. Én csodálkozva mutattam neki helyet egyetlen szalma-székemen. Első pillanatra mindjárt eszembe jutott, hogy e férfiút valahol már láttam. Második pillanatban már arra is emlékeztem, hogy hol. Nem rég egy barna leánykával láttam őt a lépcsőzeten fölfelé jönni, midőn magam lefelé haladtam azon.

Nagy városban és nagy házakban az ember nem igen törődik azzal, hogy ki a szomszédja. Sokan laknak egy házban a nélkül, hogy egymás nevét tudnák. Épen így történt velem is. Akkor láttam jelenlegi vendégemet, s azóta többé nem; csak azt tudtam, hogy ő is ama ház lakója, melyben én lakom.

— Szabad-e tudnom becses látogatása okát?! — szakítottam meg a csendet, míg fürkésző pillantásomat róla le nem emelém.

— Megengedjen, hogy ajtóstól rohanok be: — szokott ön verseket csinálni? — kérdezett az idegen

— Én? ... nem ... azaz mégis ...

— Tehát igen!

— Néha — néha ...

— Hiszen az nagyon szép dolog, ha az ember törekedik valamire; méltánylom ön igyekezetét, melylyet a pegazust megüli, hanem hogy egy ártatlan leány csöndes szívét felzaklatá, azt már sehogysem dicsérhetem.

— Uram! ... nem értem ...

— Pedig érthetne!

226 Nefelejts 1864-01-03 471-473. old., 1864-01-17 495-496. old.

- Megvallom ...
- Tehát mégis csak bevallja, hogy ...
- Hogy szavait meg nem magyarázhatom magamnak.
- Még tagadni meri?!

Vendégem ez utóbbi szavainál egy kissé boszúsán tekintett reám, s őszintén megvallom, hogy remegni kezdtem volna, ha nem érzem magamat oly ártatlannak, mint a ma született bárány. Egy szempillantás alatt átfutottam azon időt, midőn verselni kezdtem, egész mostanáig; lelkiismeretesen számot vettem magammal s miután nem emlékeztem oly perczre, melyben valami ártatlan leánykának verseimmel a szivét felzaklattam volna, bátran szólottam:

— Kérem, tessék magát kimagyarázni, és biztosítom, miszerint ha magamat bűnösnek érzem, mitsem fogok tagadni.

Vendégem szemeiből a boszuság eltűnt, bizalmasan nyúlt jobbam után és szólt:

— Ön édes barátom még fiatal ugyan, de hogy egy kebel sajgó fájdalmát egész valójában felfoghassa, arra mégis eléggé érettnek hiszem.

Köszönet fejében némán hajtám meg magamat.

— Meglehet, hogy a világ ferde következetességében kövel dobálná látogatásom okát, de önnek barátságot sugárzó arcza biztosít, hogy véleménye nem lesz a nagy-világéval öszhangzó. S ezalatt olyan kérő pillantást vetett reám, hogy majdnem restelni kezdtem, miszerint ily férfiú, kit atyámnak nevezhetnék, miként képes velem így beszélni.

— Végtelenül örvendek megbecsülhetlen bizalmának! Beszéljen uram! én szívesen hallgatom; s ha talán valamiben szolgálatára állhatok: parancsoljon velem!

Vendégem olyan melegen nézett reám ...

— Hogy hosszadalmas ne legyek, egyedül azt említem, mi önt is érdekelheti. Mielőtt azonban mindent lelepleznék, újból kell önt kérnem, hogy ne kárhoztassa egy atyának eme lépését, mely — mint mondtam — némelyek szemeiben nagyon is kétes színűnek látszanék.

Felelet helyett némán szorítottam meg a kezét, mely az enyémet tartá. Vendégem tudta, hogy ezzel eleget mondtam, s folytatá:

— Ezelőtt mintegy két évvel csendes falu lakója valék, hol öröm között folytak napjaim. Éltem derült egét azonban egy felhő homályosította el: — kedves nőm meghalt. Első perczben azt hívtam, hogy vesztésem túl nem élem, majd később a sajgó seb enyhülni kezdett, és ez idő óta egyedül leányomnak, Vilmának szentelem egész életemet. Így történt, hogy egyetlen gyermekem további kiképeztetése végett a csöndes magányt elhagyám s ide a városba tettem át lakásomat, hogy leányom fölött éber szemmel őrködhessen; s hogy eme kötelmemet híven és atyailag teljesítém is: azt a jó Isten látja. — Ezelőtt egy héttel leányom rosszul érezte magát, majd pedig fekvő beteg lön. Álmatlanul töltöm ágya mellett a napokat és éjeket. Figyelmemet ki nem kerülheté egy név, melyet leányom a forró láz alatt majdnem mindig rebesget, e név pedig: Laczi. Talán nem is kellene tovább beszélnem, talán eddigi szavaimból is eléggé megértette az atyai szív sejtelmét. Tegnap véletlenül haljam ön nevét említett; egy idegen D . . László lakása után tudakozódéit, s az idegent ide önhöz utasították. A gondolatok egész tömege tódult fejembe, s alig tudtam magammal tisztába jönni; most pedig szeretett leányom mindinkább rosszabbuló állapota kényszerített önt felkeresni. Ne engedjen tovább beszélnem, nemde ön ért engem?!

— Reám nézve nagyon meglepő ... E szerint ön uram, azt hiszi, hogy leánya ... — itt elakadtam, nem mertem tovább mondani.

— Igen! igen! . . Ön jól sejti . . istenem! istenem!! ...

Vendégem két kezébe rejté arcát. Tisztán láttam, hogy önmagával harcol, hogy beszélni is szeretne, meg nem is.

— Ha nem csalódom ...

— Oh! istenem! mint fog ön rólam ítélni ... — úgy kedves leánya ...

— Szegény! szegény Vilma! . .

— Ön legalább azt hiszi, hogy ... azaz hogy én ... de nem, ez nem lehet ... hiszen nem adtam reá alkalmat.

Az igaz, hogy zavarttan beszéltem, hanem hát ilyenkor ki ne jönne zavarba?!

— Nem! én semmit sem hiszek! ... de hát miért emlegeti, oly sokszor a Laczi nevet?!

— Uram! bocsássa meg, hogy nyíltan szóljak. Biztosítom miszerint téved, ha azt hiszi, hogy kedves leánya engem — szeret. Végre is csak tisztába kellett jönnünk a dologgal, s miután láttam, hogy vendégem nagy megerőltetésbe kerülne gondolatait velem tisztán közölni, én voltam kénytelen azokat kifejezni.

— Nem elég, hogy elég gondatlan volt ... hanem még most tagadni is meri, a helyett, hogy őszintén bevallaná bűnét. Szégyelje magát! ... ezt nem tételeztem volna föl önről. S itt ismét boszus szemekkel pillantott reám.

— De uram! az eddigiekből még nem következés, hogy leánya engem szeressen. Hiszen ismerhet ő más fiatal embert is, kinek az a szerencse jutott, hogy őt a pap Laczinak keresztelte.

— Ne higgye azt! leányom önt szereti! Egyedül ön lehet ama Laczi, kiről leányom a forró-láznak közepette mindig beszél. Vilmám eddigelé még igen kevés férfúval találkozott. .

— Hiszen velem sem találkozott . . — szakítám félbe a beszélőt.

— S ha találkozott is — folytatá vendégem, nem emlékszem reá hogy valaha egy László nevű lett volna közöttük.

— De uram! ... kérem ... mégis ... — akartam ismét szólani; meglepetésemből alig tudtam magamhoz térni.

— Ő is úgy tesz, ő is tagad mindent ... oh! Vilma, te rossz leány vagy! . .

— Szereti-e önt leánya? — kérdeztem.

— Hogy szeret-e? Miként is tud ön ilyet kérdezni. Én vagyok a legjobb atya, leányom a legjobb gyermek, és mégis ... — A legerősebb bizonyítékot arra, hogy leánya engem nem szeret, lelje uram abban, hogy önt szereti.

— Kezdem önt nem érteni.

— Pedig becses engedelmével a dolog igen egyszerű. Ön leányának atyja, barátja, társalgója, szóval mindene; ha szerelmes volna, lehetlen, hogy azt önnel ne közölné.

— S ő mégsem tesz így! Ha magához tér, hallaná csak, mint kérem: tárja fel előttem szive titkát, mondjon el nekem mindent, s ő mindezekre csodálkozva függeszti reám megtört semeit, s azt mondja, hogy ő semmiről sem tud. De én azt nagyon jól tudom, hogy ő szerelmes, hogy neki édesen esik a titkot mélyen keblében tartani.

— De hátha mindez csak ábránd, álom?

— Fiatal ember! ön számolni tartozik nekem!

— Állok szolgálatára!

— Az ön verse, melyet leányomnak irt, ábránd-e, álom-e?

— Én ... verset?

— Igen! ön ... leányomnak verset irt ...

— Soha!

Vendégem semmit sem szólt, hanem zsebébe nyúlt, s egy zöld-boritékos divatlapot vön elő, melyet szemeim elé tartva, szólt:

— Még most is tagadja?

Felelet helyett a lap után nyúltam, s azt átlapozva, egy versemre akadtam, melyet M. Vilmának ajánlottam. Győzelmesen emeltem föl fejemet.

— E bizonyíték mit sem ér! (Valami arszlánféle kapva kapott volna az ilyen alkalmon, s hogy csak valami érdekes kalandja lehessen, talán reá fogta volna, hogy a verset a kérdéses kis leánynak irta. Hja! de én nem tartoztam ehhez a fajtához; én csak olyan szegény ember vagyok.)

— És miért nem ér?

— Mert...

— Mert?! vágott közbe sebesen vendégem.

— Mert én ezt a verset nem ön leányának írtam, hanem .. .

— Hanem — vendégem nyugtalankodni kezdett; csakhogy a mint én kivehettem, ez a nyugtalanság némi örömet leplezett.

— Hanem egy kedves leány menyegzőjére, kit hasonlóképen Vilmának hínak.

— Tehát nem az én Vilmámnak?! . .

— Nem uram! Mint látja tehát, tévedés ...

— Várjon! várjon egy kissé!

Hallgattam.

— Beszélt ön valaha leányommal?

— Soha uram!

— Láttá őt valahol?

— Egyszer a lépcsőzeten találkoztam kegyetekkel, s mint emlékszem, azután még kétszer láttam Vilma kisasszonyt az ablakon át; s igazán megvallom, hogy szemeimet alig tudtam levenni a bájos leányka arczáról. Más nem történt, s ezt becsületemre mondom önnek!

Vendégem újra gondolkozni látszott.

III.²²⁷

Két héttel a föntirt jelenet után kedvetlenül tértem haza. Az ajtó kulcslyukában egy látogató-jegyet találtam. Mérei ur keresett. A jegy hátulján ezen egyetlen szócsonka állott: „elvárjuk!“ Tehát Vilma többé már nem beteg!.. Végtelenül örültem, hogy valahára mégis eljött a várva várt perc, melyben ismét ama barátságos szobába léphetek. Méreit e két hét alatt egy perczre sem láthattam; mindig leánya ágya mellett ült, s édesatyai örömmel szemlélte beteg leánya üdülését.

Ezúttal nem is nyitottam szobámba, hanem mentem egyenesen látogatásomat tenni.

Benyitottam.

A pamlagon Mérei urat s leányát ülve találtam.

Mérei ur alig pillantott meg, máris elém futott, s forró kézszorítás után leányának bemutatott:

— D.....László ur! — szólt Mérei — kiről neked édes leányom annyi szépet beszéltem (Zavarttan néztem Méreire.)

227 sic!

— Örülök!.. különben is van szerencsém önt már ismerni. Beszél a kis angyal.

— Igen?!.. s te erről rász leány nekem mit sem szóltál...

Hiszen leginkább művei azok, melyeket ismerek.

— Csekélységem ... akartam mondani, hanem bizony elakadtam. Mintha a szabó rász helyre varrta volna mellényem gombjait, ezeket kezdtem rángatni.

Leültünk, és eszembe jutott, hogy Vilma atyjának két héttel ezelőtt szavamat adtam, miszerint Vilmának valamiképen tudtára adandom, hogy nem vagyok — szerelmes. Theseusi munka rám nézve, ki most már szerelmes voltam!

Körülbelül egy óra hosszat folyhatott társalgásunk mindenféle tárgyról, mely idő alatt eszembe sem jutott, hogy nehéz feladatom megoldásához fogjak.

— Ön nagyon szereti az irodalmat! szólott Vilma.

— Ez lelkem fő tápja (meg a szerelem! hanem ezt nem mondtam ki; csak úgy gondoltam magamban.) Különben a költészet nagy templomához hordott egyes homokszemek érdeme a nagyobb tömeg mellett nyomtalanul tűnik el! (Beszéd dolgában egy kis bátorsághoz kezdtem már jutni)

— Én is igen kedvelem a szép költeményt.

— Testvérét, merészeltem megjegyezni.

— Hogyan érti ön ezt?!... kérde Vilma zavarttan.

— A költőként, ki egy szép leányt a föld legszebb költeményének mondott. Vilma még zavartabb lön, de legalább megtudta, hogy én őt szépnek, kedvesnek, szeretetreméltónak találok. Csak azután vettem észre, hogy így nem jutok célhoz, ahhoz tudniillik, hogy Vilmával tudassam, miszerint nem vagyok szerelmes. Mérei ur is, mint szemeiből kivehettem, kétkedni látszott őszinteségemen.

— Nemrégiben egy költeménye jelent meg abban a lapban, mely nekünk is jár. Ugy e Vilmám, emlékszel még rá?... szólott Mérei ur, és fürkésző szemekkel nézett leányára és reám.

— Oh igen! emlékszem, válaszolt Vilma, a nélkül hogy csak legkevésbé is megütődött volna a kérdésen — nemde az, melyet M. Vilmának írt, ki éppen akkor ment férjhez?!

Méreire néztem... leánya e szavakkal megsemmisítette az öregur minden állítását, — hogy Vilma a verset magához írottak képzelé?. . Mintha tört döftek volna szivembe ... De azután újra eszembe jutott mindaz, mit Vilma betegsége alatt rebesgetett, s ez még némi reményt nyújtott. Mérei ur is nézett ám reám . . .

— Igen, az! — sietett Vilma atyja válaszolni, hogy zavarát előttem némileg elpalástolja.

— Ön nem is hiszi, hogy az én édesatyám milyen kegyetlen irányomban. Igen, igen! kedves atyám. Hanem azért látszott, hogy mindezt nem oly komolyan gondolja a kis angyal, mint a hogyan mondta.

— És miért vagyok oly kegyetlen?! Szeretném tudni!

— Mert nem hagysz olvasnom!

— Gondolja csak! fordult felém az öregur, Vilma alig lábadt föl betegségéből, már is egész lélekkel az olvasáshoz fogott. . Egynéhány nap múlva — intézte szavait Vilmához, — midőn látom, hogy többé nem félhetünk, akkor ám legyen!...

— Pedig mennyire szeretnék már most is olvasni!... Betegségem előtt egy elbeszélést olvastam, mely nekem igen tetszett.

— Melyik elbeszélés az? kértem kíváncsian.

— Beöthy László utolsó elbeszélése, a „Három leány, három csók” című. (Ezalatt az asztalról egy könyvet vőn elő, s miután abban egy kissé keresgélt, folytatá:) Például milyen szép ez, hol mondja: „— Oh szeretsz-e? szeretsz-e engem? Gondolsz-e néha rám... mint én terád gondolk! Almodol-e gyakran rólam?... megjelentem-e már álmaidban, mint te megjelensz az én álmaimban?... szakasztottál-e már virágot, melynek neve: „élek-e, halok-e?” s tépted-e annak leveleit, kérdezgetve:... szeretlek-e, nem szeretlek-e? tudom, ha rám gondoltál, mindig az jött ki, hogy... hogy... sze... szeretlek. “ — Van még több.

Oh én boldogtalan! Azt gondoltam, hogy mindjárt elsülyedek. Eddigelé azt hívé, hátha van mégis valami a dologban ... hátha mégis csak a valódi szerelem szavai valának azok, melyek a lányka ajkiról — betegsége alatt — ellebbentek. S most? ... Oh most... most tudtam csak ... dehogy tudtam! ... Semmit sem tudtam ... talán e perczen nem is éltem. Szerencsémre Vilma ismét könyvei között keresgélt, s így nem vehette észre, hogy a mennyországból mint buktam le egyszerre. Vilma forroláza alatt az emlékező tehetségét legközelebb érintő tárgyakkal és eszmékkal foglalkozott, s így történt, hogy Beöthy László elbeszélése, melyet önmagáról ír, mely a kis leánynak annyira megtetszett, elgyengült idegeire is nem csekély hatást tön.

Midőn távoztamkor Mérey²²⁸ ur kikisért, ekkép szólott hozzám:

— Önnek igaza volt, midőn azt állítá, hogy az egész csak álom, ábránd ... Ön derék becsületes ember; remélem, hogy az egész dolog kettőnk titka marad; különben biztosíthatom, hogy mindenkor szívesen látott vendége lesz házunknak.

Ne kívánják, hogy elmondjam, mit éreztem midőn szobámba érkeztem. Fellegváraim szétrombolva, álmaim meghiúsulva ... minden ... minden oda ... csak egy nem hagyott el: — a remény, s ennek horgonyát az öregur szíves meghívásába vetém.

Hanem midőn naplóból e néhány lapot közölném, csak az furdalja lelkiismeretemet, hogy Mérei urnák adott becsületszavamat eljátszom azáltal, hogy itt mindent szóról-szóra elfecsegek. De hisz jól tudom, hogy most már Mérei ur oly nagyon nem neheztel érte.

Ha valami természetes, úgy mindenesetre igen természetes dolog az, hogy ezután is többször látogattam meg Vilmáékat, hol mindig szívélyes fogadtatással találkoztam.

Vilma, ki már első pillanatban is oly nagy hatással volt ifju keblemre, rövid idő alatt e nyolcz betű: „szerelem“ értelmét teljesen fölismernem megtanított. Mint észrevettem — nem épen idegenkedett tőlem; sokszor, ha több napig nem voltam náluk, meg is feddett, sőt neheztelni látszott ... Szívükről azonban soha egymásnak említést se tettünk. Én szavamnak állottam, melyet Mérey urnák adtam.

IV.

Naplótöredékem végefelé haladunk; minek annál inkább örvendek — enmagam, minthogy tovább írni már alig van nyugtom. Mindig ingerkedik valaki velem, s azt mondja, hogy; ugyan már hogy is tudok ilyen dolgokat leírni?! S mikor azután látja, hogy én semmikép sem hagyom magam megzavartatni: elkezd kissé zsörtölődni ... s ez olyan jól áll neki ... Hja így van ez! Másként nem is lehet! Mert mint a német mondja: a „szerelem pörlekedik“, azaz mi magyarán úgy hangzanék, hogy: — a szerelmesek néha a nagy szerelemből összetűznek, ez nálam s ennél a valakinél betűszerint teljesegett. De hogy is ne? Ugyan kérem (talán kegyetek is érezték már) mikor szokott a

228 sic!

szerelem legnagyobb lenni? ... Nem tudják?!.. Én úgy hiszem, hogy a mézesbe ... De itt van la! most majd kimondtam. Megérdemelném, hogy valamelyik kis kéz számra üssön ... miért is nem tudom a dolgok folyamatját szép csöndesen bevárni?!

* * *

Délután volt.

Hogy milyen volt künn az időjárás, azt már nem igen tudom. De mit is törődtem én az idővel! Hiszen nem kellett a mocsáros utcák végtelen hosszúságát végigmérnem, hogy odajussak, hol minden gondolatom időzött, hová egész lényem lekötve volt. Egy . . kettő . . három ... s Méreiék előtt termettem.

A szobába lépve egyedül Vilmát találtam ott, ki varróasztalánál ülve, dolgoztatott. Szemeimmel az öregurat kerestem

— Isten hozta! ... Már ismét oly régóta nem volt nálunk. Neheztelnem kellene, ha nem tudnám, hogy könyveivel mulatott. Tessék helyet foglalni! ... atyám mindjárt megjő! Önnek bizonyosan valami fontos közlendője lehet kedves atyámmal?!..

— Nekem?! . . Honnan gondolja ezt kegyed?

— Hát ilyen keveset tételez ön fel rólam? Hiszen szemeiből tisztán ki lehetett venni.. .

Mintha az ég sugallta volna Vilmának, hogy így beszéljen. Miről eddig hallgattam, miről mitsem szólottam, de mit a leányka szemeimből kiolvashatott, az most szavakban nyilvánult. Nekibátorodtam.

— Ha kegyed a szemekből a lélekbe lát; ha látja, hogy szívem minden dobbanása, lelkem minden gondolata, egész élete egyedül kegyedé; ha azt mondom, hogy ... szeretem, ... hogy viszontszerelme nélkül a halandók legszánandóbbika vagyok: Szóljon kérem! feleljen minderre!... — Elragadtatásomban Vilma kezét érintem. Szegény leány! ... úgy reszkettek kis kezei. Epedőleg néztem a kis angyalra, s ő ... szendén simult kebelemlre ... Szavak helyett elég felelet volt ez az én sóvár lelkemnek. Első szerelmem első forró csókját nyomtam Vilma szűztiszta homlokára

Épen ekkor lépett a szobába — Mérei ur Vilma atyja elé futott ... karjaival átfűzte az öregur nyakát, s elpirult arcát annak keblébe rejté.

Én pedig úgy állhattam ott, mint a kit lopáson kapnak rajta Mintha valamit elvesztettem volna s azt keresném, szemeim a földön tévelyegtek.

— Mi ez ... rós leány? — szólott az öregur Vilmához.

— Uram! ... nem a kisasszony ... hanem én ...

— Ahá! ... most ön ... és nem Vilma? ...

— Mit tehetek, ha szívem tovább már nem bírta?!

— Hisz öcsém uram azt mondta, hogy nem szerelmes.

— Azt csak akkor mondtam, de ... de most már nem mondom.

— Lánczhordta! Ez a dolog nekem nem tetszik. — S a szobában fel és alá kezdett járkálni, mialatt Vilma arcát kötényével fődte el, én pedig az öregur haragjától félve, az ajtó felé szerettem volna indulni, ha Mérei ur egyszerre leánya elé állva, előttem az utat el nem zárja.

— Megérdemlenéd, hogy haragudjam reád.

— Atyám! — vágott közbe Vilma, s kérőleg emelte föl atyjához kis kezeit.

— Mondd rós leány — s haragja már engedett — mit érdemelsz? ... mit tegyek veled? . .

— Tegyen engem vele boldoggá! Adja általa nekem a menyországot! ... szólottam, mialatt

kezemet szivemre helyezve, az öregurhoz közelebb léptem.

— S te rossz leány mit szólasz hozzá?! — kérde Mérei ur leányát, a helyett hogy nekem válaszolna.

— Én ... boldog'... leszek! ...

— No tehát legyen! nehogy ismét lázba essél és halálra rémits. Noha most már ismerem orvosságodat.

Most ki oly boldog mint mi ketten?! és ezt neked köszönhetjük szegény László!

KÖLTEMÉNYEK

Pangloss²²⁹

„Minden úgy van jól, a hogy van!“
Megnyughatom bánatomban
Itt kilöknék, ott megvernek —
Mondom: így kell lenni ennek!
Hátha ebből jó is válik
S így azt tartom a halálig:
— Minden úgy van jól, a hogy van!

Zsírom lopja hű cselédeim,
S akár meghalhatok éhen
Így van ez jól! a hű pára
Mért ne gondolna magára?!
Nem is lopta, csak elvette,
Hisz' úgy félig ő szerezte
— Minden úgy van jól, a hogy van!

Lángot vet a ház felettem,
Mindenemet lenn feledtem
Rám gyújtották ... be jól tették,
Hogy így éltem megmentették.
Mert hát egyszer — még meglehet —
Reám szakad és eltemet ...
— Minden úgy van jól, a hogy van!

Mások ülnek halmaz kincsen,
S nekem egy krajezárom sincsen;
Lyukat lyuk ér rongyruhámon,
Fogam vaczog, csakúgy fázom ...
De hát másként hogy is volna?
Így tudják: ki úr, ki szolgál?
— Minden úgy van jól, a hogy van!

Legyen bajom akármennyi,
Nincsen miért panaszt tenni;
Hisz ennél több is lehetne,
S akkor róla ki tehetne?
Hogyha levágták az orrom:
Jó, hogy még a fülem hordom
— Minden úgy van jól, a hogy van!

229 *Anonymus*: Üstökös, 1865-01-28 26. old., DOBÓ 1869, 11. old.

A kik fénnyel szemet szúrnak,
Hívják őket „bölcs, nagy úr“-nak,
S a kik rongyban, éhen járnak,
Hívják őket „nagy — számáznak
Amaz nyeri el a babért, —
Ez nem szólhat, — hanem azért
Minden úgy van jól, a hogy van!

Visszaemlékezés Gyorokra²³⁰
K. A. és J. k. a.-nak.

Leültök-e néha a diófa alá,
Diófa árnyába, édes pihenésre;
Vagy kiszáradt a fa, mely dalaink hallá,
S mi árnyéket adna, nincs egy levélkéje?!
És ha együtt vagytok, gondoltok-e reám,
Ki hozzátok olyan sokszor visszaszállok;
Zeng-e még a dal is, mint azt egykor hallám,
Vígán vagytok-e még, barna jó leányok?!

Együtt valánk néha... azaz majd mindennap ...
Szives barátsággal nyúlt a kéz elébem;
Nem ismertem terhét bánat-, fájdalomnak: —
Keblem öröm lakta, — ezé volt egészen.
Az az egy-két óra — alig vettem észre —
Alig hogy még itt volt, máris tova szállott...
S mégis ez volt éltém majd legszebbik része.
Vígán vagytok-e még, barna szép leányok?!

Futkostunk a gyepen játszi enyelgéssel,
Ti engemet, én meg titeket üzélek;
Hangossá lón minden bokor szerteszéjjel,
Zajlott örömében keblünkben a lélek ...
És ha elfáradtunk: leültünk a padra,
Felettünk a nagy fa titkos őrként állott;
Nem tudtuk, hogy mitől, de át voltunk hatva,
Vígán vagytok-e még, barna jó leányok?!

A csicsergő madár, fű, fa, virág, lombok —
Szívemhez mindannyi vidáman beszéle;
Gyermekeké lett szívünk ... feledtük a gondot,
S édes megnyugvással néztünk fel az égre.
S bárha volt, mi könnyüt csaljon szemeimbe,
Ámde tinálatok az elmúlt nem bántott:
Angyalok között az ember ne örülne?...
Vígán vagytok-e még, barna szép leányok?!

A vén mosónő²³¹

— Chamisso után —

Nézzétek, ott a munka mellett
Az agg anyóka mily serény!
S hetvenhat éve bár betellett,
Keményen hogy' megáll helyén.
Falatjára hullott verejték,
De becsület közt ette meg:
Lelkét a harcok meg nem ejték,
Bár csábosakká lettenek.

Szerelmes volt ő is ifjonta,
Reménylett és férjhez mene;
Az asszony terhét tűrte, vont,
Lázadt bár minden ellene.
Három gyerek zsongott körülte,
Beteg férjét ápolgatá,
S bár sírján könnyeit törülte:
A hit s remény el nem hagyá.

A gyermeket nevelni kellett!
Jókedvüleg hozzá fogott, —
És mert zseböböl szűkén tellett,
Munkában tölte éjt s napot.
Majd áldás közt elküldte őket,
Hogy élni megtanuljanak, —
Magán így ért hosszú időket,
De vígan jött és telt a nap.

231 *Dobó László*: Hazánk és a Külföld 1866-12-02 752-753. old.; DOBÓ 1869, 16. old.

Zsugorgatott s elmélyedt gondba,
Kendert vön s font éjféléken;
A kendert jó fonallá fonta,
Ezzel a takácshoz megyen.
Ennél mikor elkészült vászna:
Forgatta tűjét, ollaját,
S hogy ne szoruljon érte másra,
Ő varrta meg a sírruhát.

E sírruháját nagyra nézi
Szekrényiben a díszhelyen, —
Az ott egyetlen kincse, érzi,
Egyetlen éke ide lenn.
Fel csak minden ünnepnap ölti,
A szentegyházba így megyen,
S míg majd sir-álmát ebbe' tölti,
Újól ott függ a szegen.

Oh, bár én úgy, miként ez asszony,
Nyugton várhatnám alkonyom!
S terhein, mígnem a sírban alszom,
Békén így hordjam vállamon.
Bár, mint ő, bölcsen, én is akként
Tudnám használni életem', —
S nézhetném én is, ilyen aggként,
Siri ruhám egykedvűen!

Az én szerelmem²³²

Ellesni, mi kedves neked,
S megszerezni bármi áron;
Éjen által öröd lenni,
Ha szemedre szállt az álom,
Álmatlanul, hön epedve
Várni angyal-ébredésre:
— Oh ez *még* nem szerelem!

232 *Dobrow László*: *Hölgyfutár* 1863-06-18 572. old.; átdolgozva: *DOBÓ* 1869 34. old.

Csókot hintni kis kezedre,
Örvendezni mosolyodnak,
Megörülni, ha felhő szállt
Szép egére homlokodnak,
Lemondani a világról,
Le az édes szabadságról:
— Oh ez még nem szerelem!

Ellesni az utat, holott
Lengve pici lábad jára,
Leborulni ... könnyek között
Forró csókot nyomni rája,
Érted élő-halott lenni,
Oh! ez mind még semmi ... semmi ...
— Oh ez még nem szerelem!

Lábaidhoz rakni mindent
A mi becses, a mi drága,
Karjaid közt nem gondolni
Te kívüled senki másra.
Tűrni szégyent ... veszteséget ...
És ezt mind csak érted ... érted ...
— Oh ez még nem szerelem!

Elvonultan a magányba
Sírni némán, öntudatlan,
S elviselni szivedért az
Apaátkot öntudatban,
Rózsás ajkid egy leheért
Od' adni a mennyei bért:
— Oh ez még nem szerelem!

Mire a lant erőtelen,
A miről én sem beszélek,
És a mit te mégis jól tudsz
Édes lánykám! drága lélek!
Oh! az a kimondhatatlan,
Mi szivemben, ajkimon van:
— Oh ez ... ez a ... szerelem!

Gedők Anna²³³

Szent karácsony éjfelében
Lány- s legények összejönek
Olomöntni, — lányok férjet,
Asszonyt néznek a legények. —

Már a tűz ég ... körülállják
Szőke, barna, ifjú lányok;
Kész az ólom ... üt az óra
Innen-onnan viradóra ...
Az éjféli harangszóra
— Mintha benne Isten szólna —
összenéznek a lányok ...

Szemök lángol, ég orcájok,
A láng bűvös fényt vet rájuk.
Nagy-szaporán forog a kéz,
S ott a vízben az alak kész;
Jár a lányok szava körbe:
„Ni! a bajsza milyen pörge!
Teste karcsú, sugár, deli,
Szeme fénynyel, tűzzel teli ...
Helyre legény ez a Tamás!
Mert hát ki is volna a más?
No, már Klára ne is kérdjed:
Ha Tamás lesz-e a férjed?
Öt hónapra, tiz hónapra,
Mintha már is igaz volna." —

Halvány-arczu Gedők Anna
Kezén forog most a kanna,
S mint forgatja, piczi szája
Ilv búszókat susog rája:
„Ürge, hörcsök, gólyafészek,
Tarka kigyó mérges nyelve,
Ezt az ólmot itt vegyétek,
Ezt az ólmot itt hitelbe,

233 *Dobó László*: Vasárnapi Újság 1865-08-27 434. old.; DOBÓ 1869, 41. old.

Mondjátok meg jóelőre:
Kivel megyek eskevőre?"

Ólom ömlik hideg vízbe,
Ólom ömlik szentelt vízbe, —
S a mint ömlik, sűrű pára
Csap fel lányok orcájára .. .
Szél süvöltöz, és az orkán
— Szárnyán ezer jajsztót hordván —
At-átcsapkod a kéményen ...

Félelem ül a legényen,
Félelem ül a leányon:
Összebukik kettő-három.
Vízbe nézve szól az egyik:
„Csontját látom egytől egyig!" ...
Vízbe nézve szól a másik:
„Kezében egy — kasza látszik!" ...
— „Halál! halál!" rettegéssel
Hamar e szó terjed széjjel.
— Halvány Anna nem szól semmit,
Hideg futja végig testit, —
Fázik szegény, reszket szegény,
Két nagy könny ott csillog szemén.

— Édes anyám vedd meg ágyam!
Hadd aludjam puhán, lágyan ...
Koszorút fonj menyegzőre:
Megyek, anyám, esketőre. —

Nem az fáj... ²³⁴

Nem az fáj, hogy elfeledtél,
Nem az, hogy mást csókol ajkad:
Bárha rajtam kívül mást nem
Fogsz szeretni, — azt fogadtad.

234 *Dobó László*: *Hölgyfutár* 1864 15 2. félév 191. old.; *DOBÓ* 1869, 46. old.

Nem az fáj, hogy meggyaláztál.. .
Hogy miattad kinevetnek: —
Tiszta az ég, mégis sokszor
Bemocskolja, sötét felleg.

Nem az fáj, hogy minden gyermek
Újjal mutat rám az utcán ...
Nem az, hogy te gúnyolsz úgy ki,
Kitől egykor üdvöm hallám.

Hogyha néha összejövünk:
Úgy mosolygasz ... olyan szépen ...
Mintha még most is szeretnél: —
Ez ... ez fáj oly nagyon nékem.

Gyöngé volnék ... ²³⁵

Gyöngé volnék én bírónak,
Nagyon gyöngé, érzem azt:
Hogy a bűnös ne bűnhődjék,
Úgy venném föl a panaszt.

Csitítnám a vádló szavát,
A vádlottat védeném;
Peres ügyét csak úgy venném,
Mintha volna az enyém.

Gyöngé volnék én bírónak!
Mindjárt itt egy példa rá, —
Még talán el sem is hinnék,
Ha nem szívem mondaná.

Azt a kezét, mely megsebzett,
Eltaszított egykoron,
A helyett hogy elítélném,
Most is áldom, csókolom ...

235 *Dobó László*: Nefelejts 1868-11-22 címlap; DOBÓ 1869, 51. old.

A lovag és csatlósa ²³⁶

Sötét éjben, rögös úton
Két lovas tart fel a várba:
„Gyertyaláng az? vagy csak vélem ..
Mi lehet más? Feleségem
Csata után haza vár ma!”

Szól a csatlós jó urához:
— „Én is látom, én is hallom:
Termében a büszke várnak
Fénynyel, zajjal reánk várnak;
Vigalom lesz völgyön, halmon...” —

Lovag s csatlós tovább halad.
Alattok a nemes állat
Büszke nyakát megeresztve,
Nagyot horkan, s féket-vesztve
Csakúgy vágdat, meg sem állhat...

„Várnak, várnak!.. csak előre!”
Lábuk alatt a hid dobog;
Várudvaron tarka sereg ...
Szól a lovag: „Boldog leszek! “
Szól a csatlós: „Furcsa dolog!”

Szárnya nincsen, mégis repül,
Úgy megcsalogat az ének ...
Még egy perc csak, s reá borul
Mindörökre, válhatlanul,
Kebelére hű nejének ...

Teremajtó ketté nyílik,
Hol dőzsölés, sok víg arc van ...
Mi érhetette a lovagot?
Csatlósához vissza szólott:
„Mért nem haltam meg a harcban!”

236 *Dobó László*: Fővárosi Lapok 1865-08-11 címlap; DOBÓ 1869, 56. old.

Az én jó Antimnak ²³⁷
(Pest, augusztus 26-dikán 1865.)

Feszült a nagy vitorla, menj, siess!
A tenger árja intve néz feléd;
Pályád a vert habok közt oly kies:
Kiállod a habok tekintetét ...
Scylla s Charybdis közt leszen utad,
Hol hableányok serge énekel,
De mig szemed a távolban kutat,
Gondolj a honn maradt gyötrelmivel! —
Isten hozzád! isten veled!

Erős leszesz, ki gyöngé nem valál,
Erős leszesz, — lelkedben olvasom;
S bár a vihar nyílt tengeren talál,
Te győzni fogsz a tornyosult habon ...
Te messze mégysz, — emléked itt marad,
Nap ez, melynél fölmelegedhetünk,
S hahogy megtörnénk itt a súly alatt,
Reád gondolnunk édes lesz nekünk, —
Isten hozzád! isten veled!

Boldog, ki, mint te, eldicsekhetik,
Szerettinek hogy számát nem tudá;
De boldogabb, ki eldicsekhetik:
Barátságod hogy hön mosolyga rá . . ,
S reám mosolyga ez, miként soha
Barátságod birám osztatlanul;
S volt légyen sorsom bármily mostoha,
Szivem tetőled túrni megtanult —
Isten hozzád! isten veled!

Emlékedet szivembe foglalám,
Emléked itt mindenkor drága lesz,
Miként szegény vityilló bus falán
A legbecsültebb tárgy: a szent kereszt.

— Feszül a nagy vitorla, menj, siess!
A tenger árja intve néz feléd;
Pályád a vert habok közt oly kies:
Kiállod a habok tekintetét! —
Isten hozzád! isten veled!

Az első fecske ²³⁸

Tavasza van újra... és kitárom
Szerény szobámnak ablakát,
Az enyhe lég jó illatával
Minden zugát hadd járja át.
A tespedésnek immár vége,
Jőnek vidor, derült napok —
Lám, már a nap is éltetőbben,
Mosolygó arccal mint ragyog!

Vágyón gondoltam a mezőre,
A földek zöld vetésire:
Ha illatát szárnyán a szellő
Tavasszal elhozná ide!
Megirigyeltem a mezőnek
Feslő, szerény virágait: —
A város zajg, míg nyílt mezőkön
A bolyongás elandalít.

Magas falak-, komor tetőkre
A nap sem oly mosolygva süt;
Mogorva arczok itt, — a réten
Egész más élet mindenütt.
Ottan kaszák pengnek maholnap,
Nem lesz szorongás bú miatt,
S vetés között a fürge gyermek
Vihogva kerget nyul-fiát.

Tavasza van újra ... vagy talán csak
Vágyó szívemben képzelem? —
Hányszor bizonyul áttatásnak
A hős legszentebb érzélem! —

238 *Dobó László*: Vasárnapi Újság 1866-226. old.; DOBÓ 1869, 61. old.

A napsugar s a játszi szellő
Ha megcsálná is szívemet:
Előttem fürge fecske illan,
Ennek az ember csak hihet!

Magas falak, komor tetők közt
Köszöntlek fecske, kis madár!
Köszöntlek itt, hol a mezőnek
Szellője olyan félve jár ...
Az egyszerűség köntösében
Szeretlek, tetszel énnekem:
Mikéntha csöndes kis falunak
Fiát látnám, úgy képzelem.

Hányszor rejtőzik fényes elme
Legegyszerűbb ruhák alá;
Hány nagyság elpirulna, hogyha
Nevét közajkon hallaná!
Az öntudat a legszebb érdem,
Ez éltet, ápol és hevít ... —
Boldog, ki földi életében
Kevésre méri vágyait. —

Oh, milyen hön epedve várom,
Hogy fészket rakj a házfalon,
S midőn mást kötve tart az álom,
Dalod keltsen fel hajnalon.
Mig álmiból a város ébred,
S nagy-kényyszerűn munkára tér,
Addig mi ketten még a mennynek
Hálát adánk az életért.

Vágyaim²³⁹

Mást bánt a hir, dicsőség, kincsvágy,
Más rangot vesz az érdemen, —
Mindennél egy virág kezedből,
Mindennél többet ér nekem.

239 *Dobó László*: Nefelejts 1868-04-25 címlap; DOBÓ 1869, 70. old.

Mig ők fény- és pompára vágynak:
Édes ajkidra vágyom én;
Mig ők lelkükkel harczra szállnak:
Benned mennyem találom én ...

Ha lány karod karomba öltöd,
Büszkén járunk a nép között:
Ruhánk szegény bár, ám szivünkbe
Hivalkodás nem költözött.
Minket tán észre sem vehetnek:
Rajtunk nincs semmi pompa, fény, —
Ám szivünket a csalfa fényért
Aligha fölcserélleném.

A kik ma még pompában úsznak,
Ki ma fénytől csillog, ragyog —
Holnapra tán szegényebb is lesz
Mint a milyen most én vagyok.
— Magasba' járva, mélyre buknak . .
Nem bukhatik, ki lenn lakik;
Mi lenn lakunk, de hő szivünkkel
Felszállunk, fel a csillagig.

Nem látja a veszélyes örvényt,
Ki szüntelen magasba néz, —
A mig ki lenn a földön itt jár,
Minden veszélyre, bajra kész.
Ok fényben úgy, mi így cselekszünk,
S ez érdemünk, — én azt hiszem;
— Szegénységünk nem ad dús asztalt,
De szégyenpadra sem viszen.

Én más kitüntetésre vágytam
S ez itten van most keblemen;
Én más kitüntetésre vágytam:
Te ölelsz, csókolsz, kedvesem! ...
Szerelmünk tiszta, véghetetlen,
Olthatlan, fényes égi láng —
Szegénységünkben is boldogság:
A fényes ég ragyog reánk.

Forgách Balázs²⁴⁰

I.

„Menj csak, fiam! menj, Garai!
Sebten hidd el Károlyt hozzám;
Tudod már te! . . mondd, hogy vele
Gyorsan szólni kívánkoznám.

Mondd: hogy Zsigmond nagy-pecsétes,
Neki szóló írást küldött;
Gyorsan járjon, meg se álljon:
Feleletre vár a küldött.

Menj csak, fiam! menj, Garai!
Hamar, hamar! alig várom...
Ha a nap már leáldozott,
Ne osztozzék koronámon! ... “

II.

Olvassa, olvassa... kipurul orcája...
Gyanutalan olvas magyarok királya.

Erzsébet királyné nyugtalanul várja:
Mikor sújt már Balázs nehéz kardja rája?!

Int is szép szemével, mintha csak így szólna:
Fiam, édes Balázs, vágj!.. ne aggódj róla! ...

Forgách Balázs reszket, odasugja félve:
— „Nem lehet, királyném! nem lehet, az égre!

Nem tudom kivonni hüvelyéből kardom...
Ne kívánd, Erzsébet! nagy véteknek tartom!...“

Erzsébet királyné visszafelel rája:
„Szégyeld magad, hívem,... semmi-ember! gyáva!“

240 *Dobó László*: Koszorú 1864-11-27 517. old.; DOBÓ 1869, 73. old.

Sajog a vér Balázs mindenik erében,
Egyet villan kardja hatalmas kezében.

Csak olvas... csak olvas magyarok királya,
— Olyan szép dolgokat ír Zsigmond hozzája.

„Ne bocsásd le kardod! egyetlenegy vágás...
S tied lesz jutalmul Ghimes vára és Gács!”

Egyet csillog Balázs rémületes kardja:
Vérben fördik Károly, vérben fekszik halva, . .

Bíboros színében a nap nyugszik épen,
Az öröm ott játszik Erzsébet szemében.

III.

Törüli a kardot,
Csak törüli folyton, —
Törülése, tisztítása
Nem segít a folton.

Törüli reggeltől,
Törülgeti délig, —
De a kard csak véres marad,
De a kard nem fénylik.

Törülgeti estig,
Folyton erős kézzel, —
De a folt csak ott sötétlik,
De a folt nem vész el.

„Ugy-e hogy sajoghat,
De hát még hogy fájhat!...
Ne félj, Károly! én nem bántlak,
Ne félj, meg nem váglak!...”

— „Édes fiam, Forgách!
Térj magadhoz, kérlek...
Tedd a kardot hüvelyébe:
Nincs itt nyoma vérnek!..

Csak törüli folyton...
„Milyen piros vér ez! ...
Ott a padló, meg a szék is,
Mind, mind olyan véres...

Hogy közelgőt mindig,
Milyen rémes árnyék...
Isten! szánd meg kegyelmeddel
Erzsébet királynét!...”

Rákosi molnár mester ²⁴¹

Rákosvizi malom körül
De mi haszna álltok!
A molnárra két egész nap
De mi haszna vártok! ...

Feleségét ment keresni,
— Fűnek-fának mondja —
A malomra, örölésre
Hogy volna most gondja?!

Malom-udvar, pitvar-ajtó
Tágra nyitva, tárva ...
— A szobában siránkozik
Két elhagyott árva.

— A péczeli nagy ut mellett,
Csabai fel-végen,
Rákosvizi molnár-mester
Ott iddógál épen.

A világért föl nem nézne —
Maga elé mélyed:
„Hová tegyem? ... Csak már az a
Patak volna mélyebb? ...

241 *Dobó László*: Vasárnapi Újság 1866-198. old.; DOBÓ 1869 79. old.

Lágyabb helyet, puhább ágyat
Hol találjak néki? ... "
— Molnár-mestert három reggel
Az ivóban éri... .

Rákosvize csillan, csörren,
Zúgva, búgva lágyan:
— „Harmadnapja, hogy megosztom
Úgyis keskeny ágyam ... "

Karácsonkor ²⁴²

Az éles hó szemébe vagdos,
Testén átjár a nagy hideg —
Karácsonfáit árulgatná,
Ajánlgatná, de nincs kinek ...
Szegény leány! az utca sarkán
— Tíz évesnél több nem lehet —
Kezecskeit keblébe rejti:
Ott még tán van némi meleg ...

Tavaly ilyenkor anyja ült itt ...
— Most már nyugszik szép csöndesen;
Míg élt szegény, a kín volt társa —
Ott lenn már nem fáj semmi sem ...
Hárman maradtak éhen, árván —
— Anyátlan három kis madár,
Egy itt árulgat, míg a másik
Koldulva házról-házra jár.

Anyjuk már félig haldokolt is,
A mint szétnézett téveteg:
„Lányom, gondod legyen reájok!
Szegény Juliska oly beteg! ... “
— Juliska aztán nemsokára
Meggyógyult, — ő is megpihent —
Angyalkák vették szárnyaikra:
A jó asszony már várta fent ...

242 *Dobó László*: Nefelejts 1866-12-23 címlap; DOBÓ 1869 83. old.

Ketten maradtak most magukra:
A kis fiú, meg ő, a lány, —
Úgy hitték, hogy megszánja őket,
Ha más nem: — a végzet talán ...
No, aztán ez megsánta őket:
Egy-egy botot adott nekik ...
— Koldusoknak nagy kincs a bot is:
Maró kutyát elverhetik ...

Mit így-ugy összekoldulának,
Abból lett a sok czifraság:
Almát, diót, mézeskalácsot
S picziny gyertyát tart minden ág.
Vegyünk hát tőle, oh vegyünk hát!
— Egy-két garast tán nyer, szegény! —
Úgyis, ki tudja, jövő évre
Ilyenkor hogy ki ül helyén! ...

Születtél volna... ²⁴³

Születtél volna kis kunyhóban,
Volnál szegény, mint én vagyok:
Úgy rólad tán magasztalóbbat
Zenghetnének most e dalok ...
Volnál szegény pásztor leánya,
Futkároznál a réteken:
Úgy megtudhatnád — értted égve —
Mily nagy bennem a szerelem!...

A tisztelet, mely most körülvesz,
Jól látom én, hogy megvakít ...
Ne is érd meg te azt a perczet,
Mely a valóra megtanít!
A láng, mit értted látsz lobogni,
Te úgy hiszed, örökkön ég ...
— Fénylik, lobog a bolygótűz is,
Alatta bár mocsárfenék ...

243 *Dobó László*: Nefelejts 1867-03-24 címlap; DOBÓ 1869, 85. old.

Ne hidd, hogy csak fényes szobákban
Találsz virágot, örömet;
— Mosolygó, illatos virágot
A rét is nyújthat eleget ...
Ki most oly értted égő lánggal,
Oly hódolattal vesz körül,
Tudnád-e, hogy nem kincseidnek,
De szived az, minek örül?!

Én csak csókodra vágyakoznám,
— Kincsnél, aranynál többet ér ...
Én csak szerelmed szomjuhoznam,
— Nem lelkesítne a babér ...
Én csak szolgád szeretnék lenni,
— Kit áldott kezed fölemel ...
Én csak teértted tudnék élni
— Szivem minden verésivei ...

Születtél volna kis kunyhóban:
Mily nagy szerelmem! értenéd ...
Az ősz ha rontva-bontva jőne:
Én évről évre szólanék:
— Tavaszra nyár, az őszre tél jön —
Nézd, változás van mindenben;
Csak egy maradt meg változatlan:
Szivemben a nagy szerelem ...

Románcz²⁴⁴

Emlékezem reá!

Csendes liget ölelt magába,
Szerettem ott bolyongani,
A fülmilének édes ajkát,
Gerlék bűgását hallani.

244 *Dobó László*: Nefelejts 1865-10-22; DOBÓ 1869, 109. old.

A méla hold lefestve játszott
A sima tónak tükörén,
Ábrándozásom s lángszerelmem
Egy túlvilágot csalt körém.

Íme! egyszerre szót hallottam,
Mely átrezgett az éjjelen,
E szót: „Szeretlek mindörökre,
Szeretlek én szerelmesem!“

Halkan megálltam a bokornál,
Figyelve járt körül szemem;
Íme! egy könnyű sajka úszott
Elöttem ott a tóvizén.

Benn barna ifjú s szőke lányka
Ölelve egymást boldogan;
Hiszem, az ilyen ölelésben
A boldogság határa van.

Hallám: „szeretlek mindörökre! ...
Mi az, hogy már nem láthatám?
— A méla hold borús szemekkel
Nézett át felhő-fátyolán.

Gazdátalan úszott a sajka ...
Szegény Alfréd! szegény Irén!
A hold újból mosolygva játszott
A sima tónak tükörén.

Emlékezem reá!

Miss Hilda ²⁴⁵

„Hahó, hahó! menyasszonyom viszem!...
Átélni véled sok, sok századot
Mily édes lesz a néma sírban ott,
Holott többé nem lésszsz hűtelen,

245 *Dobó László*: Fővárosi Lapok 1865-10-25 címlap; DOBÓ 1869, 125. old.

S velem maradsz tavasz, nyár-, ős-, télén;
Éjfél időn az óra hogyha szól:
Fölbredünk a sírnak almiból,
És lejtve táncolunk a sir körül,
Mig az óra egyet tompán ütött, —
Hahó, hahó! viszem menyasszonyom!...”

Száguld az árny, a mén fehér alatta.
Köpenynyel a menyasszonyát takarta;
S mig — nesztelen, avagy miként a szél,
Ha fák között éjfélidőn beszél —
Suhanva átrepül a sík mezőn:
Nyomába im vágat lelkendezőn
Egy másik árny is, hófehér lovon,
Utána tart, utána mind nyomon ...

„Ne vidd el őt! ne vidd, fehér alak!
Megállj te, hó megállj! lerántalak!
Enyém e nő! ... szívem szerette hűn, —
S midőn a harcba menni hitt a hön:
Szívét a távozó itt hagyta hön,
A távozonak ő araja lön,
S megcsalt ... de érte jöttem én, —
Megállj! ... ne vidd! ... a lány enyém!” ...

Száguld az árny ... és e kettő után
Egy harmadik jó tejfehér lován ...
„Ne fussatok! . . e lány az én arám, —
Lábához minden kincsemet rakám,
S midőn a fényes kincs mind elfogyott:
Az esküjéhez hűtlen elhagyott, —
Egykor gazdag, meghaltam, mint szegény:
Ne fussatok! . . hahó! a lány enyém!” ...

Száguld az árny . . , egyik a más után ...
És kergetik egymást egymás nyomán,
Mezőn körül, mezőn fel és alá,
Avar fölé, majd a cserjés alá ...
S az első visszaszól: „A lány enyém!”
A második: „Nem engedem, nem én!”
A harmadik meg: „Én szerettem őt,
Ti nem, mint én oly hűn, a hitszegőt!” ...

S az első visszaszól: „A lány enyém!
Miként ti, őt akként szerettem én, —
Enyém a jog, mert én örült levék,
Örült ő érte s mégis megcsala,
Örült ő érte, . . örült általa ...
Miként ti egykor, én is úgy tevék!“ ...

Száguld az árny ... az óra egyet üt,
Pezsdülni kezd a tájék mindenütt;
Az óra egyet üt: kakas kukorikol,
A három árny fehér lován sehol!

Sir Spaeew leánya, Hilda
— Ki őt szerette hõn —
Sírján az örültnek feküdt,
A néma temetőn.

Szüleim levele ²⁴⁶

Az volt ám a sürgés-forgás,
Ilyen nálok ritkán támad;
Mintha látnám örömében,
Mintha látnám jó anyámat.

E levelet hogy megírják,
Ünnep volt a kicsi házba';
Melegétől jó szívének
Anyám arcza úgy sugárza!

Penész vette meg a tintát,
A tollat meg régi rozsda, —
Nem csuda, mert rég vetett már
Egy-két betűt papirosra.

Meg is látszott jó atyámon,
Hogy neki nem rendes dolga:

246 *Dobó László*: Vasárnapi Újság 1866-418. old.; DOBÓ 1869, 142. old.

Azt a rezes okulárét
Majd jobbra, majd balra tolta.

Levelet ír „a fiúnak,”
Hogy szeretik, im, itt lássa,
És ha rosszul folya sorsa,
Ez legyen vigasztalása.

Hogy ne legyen semmi lárma,
Öcsém kiült az ajtóba,
Ha bement is, lábujjhegyen
Tekintett be hébehóba.

Ott benn pedig nagy lassacskán
Elkészült az ákombákom, —
Anyám könyje hullott rája,
Egy-két betűn most is látom.

„Mit csinál most? mért nem ír már?
Mikor jön meg? kérdd meg tőle!
Mikor várjuk? azt a percet,
Azt tudassa jó előre!”

— Áldott asszony! bár nem írja,
Hogy mért kérdi, mégis értem:
Ha megjövök: tyúkot, csirkét,
Mindent kész leölni értem. —

Anyám győzte biztatással,
Atyám írni meg nem unta,
Bár ez néki — mért tagadnám? —
Nem valami könnyű munka.

Kézről-kézre jár az írás:
Mi maradt ki, hiba hol van?
Nézegetik órahosszat,
Ha megírva bármi jól van.

Rész benne a grammatika,
A betűje egymásra dől,
Mégis mennyi vigasztalást
Meríthetek levelükből!

Szegény öreg ²⁴⁷

Egy-két öltés még s kész a munka ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!
Ki dolgát — mint te — meg nem unta,
Annak hőbbben mosolyg a regg.
Kis mécsesed bár végit járja
S az ablakon mosolyg a regg:
Kezed nyugtát alig találja ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!

Nődön erőt vett a betegség ...
Áh, hogy ekként kell látnod őt!
Szived kétségbe hogy ne essék,
Honnan veszesz, honnan erőt?
Fájdalmadat magadba rejtet:
— Önzők, önzők az emberek —
De Isten tán el nem felejtett ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!

Kinek helyén van szive, lelke,
A gyors időt nem féli az, —
S bár sorsa jócskán megviselte,
Maradt számára még vigasz ...
Ki ötven évnek hordja terhét
S lelkét a vész nem törte meg:
Nyugton várhatja sorsa teltét ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!

Könyezve gondolsz jobb napokra
S *félénk* sóhaj kél ajkadon, —
Körültekintesz félve, lopva:
Nem sohajtottál-e nagyon?
Szegény aluvót mért zavarnád?!
— Mi elmúlt, vissza nem jöhet ...
Sebét feltörni mért akarnád?! ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!

247 *Dobó László*: Vasárnapi Újság 1866-570, old.; DOBÓ 1869, 145. old.

Kikért még így-ugy élni vágnál:
Rég messze jár két gyermeked;
Egyik virraszt a tudományál,
Hogy díját hozza meg neked ...
Gond, munka néz a másikára,
Arczárói izzadság pereg —
S ki tudja, hogy: ha lesz-e ára?! ...
Csak varrj, csak varrj, szegény öreg!

Az éltet túrni megtanultad,
Bár ostorzott szünetlenül,
S vendégül nézed már a multat,
Napod ha néha még derül ...
Miként folyjon le kurta éltünk?
Tetőled megtanulhatám —
Vesztettünk, hogyha nem reméltünk ...
Csak varrj, csak varrj, szegény apám!

A végtelen ²⁴⁸

A titkos éj ezer világa
Az ő szavára gyűl ki fenn;
A nap az ormon hogy kihága,
— Melyet számára rég kimére —
Egyenlőn száll a véges térre:
Örökre jön, megy, — nem pihen.

A tél jegével, nyár hevével
Fonnyaszt, fakaszt fűt, sarjat, fát;
Örökre egyben egyet mivel:
A véges űrben végtelennek
Eszmei testekké teremnek —
S a testek száma myriád... .

A föld göröngye, por paránya
Az ő szavára szárnyra kel... .
A mit ő akar, nem k i v á n j a —
Mert hogyha ég-földön keresztül
Csak egy kicsiny ígéje rezdül:
Megreszket éjszak, ing a dél.

248 *Dobó László*: Magyarország és a Nagyvilág 1867-11- 23 554. old.; DOBÓ 1869, 148. old.

Kelet egétől napnyugatra,
Éjszak jegétől dél-fokig,
A merre csak néz intve, hatva;
Ég és a föld csak őt uralja,
Parancsszavát meg nem sokalja:
Az őserő uralkodik.

Az éji mennybolt sápadt őre
Annak hatalmat hirdeti,
— Sötétben ő a tiszta látás,
Szemének nincsen semmi gátlás:
Jelen, jövő, múlt: egy neki.

Gyülendő felhők dörgedelme
Róla beszél az étheren... .
S mit föl nem foghat ember-elme:
A harmatcseppben, ég azúrban
Egyként sejtjük, hogy csak egy úr van —
Egy úr, egy nagy, a végtelen... .

Alomba bár, akár imetten
Ő szó szemünkre képeket —
S mi járunk, mozgunk önfeledten.
— Nem s e j t e n i, de t u d n i vágyunk....
S azt vesszük észre: hiú vágyunk
A semmiségbe tévedett... .

Nevétől hangoz erdők mélye,
A völgy, a rét, a hegytető
Halleluját zeng nagy nevére... .
Tudjuk, hogy él, tesz, alkot értünk,
De semmit, semmit meg nem értünk... .
— Csak ő a meg nem fejthető... .

S az ember, ez a pont, e semmi,
— Ki néha mégis oly merész —
Ez vágy megfejthetővé tenni! ...
— Megfoghatatlant véges észszel
Bonczolgatni hahogy merészel:
Nem mosolygod-e, örök ész?!

Vén hegedős ²⁴⁹

Ébredj! ébredj jó gyermekem!
A nap már oly magasan áll ...
A szunnyadókra gyöttelelem,
Éhenhalásnak kínja vár.
Pír festi már a hegytetőt,
Sürgés van uton, útfélén:
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

Mit ma megoszthatnék veled:
Nincs egy evőfalat kenyér;
De isten él fejünk felett,
És tőle kap, ki tőle kér.
Ő látja jól a szenvedőt, —
Mint ő akarja, úgy legyen:
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

Mikor még én is dús valék,
Mint járt házamba sok barát ...
Bőséggel áldott meg az ég,
S más itta asztalom borát.
De hagyjuk ezt a szebb időt!
A múltra fáj tekintenem:
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

Ajkadról szent zsoltosma szól,
Egy háztól máshoz így megyünk;
Kebünk nehéz fájdalmiról
Beszél hegedő s énekünk.
„Segítsük őt! segítsük őt!“
Szól ajkadról a kérelem;
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

249 *Dobrow László*: Koszorú, 1863-09-20 276.; DOBÓ 1869, 151. old.

Talán kerül egy-két falat ...
Talán lesz még ma irgalom
A rozzant nádfödél alatt,
Ha kérő szó van ajkamon.
Kerüljük a magas tetőt!
Maradjunk inkább ide lenn:
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

És csak megyünk tovább ... tovább...
Nem nyugszunk csak egy perczig is;
Bár ránk uszítják a kutyát,
Bár lábunk vérzi gaz, tövis.
„Segítsük őt! segítsük őt!“
Szól ajkadról a kérelem:
Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

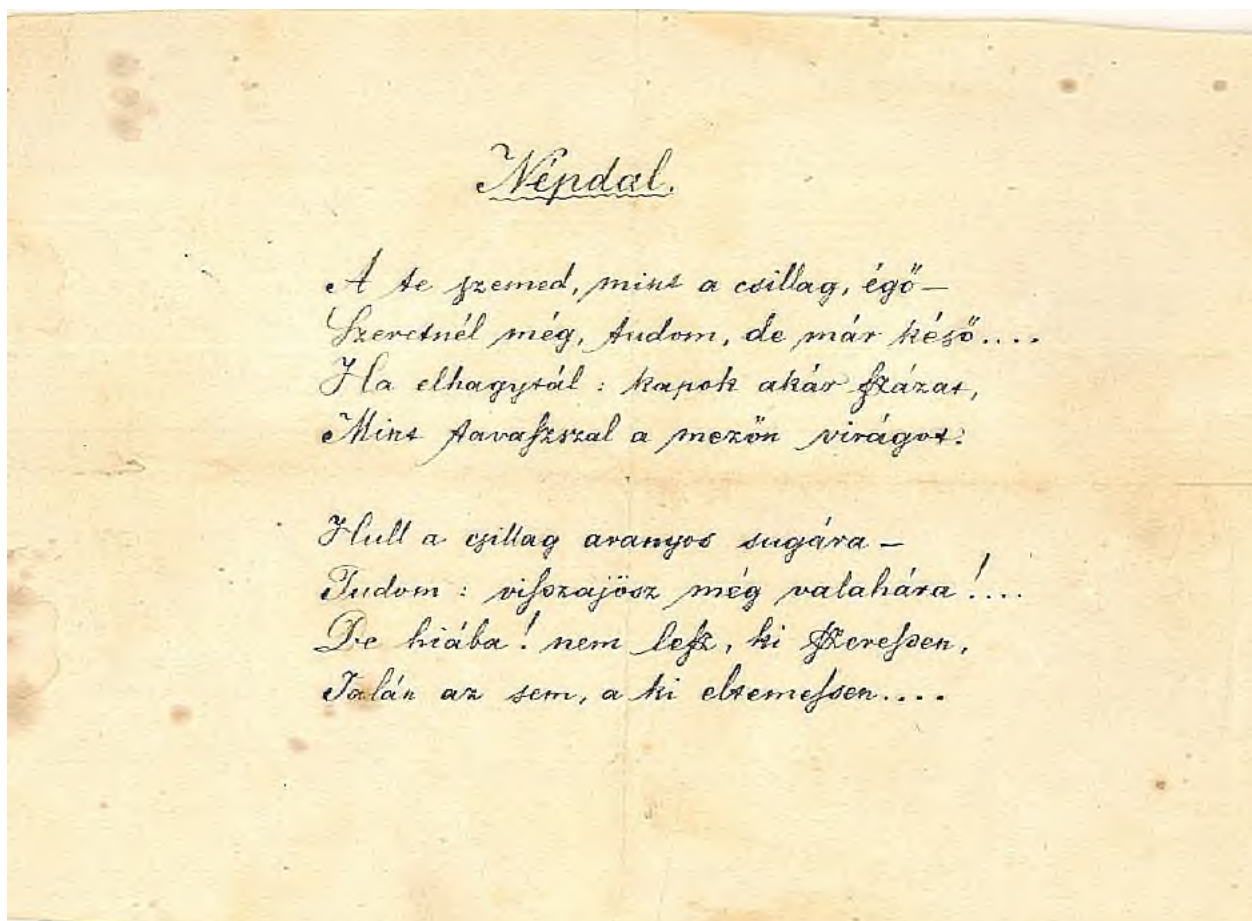
Holnap?!.. Ki tudja mint vagyok ...
De mégis ... mégis érzem,
Hogy holnapon túl már napot
Nem enged érnem istenem.
Holnap varrass hát — szemfedőt ...
Ma kérjünk rá az útfélén: Keresd elő a hegedőt,
Menjünk koldulni gyermekem!

ÚJABB KÖLTEMÉNYEK

Népdal ²⁵⁰

A te szemed mint a csillag, égő
Szeretnél még, tudom, de már késő
Ha elhagytál, kapok akár százat,
Mint tavasszal a mezőn virágot.

Hull a csillag aranyos sugára –
Tudom: visszajössz még valahára!
De hiába! nem lesz, ki szeressen,
Talán az sem, a ki eltemessen...

Csak most tudom ²⁵¹

Csak most tudom rendjét, módját
Az igazi nősülésnek, —
Csak most tudom, — mert hisz' vannak,
Kik tanácscsal most nem késnek.

Nem kapkodtam fűhöz, fához,
Senkinek sem panaszoltam;
Nem rogytam le bánatoktól
Megtöretve, félig holtan ...

Ne kérdeztem volna sem őt,
Sem az anyját, sem az atyját: —
Elszöktetnem kellett volna,
S nem bevárnom, míg ideadják ...

S mosolyogva ha azt mondom,
Hogy: hisz' nem volt ez szükséges, —
Csak azt vetik: jól van! jól van!
De mikor így nem regényes!! ...

Én istenem! ²⁵²

Én istenem, jó istenem!
Mint háláljam meg neked,
Hogy bennem a gyarló embert
Meg nem veted, szereted?
A ki olyan bűnös voltam:
Irgalmadban kétkedém,
Csak most látom, hogy kegyelmed
Áldva borul énfölém.

Oh, ne ródd fel bűnül nékem.
Oh, ne vétkül nékem azt,

251 *Dobó László*: Nefelejts 1869-07-25

252 *Dobó László*: Nefelejts 1870-02-06 címlap

Hogy ellened ajkaimról
Hallál néha már panaszt.
Hiszen tudod, hogy az ember
Néha olyan esztelen;
Hiszen tudod, hogy a démon
Incselkedik szüntelen ...

Tudod, hogy az ember gyöngé ... —
Hiszen én is az vagyok!
Tudod, hogy a kísértésnél
Gyöngeségünk még nagyobb ...
Tudod azt is, hogy kit egyszer
Megsebeztek a csatán,
Istenéhez megtisztultan
Újra megtér azután .. .

Csak az elme rossz mibennünk, —
Csak az elme, nem a szív;
Az ész tőled elfordulhat,
De az érzés hozzád hív.
A kételkedés tengerében
Ha az elme elmerül:
Oh, a szívnek akkor is csak
Megmaradsz te istenül.

Oh, bocsáss meg, hogyha bennem
Néha szunnyadt a hit.
— Mosolyával e kis gyermek
Újra hinnem megtanít ...
Oh, bocsáss meg, hogyha búmban
Átkozódám olykoron,
Mert lásd, mostan reggel, este
Könyvek közt imádkozom.

Tudom, hogy nem érdemeltem
Tőled ezt a nagy kegyet,
De te, uram, irgalmas vagy:
Vissza tőlem ne vegyed!
Nem kérek én gazdagságot,
Fényes állást, hírnevet,
De kegyelmed zálogául
Hagyd meg e kis gyermeket!

Az első szó szent neved lesz,
Mit ajkimról megtanul;
Tőlem fogja megtanulni:
Hinni benned, oh nagy ur!
Add, hogy — bár nem érdemeltem
Tőled ezt a dús kegyet —
Irgalmadnak hirdetője
Őelőtte én legyek.

Csalódás ²⁵³

— Weise Károly —

Egy okos ur, de szertelen rút,
Háztűz-nézésbe járt oda;
Nőül került egy szép kisasszony,
Szép, hajh! de nagyon ostoba.

Hogy: szép legyen! — csak azt kívánta;
Eszes-e, nem-e? egy neki;
Eszében, hogy mint hajt fel törzse!
Ezt hányja egyre és veti.?

„Oh!“ — így kiálta, megnősülvén —
„Irgyelésre lesz nagy ok,
Ha gyermekim, mint anyjuk szépek
Lesznek, s bölcsék mint én vagyok...”

S hogy évek tüntén sarjadék nőtt:
Irgyelésre volt nagy ok:
Mint anyja, bölcs — s mint édesatyja,
Szépségektől csak úgy ragyog...

Kis gyermek ravatalánál²⁵⁴

Egy gyöngé sóhaj s aztán vége!
E sóhajással szállt az égbe,
— Örökre oda, oda van ...
Hiába hívja atyja, anyja.
A drága gyermek már nem hallja —
Az omló köny mind hasztalan.

Ha volna szive a halálnak:
Hozzá e jaj utat találna ...
De nincs szive, ah, nincs neki!
A jajgatásra meg nem indul,
Nem némul meg oly tenger kintul,
Szemét ha vissza is veti.

Az áldozó nap utójára.
Egy csókot hint még szép arcára,
És úgy búcsúzik tőle el;
S mig est terül a kis szobára:
Szüleinek nagy jaj-szavára
Elfojtott sóhajom felel.

Ah! mily öröm száll sírba véle!
Szüleinek minden reménye
Egy perc alatt lett semmivé ...
A gögicselő zajt, beszédet,
A vágyat, mely a szemben égett,
Magával mind hajh! elvivé ...

Bámulva állok, mint a bálvány,
Hogy ennyi kínos érzés jármán
A gyászos szív meg nem szakadt —
Hiába jönnek hosszú évek, —
Nem pótolják a veszteséget,
Mely most esett egy perc alatt.

Vihartól mint az ág ha rendül,
Szivem is a nagy félelemtől

254 *Dobó László*: Szépirodalmi Közlöny 1870-11-24 535-536. old.

Úgy összereszket, érzem:
— Kis lányom! élte e kebelnek!
Ki vársz reám, — ha majd öllelek:
Mint fog reszketni két kezem!..

Ki mindent vesz s nincs mit reméljen,
Bár veszteségét érzi mélyen,
Végül mégis megnyugszik az;
Hogy drága kincsét őrző híven,
S a seb miatta van a szivén:
A fájdalom közt ez vigasz.

De hajh! kit kedvel még az élet,
És gögicsélve játszik véled:
Kis angyalom, kis gyermekem!
Hogy elszállhatnál, itt hagyhatnál
Annak szivén százszorta annál
Nagyobb a féltő félelem ...

Ha haldokolnál, mint az itten,
S szemed rám esnék megtörötten,
Mig sóhajod légbe vegyül:
Időm se volna tán felelni,
Meg sem tudnák tán ölelni:
Nem költöznél el egyedül...

Lassan, lassan jö az alkony ... ²⁵⁵

Lassan, lassan jö az alkony,
S mintha óva, félve járna,
Úgy húzódik hosszú árnya
Lassan szét a völgyön, parton.

Kis madárcák lombos ágon
Elhallgatnak, elpihennek,
Este lesz, — és nincs a szemnek
Mit keresni a világon.

Messze tájon szó se' hallszik,
S mint a csöndes alkony éke.
Ráborult az enyhe béke ...
— Szó se' hallszik, minden alszik.

Még a lélek van csak ébren;
Csak a lélek ví az árnynyal,
S mint erősebb, szerteszárnyal
Lenn a földön, fenn az égben.

Álom, álom, édes álom,
Merre jársz most, merre késel?
Fájó sebre enyhüléssel
Mért nem ülsz le szempillámon?

Én is, én is elpihennék,
Úgyis fáradt már a lélek;
Hogy ránézzen, fáj szemének
Annyi fájón édes emlék ..

Lelkem eltelt bár malaszttal,
Pillámon ül két nehéz csepp;
Van nekem, mért könnyet öntsek:
Fáj a múlt és nem vigasztal.

Lelkem eltelt bár malaszttal:
Fáj, a múltba hogyha nézek,
A jövőben jót nem érzek,
A jelen meg nem marasztal.

Emlékezés ²⁵⁶

Ha a csendes alkony árnya
Behálózta kis szobámat:
Oh! hányszor nem érzem, hogy könny
Nedvesíti szempillámat ...

Mit az élet gondja nappal
Fátyolával beborított,

Alkonyatkor az emlékek
Szentelt csarnokába nyitok.

Oh istenem, mennyi emlék!
Mennyi édes, drága óra,
Mikor édes harmónia
Kelt szivemben minden szóra

Drága szaván, gügyögésén
Hányszor derült ki e homlok! —
Az örömnnek vége, vége!
Megsemmisült, porba omlott . .

Mi tudná még földeríteni
Ezt a szívet, ezt az arcot?
Mikor olyan nagy volt a vész,
Mely fölötte elviharzott!

Ez a szív, mely meg nem hajlott,
Ez a fő, mely büszkén állott,
Meghajlik most, meggörnyed most: —
Büszkeségem szertemállott. ..

Mi okom van büszkeségre?
Miért tudnék boldog lenni?
Látom úgyis, hogy az öröm,
A boldogság semmi, semmi

Ha a csöndes alkony árnya
Behálózta kis szobámat:
Lassú köny közt bús szivemben
Ily gondolat hányszor támad!

S érzem, mintha édesülne
Körülöttem még a lég is;
Látom, mintha vitorabb szint
Öltene fel az árnyék is.

És egyszerre észrevétlen
Glória van kis szobámon,
És felém e glóriából
Te mosolygasz, kis leányom!

Hideg sírból, temetőből
Vigasztalni jössz-e minket?
Vagy tetézni panaszoddal
Sóhajunkat, könnyeinket?

Elszállottál, árván hagytál...
Mért tudnék még boldog lenni?
Látom úgyis, hogy az öröm,
A boldogság semmi, semmi! ...

Tovább élni, amikor már
A boldogság el van veszve?
Tovább élni? miért? kiért?
— Oh. mily gyakran bánt ez eszme!

Ajkad néma, ah! de ujjad
Mozdul akkor ennyi vádra,
S ki mellettem ül könnyezve:
Reámutatsz jó anyádra.

A tengerparti vár²⁵⁷
– Uhland költeménye -

Láttad-é ott a várat,
Mely tengerparton áll?
Fölötte rózsás felhő',
Aranyszegélyű, áll.

Az alkonyat tűzében
Mint óriás, úgy áll,
Képét is visszaadja
A tükörtiszta ár.

„Láttam biz' én a várat,
Mely tengerparton áll,
A holdat is fölötte;
Köd közt állott a vár.”

A szél s a tengerhullám
Csevegtek-é vigan?
Hallál-e vidám dalt is
Magas csarnokában?

„A szél s a tenger hullám
Egy árva szót se' szólt;
Bús ének hallatára
Szememnek könye folyt! “

Bíborban láttad-é ott
A királyt és nejét?
Korona ékíté-e
Mindkettejük fejét?

Volt-e karukra fűzve
Egy gyöngye, bájló szűz,
Aranyhaju, — s szemében
Égett-e még a tűz?

„Láttam biz' a szüléket:
Koronátlan fejük,
Tetőtül talpig gyászban;
A szűz nem volt velük.“

Az okos leány²⁵⁸
— Tréfás népmese —

Egyszer hol volt, hol nem, volt egy okos leány,
Hetedhét országon párja se' volt talán.
Hírét vette ennek az ország királya,
S föltette, hogy a lány eszét kipróbálja.

Király üzenetét így viszi egy ember:
„Van a padlásomon száz esztendő kender,
Ha olyan okos vagy, a milyen a híre:
Nosza, fonj hát arany-fonalat belőle!“

258 *Dobó László*: Magyarország és a Nagyvilág 1871 2 414 old.

A lány pedig visszaüzen ilyen formán:
„Fonom biz’ én, fonom! Ugyan mért ne fonnám!
De hogy megtehessem óhaját szívének,
Tegye meg ő előbb, a mit tőle kérek:

Van az apámnak száz esztendő s sörénye,
Ezt arany-orsóvá csináltatni kéne;
Mert hát kívánsága csak nem lehet olyan:
Az arany-fonalat hogy fa-orsón fonjam.“

Tetszett a királynak ez az okos válasz.
„Ki így tud felelni, bizony eszes lány az!“
Másodszor is üzen egyik emberével,
Ki megbízatását ilyen végezé el:

„Van egy lyukas korsóm, hever a padláson;
No ha tudsz valamit: mutasd meg! hadd lássam!
Foltozd meg a korsót! Viz elálljon benne.
Ha ezt tenni tudnád: bizony ez szép lenne!“

Visszaüzen a lány s szóla bátran: „Értem!
Megfoldjam a korsót! Megfoldom én! Mért nem!
De hogy megtehessem, alássan instálom,
Fordittassa meg a korsót jó királyom!

Mert hát olyat még a szépapám se’ hallott,
Hogy színéről vessünk valamire foltot.“
Tetszett a királynak ez az ügyes válasz.
„Ki így tud felelni, dejszen okos lány az!“

Harmadszor is üzen a király a lánynak:
„Gyere, látogass meg! Kíváncsian várlak.
Gyere, ám csak úgy, hogy — no, ezt majd meglátom! —
Se’ kocsin, se’ gyalog, se’ pedig lóháton.

Köszönj, ha elém érsz, de ne köszönj mégse’,
Hozz is ajándékot, hozz, de ne hozz mégse ... “
— S mosolyogva így szólt magában a király: —
Lássuk, az okos lány most ugyan mit csinál?

Hallja az okos lány, mit a király üzen,
S ő is mosolyogva csak így szólt: „No hiszen.

Hogyha kívánsága nem több, hanem ennyi:
Úgy lesz, mint akarja; úgy fogok elmenni.“

Nem habozott soká, s már a módját tudta.
Fogott egy galambot s szita alá dugta;
És az indulással sem sokáig vára,
Hanem gyorsan felült apja szamarára.

Ment s a palotától már nem is volt távol,
Mikor a király meglátta, ablakából;
És a mint meglátta, jóízűt nevetve,
Ekként szólott, szemét a leányra vetve:

„Se’ kocsin, se’ gyalog, se’ pedig lóháton,
Jön az okos leány csupán csak számaron.
No, ez eddig jól van! De hát most a többi!
Tudom, hogy lesz okom még beléje kötni.“

Ekkor az okos lány már előtte állta,
Szamaráról gyorsan le a földre szállta,
És a király előtt meghajtotta magát,
Ámde hallani nem lehetett egy szavát.

Tetszett a királynak, hogy ezt is megoldá,
S tetszését egy nyájas mosolylyal megtoldá,
S ráütvén fejével, azt is bizonyolta,
Hogy ilyen okos lányt nem látott régolta.

A mig így mosolygott, gondolá azalatt:
De hát az ajándék talán el is marad?
Csak gondolta s mintha a lány tudna róla,
Kis vártatva ekként a királyhoz szóla:

„Hoztam ajándékot, vedd, királyom! itt van!“
Szólt, a galambról a szitát leboritva.
A galamb meg persze gyorsan tovaszállott,
A király meg ottan csudálkozva állott.

Tetszett a királynak ez az okos leány.
„Esze fényt fog hozni koronámra, reám ...
Ilyen feleséget keresek már régen;
Nem is lesz kívüle más a feleségem.“

Ez jár az eszében s nem sokáig haboz;
Másnap már a lánynyal el is ment a paphoz;
Feleségül vette, nyájas volt iránta,
Késő vénségükig soha meg se' bánta.

Én a falut dicsőítem! ²⁵⁹

Minő gyönyör! Falun lakom,
Szép kertre nyílik ablakom;
Előtte lombos, vén fa áll,
Azon dalol egy kis madár, —
S a kis madár a lomb alól
Szünetlenül dalol, dalol,
És addig integet felém:
Úgy érzem, mintha érteném ...

— Ah! jobb az élet, szebb is itt!
S a kit egy szentelt láng hevít!
Falun, csak itten érzi az,
Hogy fájó sebre van vigasz ...
A város árnya, fénye bánt!
Falun gyógyír, vigasz gyanánt
Az áldott, békés csend ölén
A megnyugvás borul fölém.

Nem vonz a város engemet!
Ott a falak közt tengenek;
A lélek ottan bérben áll ...
Ki mást keres, — ritkán talál!
Itt egyszerűk az emberek,
Ekés szokások nincsenek,
De a ki tiszta szívre vár, —
Az itt keresse: — itt talál.

Hiszen a város szebb lehet,
De itt jobbak az emberek;
Az élet itten dalra kész,
Ott vérrel él és fölemészt ...

A szív ottan csak áruczikk,
Melyért a híg ész alkuszik;
Itt égi tiszta, szent a láng,
Mely benne gyúl s fényt vet reánk.

— Dalolj, dalolj csak, kis madár!
Szavadnak szívem nyitva áll.
Nem érzem már, hogy utamon
A csüggedésnek súlya nyom.
Én újra élek, érzek itt!
Tettre egy szebb jövő hevít;
Megtért reményem és — hitem
Én a falut dicsóítem!

Drága mult ²⁶⁰

Szívemben még a régi láng,
A régi dal az ajkon.
„Ah, régi láng! ah, régi dal!
Milyen sokszor sóhajtom!
A mult! a múlt, az elfutott,
A láng maradt mihaszna,
Ne volna bár meg ez se, úgy
Nem voln' okom panaszra.

Nem lelkesít már, a miért
A múltban úgy hevültem:
A cél még messze, és a test
Már roskad kimerültén. .
A láng, a láng, melytől kigyult
A múltban szív és elme,
Még most is ég, de már nem ég
Nagy tettekre tüzelve.

Szívem csak egyért lelkesült...
Még látom szende arczat,
Mely híven visszatükrözté
A szív tusáját, harcát...

Első, utolsó drága csók!
Mikor örökre váltunk,
Szivünknek könye, vére folyt,
És mégis némán álltunk.

Oh drága emlék! drága múlt!
Lelkemhez vagy te forrva;
Bár engem a bú földre sújt,
Te nem hullasz a porba...
Mint ékszerben a drágakő
Becsés vagy életemnek;
Szivárvánnyal sugárzód be
Bús perczit a jelennek.

Otthon ²⁶¹
(1867)

Nem, nem a régi város már ez,
Hová eljutni úgy siettem;
Hol ifjúságom édes álmán
Kéjben ringottam önfeledten.
Nem, nem a régi város már ez!
A régre nem ismerek —
Épült, javult, — de mit használ ez,
Ha változtak az emberek!

Oly idegen lett hozzám minden,
Hol dalra keltem szebb napokban . . ,
Úgy érzem: járok idegenben,
S a szív szorongva, félve dobban.
A kézszorítás, szó, mosoly, — mind
Olyan kimért, olyan hideg! . .
— Szeretnék sírni, panaszkodni,
És nincs: kivel, és nincs: kinek ...

261 *Dobó László*: Magyarország és a Nagyvilág 1872-07-07 316. old.

Kinek boruljak itt szivére?
Kitárt karokkal itt ki várna'
Egy volt — csak volt! ki szive szárnyán
Elém repülve jönne már ma.
Oh Mari, én első szerelmem!
Te áldott lélek, drága szent!
Hogy szivemben a régi láng ég,
Meglátod-e te odafent?!

Oh Mari, én első szerelmem!
Te öröme a drága múltnak, —
Elszálltodon reményeim, mint
A kártyavár im' porba hulltak . .
Sötét szárnyával a bubánat
Elfödte vérző szívemet;
Szeretnék halni teutánad,
S ah! nem lehet, ah! nem lehet ...

— Kerestelek a régi házban ...
Minő üres volt minden ottan!
Kis kertünk árnyán a padocska
Áll egymagára, elhagyottan.
A csöndes hajlék szive-lelke,
Hogy messze szállt, meglátszik ott:
Mosoly, napsugár ajkon, lombon
Csak immel-ámmal játszik ott ...

Atyád láttán haragra gyúltam —
De nem, ne érje érte átok!
Mit ellenünk vétett, az érted
Legyen feledve, — megbocsátok!
Anyád, szegény anyád elém jött,
S úgy elfogult, mint átölelt!
S mikor rólad kérdezve szóltam,
Csak könyezett, de nem felelt ...

— Az utczákon le-felbolyongok,
Pedig már vágynám megpihenni;
Lábam ha roskad: szívem készlet
Tovább csak újra menni, menni ...
A nyájas múltnak képe mellett
Szemembe koczczan a jelen,

S festett arczával híva, csalva
Gúnyos játékot űz velem ...

Nem, nem a régi város már ez!
Nincs itt varázsa a mosolynak;
Avagy talán csak nekem lett más,
Mert könyeim most folyva folynak? ...
Mindegy! Mégis legyen megáldva
A drága múlt emlékében:
— Marim, a kedves szőke gyermek,
Az áldott angyal itt pihen.

Hogyan jártak a gondok ²⁶²
— Pfarrius Gusztáv —

A zöld erdeibe mentem egykor,
S velem jöttek a gondok;
Hiában űztem őket vissza,
Mind csak utánam rontott.

De az erdőbe alig értünk,
Lassú moraj rákezdí;
Madárcák zengik: „Hej, ti gondok!
A zöld erdőből hess ki!”

A fű fölkel s feltartja őket,
A szellő jött s elfújta,
A fák zizegtek s rájuk vertek,
— A gond a sűrűst bújta.

Rohantak s a kemény sziklákon
Halálra zúzva hulltak,
Elolvadtak a napsugárban,
A harmatban megfultak.

No lám! — nagy súlyuktól könnyülten —
Kiálték át a halmon;
Lám az erdőben hogy mi érhet:
Máskor maradjatok honn!

A kétség éjében ²⁶³
(1867)

Reményeimnek, vágyaimnak
Ki adtál röpke szárnyakat,
Monnd, szólj: a teljesülhetésnek
Egy kis sugára hol marad?
Sötét éjben kóvályog lelkem,
S a kétség űzi, hajtja még . . .
S oh! nincs egy pont, hol, mint oázban
Pihenni is megszállanék.

Reményeimben, vágyaimban
Egygyé forrott ég és pokol...
A vágy még éget olthatatlan,
De a remény már haldokol!
Sokat ígértél, — mitsem adtál!
A mim volt, azt is elvevéd;
A megnyugvást, azt elvesztettem, —
Mi kell hát eztán, mondd, mi még?

A fájdalomnak lettem szobra,
Ki egykor oly vidám valék;
Egykor mint tudtam lelkesülni!
S köröttem fojtó most a lég.
Egykor mint tudtam lelkesülni!
Ah, ez is, ez is oda van!
A szívben már a régi tűznek
Csak omlatag hamuja van ...

Ki szivemet remélni, vágyni,
Magasba törni biztatád,
És nem derítéd éjeiére
A nyájas lét egy sugarát:
Mondd, higgyek-e még vélt kegyedben?
Mert csüggedt lelkem érzi, hogy
Mi szárnyait magasra készte:
A lelkesülés egyre fogy.

Nem mondom én, hogy rózsás ösvény
Hivatlanul fusson felém,
Csak cél legyen, mely tenni késztet,
A többit majd elvégzem én!
Csak azt tudjam, hogy: nem hiában!
Lehet aztán az est kopár!
— Kit biztos cél hí küzdelemre,
Merészen bár, de óva jár.

Mit ér a kincs, míg fel nincs ásva?
A festett menny mit ér nekem?
Mit ér a gyöngy a vizfenéken,
Mit ér, ha el nem érhetem?
Mit ér az élet, csak remélve,
Ha a való olyan fukar?!
Mit ér, ha biztat, egyre biztat,
De adni semmitsem akar?!

Érzem, hogy tudnék még repülni:
Lelkemben volna még erő;
De mit használ fáradnom újra,
Ha már nem biztat a jövő!
Együtt jár nálam vágy s lemondás,
Reménytelenség és remény;
— A szívet ah! ilyen vad árban,
Hogy elmerül még, féltem én ...

Ifjan meghalni, mitse' téve?
— Mert mit eddig tettem: kevés ...
Ne vedd bűnül, ha így eszmélve,
Lelkemre száll a csüggedés.
Nem! káromolni nem akarlak!
Te jó vagy mindennekfelett;
De lásd, a láng, melyet te adtál,
Sírom' megássa, eltemet.

Te jó, kegyes, te igazságos,
Te szent, te bölcs intéző vagy:
A kétség rémes éjelében

Tovább bolyongnom óh ne hagyj!
Vagy ha könnyörgő szóm szivedben
Könyörre még most sem talál,
Úgy szárnyakat reményeimnek
S a szívbe vágyat mért adál!

Mirza Schaffyból ²⁶⁴

I.

Ormával a vén Elborus,
A kéklő égig ér;
Lábánál a tavasz virul,
Mig orma hóféhér.

Magam vagyok mint Elborus,
Melynek nyugalma nagy,
S a hegy lábánál viruló
Kedves tavasz te vagy.

II.

Lehelleted körülfolly,
Bár merre tévedek —
S hová csak nézek, mintha
Ott látnám képedet.

Érzésem tengerében
Azért merülsz csak el,
Hogy, mint nap, reggelente
Díszesen újra kelj!

III.

Ne vedd zokon, szép gyermekem,
Ha későn még felétek térek,
S puha kacsódat lágyan fogva
Egy csókot is titokba kérek.

Kinek téged dicsőítőn,
Hódolva zengett énekem,
Egy csók miatt bocsánatért
Csak nem kell tán könyörgenem.

Minden csók, melyet adsz nekem,
Zengő dallá lesz ajkamon,
És minden kézszorításod
Új csók-kérésre lesz okom.

SZÓNOKLATOK

30. Dobó Etelka és Dobó Ilona, 1876 k.

A KIRÁLY KEZE.

Egy család él lenn a délen,
Tettre készen, szíve bátor,
Mégis, mégis zok-szavától
Telt a lég a dult vidéken.

Háza omlók, csütre bomlik,
Víz elitta dus vetésit. . .
Bu nyomát a szívébe vési,
— Arczhoz arcza nem hasonlít.

Messze szállott régi kedve,
Régi fényről szól az ének;
Arcza könnyes és szívének
Buja, gondja nincs feledve.

Tenne, hatna — s tétlen áll ott:
Két kezén nyomor bilincse:
Házát, földjét bár tekintse,
Földérintőt nem talál ott.

Mosolyog a nap sugára,
S hajh! örülni sem tud néki:
Buja, gondja egyre tépi,
— Alig ismer már magára. . .

Késő éjjel, fényes nappal
Künn az ajtón koppan, dobban:
A nyomor jön s nem titokban
Néz be sárga arczulattal.

A nyomor jön — s a családnak
Hajlokában tartja fészekét;
Itt sanyargat, ott öl és tép,
S nem kegyelmez a virágnak.

Nincs ingalma, nincs kegyelme,
Meg nem indul sehajtáson,
Zápor könnyet bárha lásson,
Bár borul az ember-elme.

Meg nem indul jaj-szavára:
Lába vetve, áll erősen;
Nem bír vele az erő sem:
„Hármas pánczél” vett magára.

Oh, bocsásd meg Ur az égbe,
Ha ifjunak, hogyha aggnak
Fjókán bűnös hang fakadna. . .
Ne ródd vétkeül, oh ne, még ne!

Szíve vérzik, karja fáradt,
Teste, lelke meg van törve;
— Zok-szón tágul bánat örvé,
Zok-szón omló könnye szárad.

Álom, álom, édes álom,
Merre jársz most, merre késel?
Fájó sebre enyhüléssel
Ülj le most a szempillákon.

Álom, álom, édes álom
Gileádból balzsamot hoz,
Enyhet nyújt a bánatokhoz,
Hogy a sajgó seb ne fájjon.

— S a családnak álma boldog:
Érzi, látja ujjhódását,
Fényt szemének régi tűz ad,
Szenvedéstől már feloldott.

Homlokának mély redőit
Elsimítja jöttevő kéz;
A jövőbe bátoran néz
S újra vigad, épül, épít.

Vigan ébred s a halálnak
Nagy hatalma meg van törve;
A család meg zengi körbe:
„Áldott keze a királynak!”

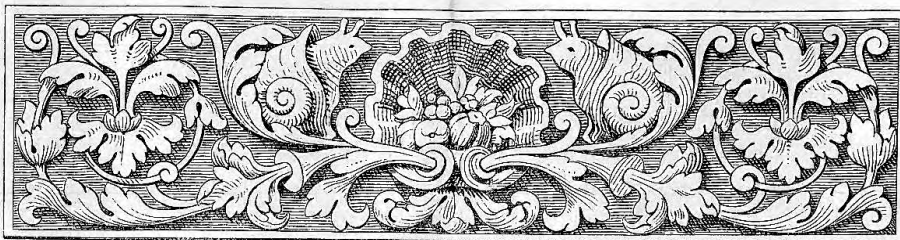
POBÓ LÁSZLÓ.

Ü N N E P R E.

(1883. febr. 20.)

31. Dobó Ilona 1880 k.

nnep legyen ma, ünnep! fényes, ékes

Az öröm, lelkesedés ünnepe!

Méltó annak fényes, dicső nevéhez,

A kit ma ünnepel a Dél szíve.

Épüljön oltár szivünk lángtüzéhez,

A melyet gyújt nagy érdeme

Öröm legyen völgyön, hegyen s nevének,

Dicső nevének zendüljön ma ének.

Áldozzunk fényes ünneppel nevének,

Ki ifjúságát áldozá nekünk

S a férfikor, a munkakedv hevének

Virágival volt édes örömünk

S midőn, delén túl, évek most jövének,

Most is velünk van, mindig csak velünk,

Hogy — míg kezén, szivén jó, hasznos épül —

Fényéből ránk is essék, büszkeségül

IV.

Tollal, szívvvel hódított két világot
Szívünkben trónt magának épített ;
Szövétnékével gyújtott fényvilágot,
S istápolá bennünk a jobb hitet.
Nagy lelke röptén ha magasba vágyott,
Az is csak értünk, érettünk esett,
Mert a mit tesz, nem teszi önmagáért —
Egy vágya van csak: értünk, a hazáért !

Szeretetét nem röpke perezre méri,
— Hű az mihozzánk bármi sors alatt —
Ő akkor is a hűséges, a régi,
Ha tettein dicsőséget arat,
Mert érdemét kitüntetés ha éri,
Ő akkor is csak a mienk marad.
— Lelkünkéből lelkedzett, egy, változatlan,
Osztályosunk napfényben és viharban.

Nyitott könyvül előttünk élte táru, —
Nemes tettit minden lap hirdeti ;
Minden betűje, örök fénysugárul,
Éreznél tartósb nevet adott Neki
— Oh, drága könyv ! egykor lapod ha zárul :
— Nagy Isten ! add, hogy legyen kései ! —
Időkön túl, a késő nemzedéknek
Te megmaradsz hevítő példaképnek

Időkön túl ha késő nemzedéket
Rég mult napok varázsa még hevit,
S nemes vágy, bölcseségnek szomja éget,
Hogy ahoz szabja földi tetteit :

V.

A láng, a mely nemés szívében égett,
És anyiunkat éj-nap tetterre vitt,
El nem mulón, túl éveken s időn túl
Még átragyog, vezérlő oszlopául.

Oh, drága könyv! munkára, tetterre intő, —
Minden betűd serkentve ránk kiált,
Hogy perczeinket hasznosan — a mint Ő —
Használva keressük az ideált
Hogy fáradatlan, szépet, jót tekintő
Éltünk dele ha alkonyatra vált:
Egy hosszú élet jól érdemlett bére
Áraszson fényt szivünk, kezünk művére.

Mást *egy* babér *ha* diszit, érdemül,
Neki kettő és három is kevés,
Mert hogy beszéljen minden nagy művérül,
Melyet teremtett el nem csüggedés,
Ész, tudomány, s — a melyen épül
Örök emléke — fenkölt szellem és
Honfi-erény : — levél nincs annyi rajta,
A hány virágot nemés lelke hajta.

Más ernyed munkabíró férfikorba',
Alél, kidől idő előtt, — nem Ő!
Ő most is, a munkával összeforrvá,
Nyugodtan várja jöttödöt, Idő!
A mi másnak egy hosszú élet orma,
— És mégis olyan gyorsan szökkenő —
Félút az Néki csak a bércztetőre,
Honnan ifjan mosolyg a vén Időre.

VI.

— Idő, te vén Idő! ki hetven évet
 Adál örökifjun megérnie,
 Engedd, szívünknek vágya végett,
 Szép éltét még hosszúra mérnie;
 S ha pillantásod — későn! — rá is téved:
 Nem lesz miért elnézést kérnie,
 Mert hogy hívó szavad oly későn érte,
 Utolsó perezeig szolgált meg érte

Nehéz napokban egyik büszkeségünk,
 Borús időkben igaz hazafi,
 Fényes jövőbe vetett nagy reményünk
 — Minek nem tudnók még mi mondani!
 Kétségünk éjjelébe' hű vezérünk,
 Ki értünk vérért is kész ontani
 Kinek hálát ha más kebel is zengett:
 Százszor megérdemelte a mienket

Legyen hát ünnep! Hozzá méltó, fényes
 Áldott fejét övezze dus babér;
 Virágokkal legyen ösvénye ékes,
 S szívünkről szóljon minden kis levél
 — És te, hazám! ki áldásdus művéhez
 Hirt és nevet, elismerést tevél,
 Nyugodt lehetsz napfényben és viharban,
 A mig hozzá hasonló hű fiad van.

DOBÓ LÁSZLÓ.

Dobó László

Gorove István emlékezete

32. Szent György-kárpit. Dobó László hagyatéka.
(Katonaszabó mesterremeke, katonai egyenruha anyagokból varrva.
Az 1889-iki párizsi világkiállításon kiállított és díjazott munka.)

Tekintetes megyei Község!

A reformerek körmondáros áldatlan sorsa öök idők óta elhettentő példának szolgálhatott volna azoknak, a kik az isdiság nyugtát magokból levárván, lágy lelkiük keremője rejével a világot átalakítani akarták. Ugyanul szolgálhatott volna, - mert keveseknek jutott az a szemre, hogy megítélásunk vagy legalább feltevése ne essékünk is még kevesebbeknek, hogy a fáradságos munka után dicsőségtől és kiérdemeltől körmeztelen hajthassuk nyugalomra fejünket. És mégis hány magas röpítő lélek tisztította ki magának az útját, hogy egybe töve világosságot gyújtson a sötétbe és nem törődve a kicsinyeskedéssel, nem rettenve vissza a félreértéstől, az üldözéstől, hanem megnyugvást találva a nagy jelszóban, a megújultság szívéigért a világot meggyőzze! mert habár feltevések milyennek állottak a világ és gyarlóságán: a meggyőződés, az ihlet, sőt fokozta erejét a röpi után, melynek végén - na ugyan addig megújultatott és máris új ki ben, meg nem, követke - ott láthatta a kínok eljövendőt, mely orvosságától megváltja, de szívét, esmét is hi, gyomrányképpen a késő századok elméjébe átlantatja.

És nem a dicsőségre vágyódás, nem a tömeg tapsolása, a ujjongása: a keblükben lakó isten ere hajlja őket előre, - mert júnusnak, a kit a hűség vezérel, meg nem gondolva azt, hogy csak az igaz isten, örömmel határozatlanságra s az értelmetlennek neve vére magával.

- Komoran sötét az előzárás a képhez, melyet a tekintetes megyei Község megítélő bizalmából a mai ünnepélyen festett meg, - komoran sötét, de illő a képhez, mert a nagygyűlés horott üdöztet gonolgya tömjénét csak az emberi ismertetés

becsüsi, ha megemlékezésünk nem csupán a jelennek örök, hanem
időn, téren át repülve, a múltnak képein is elmereng s az emlékeket
világánál belkünk szeméi előtt elvonulnak azok a dicsőségtől teljes
alakok, a melyeknek sokat hányatott kardok sima hízával. Nagy
emlékem-e a magyar nemzethek örök időken is fűl büszkeséget,
gróf Szechenyi Istvánt, hogy a forrongó tűz oltásánál egyike
reménytelen munkásának, majd csermél, törekvise harcossának emlékeztet
névén méltán kehesse?

Trüflet, meghalt. Ez lehetne a halandók millióinak
síradata. Trüflet, élt, az rajni kevesé! mert hány halandónak kö-
rös sorsa az, hogy, mikor az anyaföldbe visorató: Kell nem mutatja,
hogy élt, emléke nem hirdeti nevét, valamiképpen sír nem áldhat.
Ja a horvátoktól beözen, síratagban álló fát, melynek ágyéká-
ban vándor meg nem pihenhetett és éhet, szomját gyümölcseivel
nem csillapíthatta. Boldog az, ki első alkonyán elment,
hatja, hogy nevét a mulandóság tengere nem nyelje el egészen, bol-
dogabb az, a ki úgy bír sírba, hogy becsülettel megfutott pályán
elismertse fogja le szempilláját és adja át nevét az örök emlé-
keztetnek. Annyi innupé volt az ifjúsuk, mint máznak
kőnapja, s a ki, mikor meghal, annyiórát támad fel a halhatat-
lanágnak, a hány nemis tett lesz bannaságot életéről.

Örök igazságok ezek, tekintetes megyei Kö-
zség! melyek fényénél kell az igaz időmet méltatunk s
melyek annál intenzívebbek, minél nagyobb volt a kiindulás, mi-
vel erősebb volt az ellenállás és felemelő a vesztés. Mert való-
ban nagy lelki erő, a vesztésnek igaz megvetése kell ahhoz, hogy az
újítás fáklyájával a belsőben kavargó tűzhányó ormdra álljunk
s a fáklyát a kistűbe dobra, a szunyadozó öbölben erre meg erre sor-
ról szabadítsunk meg lánczairól, melyek égve törtükben önsúlyuk-
kal halálosan hullhatnak vissza fejünkre.

Ime, ez a sorsa a legtöbb újításnak és több-kevesebb

aróknak, kiknek geniusa a tört csapáson utánok halad. Szerecsis,
kit az ár nem sodor el és működése alkonyán legalább félig meddig
sötét alatt látja, azt az épületet, melynek emlékedésükre ifjú erővel
és férfias elszántsággal írken át hangya-szorgalommal kezdte a
követet; szerecsis, a ki a tapsoló kőmegőreket nem kímélte Ma.
Ximussal azt mondani, hogy: "Ne gúnyolj, Róma!"

Az ilyen szerecsisek, köré tartozik Gorove Ist.
vám is, a kinek hogy arx kőpít leleplezniük, összegyűltünk, a ki
nem követte az öreg Stragonak horrá' intését azon szavait,
hogy ne lépjen a körpályára, mert a keszsőséggel van övé,
szekőtor, s a kinek minden nemeseit hervuló sírva a franciák
nagy fiának arxal vágottak vissza, hogy: "Uram! helyes,
kérlek a polgári kötelességeket."

Körtörök emléke nem hirdeti nevet, hanem
a mint munkálkodása fel van jegyezve arókra a lapokra, melyeket
Magyarországi fejlődésünk története a feléjük elöl megőriz.

A gyermek-ifjú alig beszélt iskolai könyveit,
máris jelét adja erősségének azon művekben, melyek iróját vi-
vesen üdvözöli Kossuth Lajos, s melyek elismerést már azt
mondják, hogy abban a fiatal erő gárdag férfikort igérvé mutat-
kozik. Majd a "Vemzetiség" című műve meg-
jelenésekor ugyancsak Kossuth Lajos, a ki pedig elismerésével
nem igen sokott volt az érdemeitől irányában valami nagyon bő-
kezű lenni, így nyilatkozik róla: "Házánk szépművészei ifjai
legjelesbiként egyike, a máris sokat tehető, még többet igérvé"
Gorove István, s napokban egy könyvet adott ki,
ugyancsak a jellemző cím alatt: "Vemzetiség."
Az emberek örömeiben sírva repes, midőn az utamuk
következő nemzedékben viruló vallakozó anyagi érettségüket lát.

Es későbbi művei nemcsak méltóan sorakornak ezekhez, hanem a
 nagyobb köni világszemlet által szerezett anyaggal is a meggyőző és benső
 melegséggel is maradványos becsűnek lettek nemcsak megjelenésükkor, hanem
 azok ma is, midőn az azokban hirdetett igaz, bölbi - kevésbé már
 sejtéi voltak. Ezt emel a harai vasúthálózat érvében, sűrűsíti a
 horvát birtokait s a szidók emancipációját, két köriratot hoz
 köré a vámtarifa és a dohánymonopolium tárgyában. Miközbe
 se akkori körülmények tartózkodás nemcsak a politikára, hanem a társas-
 dalomra és a színpadálomra is kiterjed. Erdemű elismerésül a Ma-
 gyar Tudományos Akadémia 1843-ban levelező, 1860-ban tisz-
 telti tagnak választá meg.

Külföldi nagy utjából hara térsé, a körpályára
 nem lép ugyan annyiban, hogy függetlenségét fel nem adozza és
 hivatalát nem vállal, hanem azert kevésbé munkái lesz. Temes
 vármegye ügyeinek intézésében. Tagja a köztünk legörebb emléke-
 zeti Vukovics Sebő vezetése alatt demokratikus és liberális
 pártnak, melynek később Horváth Boldizsárral még a mi-
 nisteriumban is híve marad, annak a pártnak, melynek a 40-es
 években nálunk Murányi Ignác, Csomós Lszig-
 mond, Nyékly Albert, Várkonyi Adame,
 Radványi Emre, Joannovics György és más je-
 lesének voltak harcosai és a melynek 1845-ben báró
 Ambrózy Györggyel, az akkori másodalispánnal szem-
 ben követjelöltje is. Erős kiérdelem után megbukik ugyan,
 de streinek és népszereviségének tudatával vonulhat vissza,
 és büszkén mutathat a Temesvári város polgárságától ka-
 pott zászlóra, melyen szabadságának, jellemorítandóságának
 és harafiságának mindegy jellegjénél díszlik a felirat, hogy: "Vé-
 letetek, nélkülöletetek, sőt ha, kell ellenetek." 1848-ban Temes-
 vármegye kis borskeréki kerületének követje, 1861-ben a főváros

egyik országgyűlési képviselője is innen kel mindaddig míg hozz-
sru is kinos betegség után 63 éves korában körülmék a halál el-
lítja megyénk országhai körületét képviselte az országgyűlésen. Be-
tegsége miatt az utolsó választást már nem is akarja elfogadni a
mi aronban a választónak a személye iránti tisztelt és ragasz-
kodást éppen nem akadályozza abban, hogy egyhangú bizalmuk-
kal őt tiszteljük meg. Az Országhai 1875. évi július hó 8-án
megtartott választás után tisztelőre rendezett banqueton a
legnagyobb határozottsággal lándvát tő a választási rendszer
mellétt is ellene van a kinevezésnek, minthogy ezek ál-
tal, a körponti kormánynak oly hatalmat nyújtnak, melyből az
országgyűlés parlamenti teletét fogathatja ki.

Az 1848-iki mogyalmas napok talpon találták és már
október 18-án, mikor Temesvár városban a mohamamed Szemő herceg-
(akkor Szabadseg) tőten a hajnal hasáttának öröme négy ol-
tóról szállott fel a "Le Drapeau" a Nagasságbelihen. A
meggyűlésen Gorove István fiatalbaga gyújtó melegével figyelmert a hara
iránti tökéletesen hiúságra és kötelességekre, majd az április hó 4-én tartott megyei
közgyűlésben, midőn a conservatív párt férfiai, körtük mindkét alispán tiszt-
ségüköl lemondanak, Gorovenak jut a fontos prerog, hogy a felkutatott kedély-
ket lecsillapítsa.

A munkának mindig reménytelen férfiak és ha villami, éle-
sinté nyra megteremtésében nevet egyebbel nem is tette volna maradvány
emlékeire: azon egy körülmény, hogy Deák Ferenc nagy munkájában a
koránt és a nemzeti kibékélő kiegyezésben tevékeny részt vett, birtokait
ja vármárá az elismerés koronáját.

Meggyünk, ügyei iránt minden ha pontos és érdeklődő, mert
habár állandóan nem is lakik köröskör: itteni birtokai, ifjúságának emlékei régi
barátság fűrté, Temes megyében, melynek királyi birtokai körül az az Munkái: Temes

és meggyünk országos nemi főispánjával, is. Erős Szigmonddal kötött, benső baráti viszony mindvégig épp oly változatlan maradt, mint a hogyan meg nem lazott rokonszerve, a meggye iránt.

Spechermji tanítványának, nevem Gorev. Idig több volt; utolsó maga is. Iha a csillag égi test maradt, ragyogásával csodálatot kelte, bár a naptól nyíri fényes: Goreve sem vesztene ugyan nagyságából és jelentőségéből, ha csak Spechermji egyike legmúltabb tanítványának, a mester nevetől kitűnő nem választható dícsőséggel, maradt is emlékezetbe, az utókorra, amde van az is müködések külön irányja, tevékenységének teljes önállósága, eszméinek is törekvésének olyan csúspontja is, mely a mester nyomából a mester melle s körébe, legjóljai körbe emeli őt, s ott követel, ott bíztat, helyet neki a nemzetünk újjászületéséhez, vivő 40-es évek eseményei és sikerdus történetében.

Midőn, a legnagyobb magyar nyitárvas szereplésének, előjár és omegája, egyetlen iránytűje és mozgató ereje gyanánt a rövid időbe foglalta egész politikai programját, hogy: "Te. nemtsünk a magyar nemzet számára aranyagi jöle. Tete; a politikai szabadság önként sarkait, önként felvállalattól": nemcsak Kösszűsthal, a ki a kötelek épp az ellenkezőjét használt ideig exkluzivitással hirdette és vallotta, de némileg a korrellemmel is egy országot is vőtt mintenként, ársálatlalt, sőt - a magyar állam közjogi szervezeteivel fogva - saját programjának létfeltételeivel is némileg ellentétbe helyezkedett.

És, ifjú Goreve mindjárt pályája kezdetén, legelső nemzetgardasági felgyararásban a két véglet közt köröpen foglalt állást, s míg egyfelől a fiatalbát megharmadtató koraiettséggel itthon oly isadalmi munkákat tanulmányoz, gyöngyörel, ott kiinn pedig oly társadalmi és közigazdasági alkotásokat is intézményeket kutak, szemlél, iragál kívá, és szeretettel, a miket hiúból nem ismernek s külföldön járva és és sem vesznek vagy számtékesen elkerülnék kortársai: ugyan,

akkor magas röptű szellemű ifjú lelkesedés országain köréi kös-
töt azon szűkebb magaslát és orom felé, a hol, középkori bilincsek
szabadulva, milliók kén kíndálkozott a nemzeti munkához.

Gorove föltámasztván elfogadva Frichemji nemzeti
dasági elméletét és programját, de annak valószínűsítését a ma-
gyar nép felszabadulása, a polgári egyenlőség teljes megterem-
telére lehetetlennek hitte.

I ha hálereánk a nemzeti fejlődést a renit-
reknéviséssel ki nem tereli: Gorove jelzava és programja
utóbb mindenesetre magyarázatok nélkül vált volna ma-
xeti hitválasszá magyarázat nélkül.

Horvát állalakulásunk nem tűrén meg azt a
szűkebb, ami anyagi reformoknál éppen egyike legfőbbje a
kennék: közeviséssel és visszatartással itt szükségképpen szűkebb
és kellett kibontakozni végtelen összeköttetés, mikor
résről az örök jog isteni szavát nyers erővel akarta elvenni
a jognak örök igazságát.

Az országban hullámai elborítottak, akkor min-
. Gorove még jól járt, hogy az utolsó hullám any-
szákkal és is messze sodorta horvátját

De mint keresen: külsőleg megviselés és érintet-
tségben hirtelen hirtelen oman gazdag szellemét és lelkét:

I midőn ismét megújultak a szűkebb és
munka és romok helyén újat és szébbet építeni a közeviséssel más-
szűkebbjeivel és is előhíva magányából a közeviséssel: miként a
mai felhők mégül régi szépségű világgal köré a csillag, Go-
ve is a régi jelzéssel jelenik meg a küldetés, az anyagi jo-
is polgári szabadság köré: ápolását és fejlesztését jelöli ki az
ket országgyűlést, a mikor erre íves kétféleképpen rendeltetés-
szűkebbjeivel végre eljuthat s ebben újabb évekkel hasonló ala-
követ lehet le a magyar nép és nemzeti.

Ime a piedestal melyen korából ki és történeti alakka
magasodik a jelen fejsze . . . s ime pár szóban egy szent ha-
gyomány, melyet drágább örökséget vajmi ritkán hagy nyit.
vannak szereplő maga után.

Regyeletünk csak adósságot törleszt: hódolattunk
ban a hátfelviráztatás nem teljesen ment hiúságtól, midőn
Gorov arcképével dixiti a terem falát, miltők rá igazán csak
ugy lehetünk, ha hozzá miltők iparkodunk lenni.

Az ő programja örök időknek szól: „A”
nyagi jólét és polgári szabadság csak együtte
kereshetnek nemzeti nagyságot és boldog-
ságot. ” E nemes megye közönsége a magáéra vette
és tessi ezt föltétlenül. Legidesebb kirólyságánunk
azon művészi arc képe, a melyről már most hulljon le a
lepel s ki élve annyi szor hallotta fogadják in másában is
Tornes megye összes közönségének önkényes,
lelkis imbecilisét . . .

Üdvözlő.

Temes vármegye törvényhatósági bizottságának
1889. évi május hó 27-én tartott rendkívüli közgyű-
lésében, méltóságos dr. Molnár Viktor, annak a
főispáni állásba történt beiktatása alkalmából
mondotta:

Dobó László

Temes vármegye főjegyzője,

33. Dobó Ilona: Barackok üvegtálon
(Olajfestmény, fán)

Méltóságos Főispán Ur!

A szabadságharcunkat megelőzőtt nagyfontosságú átalakulásunk Európaszerte bámulttá és tiszteltté tette nevét a magyarnak. A mi a megújulásunk nagy művében azután következett, az csak fokozta az irántunk való tiszteletet, és tanubizonyyságot tett arról, hogy Magyarországon a világ kultur-államai között az őt megillető helyet megköveteli magának. A mi pedig még azután következik, az lesz, betetőzése annak az impozáns épületnek, melynek emelése körül a lelkiismeret szabadsága sürgött-forgott s a kor követelményeinek tágra megnyílt szívek hevültek.

Már a közel jövőből hangzik út hozzánk halapács, ütések döngése, és föleszmélve kérde magától a kishitű, a hitetlen, hogy: vajjon nem koporsót szereznek-e? Mert a maradiság átká, hogy a fényben is árnyékot kútát, multak árnya: kísérti és minden változásban a koporsója földelét látja.

Már a közel jövőben!...

Holnap-e? Holnapután-e? Holán-e? Későn-e?

A lángra lobbanók azt mondják: hadd legyen rögtön! Holnap! A higgadt és, a fontolgató, számító elme így szól: meglátjuk! Csak az a kishitű mélyed magába és rázza kétkedve a fejét, de nem meri azt mondani, hogy: soha!

Nagy munka előhírnökeinek tarogatója harsantja világgá szükségét annak a meggyőződésnek, hogy az állam életének egyik legjelentékenyebb tényezője, a közigazgatás már megérett a kellő átalakulásra.

Testté készül válni a gondolat, mely eddig agyunkban, szívünkben zsongott.

Milyen lesz ez az átalakulás? Meg fog-e mind, annyiunkat nyugtatni? Ez a jövő titka. Nem kutatjuk. A kormány atyáskodó gondofságába és az országgyűlés bölcseségébe vetett erős bizodalunk biztosít arról, hogy a kínos bizonytalanságnak, a melyben vergődünk, mihamarább vége szakad és a célba vett mélyreható reformok oly állapotokat teremtenek, melyek magának a közigazgatási administrationnak lába alá biztos alapot adnak, a közigazgatási tisztviselőnek alig irigyelhető helyzetét pedig legalább tűrhetővé teszik.

Mellünkre lidércenyomásként nehezedik ez a bizonytalanság. ... Aggódunk magunk miatt, családunk miatt, és aggodalmunk elviselhetetlen súlyra megritítja a különben talán munkás erőt, melyet nem ritkán az önfentartás parancsára kötelez arra, hogy a sorsa jobbra vagy balra fordultának esélyeivel szembe szálljon és megküzdjön. Küös-zavaros gondolatok kergetik egymást agyunkban, egyik érzés a másikra tolul szívünkben, és epedve,

reménykedve nézünk a jövőbe... Az elkövetkezés biztos reményével várjuk a megváltás nagy munkáját, mert hisszük, hogy annak, ha életünk árán is, de el kell következnie.

Hiszük, hogy a társadalmi életre is nyugos ki-
hatásu állapot sulya alatt meggöngyölödünk, és elvesz-
hetetlenségével mint a forró homok nyelvi el eszünk, a
életképességünket.

Aladatlan egy állapot ez! Szuro tövisétől gyak-
ran feljajdul az, a ki benne az igazságot osztja, és
nem ritkán az, a ki keresi.

Talán nagy szót ejtek ki, de úgy vélem, hogy
nem is alatkozom, mikor azt merem állítani, hogy
alig van vagy pedig nincs is törvényhatóság Ma-
gyarországban, mely az átalakulás szükségességének
gondolatával már nem foglalkozott, sőt azzal meg-
nem barátkozott volna.

Az alkotmányunk egykori vidbástyái, a vár-
megyék mint olyanok már ugyis megszűntek, s a mi
belőlük megmaradt, annak alig van más feladata,
mint az, hogy a személyi élet legmagasabb formájá-
nak, az államnak izmosodását közrehoztásával elő-
segítse. A mi ezt előmordítja, azt meg kell teremte-
nünk! a mi pedig akadályozza, azt ki kell metsze-
nünk a vármegye testéből, mert ha már felelős a
tisztviselőknek, hát legalább legyen független a lelki-
ismeretében s a maiól holnapra tengetett életét ne
mindig remítgessen a kenyér kérdésének bizonytalan
megoldása.

Nem valami rossz, de seles Magyarországon!

ilyen a hangulat ma, midőn már akut jellegű kérdések nőttek ki magát az, hogy: a régi, történeti alapon nyugvó önkormányzati közigazgatási rendszernek vagy pedig az állami közigazgatásnak van-e több létjogosultsága?

Ilyen a hangulat, a közmeggyőződés itt nálunk is, Termes vármegyében, melynek közönsége ma fényes ünnepségre gyülekezett egybe, hogy Őcsa, szári és apostoli királyi Felségének legkegyelmesebb ténnyét Meltóságodnak a főispáni díszes székbe, abba a méltóságba való beiktatásával befejezze, melynek viselői egykor az országnak ma is emlegetett hősei is voltak.

Bokros a munka, súlyos a feladat, mely Meltóságodra vár. Viszonyok megismerése, egymással ellentétes érdekek kiegyenlítése, a hamu alatt lappongó tűz megfigyelése különösen itt nálunk, az ország végvárában teszi próbára az erőt. Hogy Meltóságod erre vállalkozott, ez tanuskodik rejének tudatáról, mely már egymagában is mindannyiunk tiszteletét magának megszerezte és birtosítja. Nem mindnyájunk ismerősét köszöntjük Meltóságodban, de a kik már ismerik, azok szavahihetősége, igazelméjűsége birtosít arról, hogy a nagy munka számos vállakra fog súlyosodni, és hogy ez a tisztelet rövidnap a nagyrabecsülésnek is tántoríthatatlan közérzésévé, és Meltóságod régi ismerőseinkké válik.

Alattvalói hódolattal, hálás köszönettel fogadjuk koronás apostoli királyunknak kegye

nyilvánulását, mely a melegen táplált reményeink megvalósulásának biztos zálogául szolgál, és a legmelegebben üdvözljük Meltóságodat a főispáni székben.

Magunkkal számot vetve, meg vagyunk arról győződve, hogy súlyos feladatainak megoldása körül Meltóságod számit a vármegye közönségére és a tisztviselőkhöz, éppen úgy, mint az hogyan ezek egyenkint is öfveségükben számitanak Meltóságodra, mert az egymásra-utaltság érzése elől egyikünk sem hátróhatik el.

Bő alkalma lesz Meltóságodnak arról meggyőződni, hogy a törvényt tiszteljük, a magas kormányintentióinak megfelelni törekszünk s az évek során át immár megtízszereződött munkát minden erőnkkel és legjobb belátásunk szerint közmegelégedésre iparkodunk előévezni, mert nem csupán a kötelesség tudata szólit a munkához, hanem át is vagyunk hatva azon feladat fontosságának érzetétől, melynek kiviteleben férfiasan és lelkiismeretesen közreműködniünk tisztviselőállásunk és helyünk a társadalomban kötelességünkben tett.

Hogy így lesz, arról biztosítjuk Meltóságodat. És ha ezen szavunkat, fogadósunkat, súlyában, értékében emelheti a mai fényes ünnepség méltósága, úgy Meltóságod arról is meg lehet győződve, hogy esküszámba tett ezen szavunkról pirulás nélkül meg nem feledkezünk.

Nem túlbecsülése az erőnknek, hanem megbecsülése az állásunknak mondhatja ezt velünk. - s ha mi fogyathozás van bennünk (és ki mondhatja magáról, hogy a nélkül való?!), úgy az elnézést sem aránt kirjuk, várjuk hogy a fogyathozásban továbbra is leledkezünk, hanem

hogy azt férfiasan belátva, arról is bizonyosságot tesszünk, hogy a legjobb akaratnak nem hiánya veti reánk árnyékot, mert nem teszesztő pihenés után epedünk, hanem legfőlebb a teendőink nagy halmozában vesztjük el néha a kivexetó fonalat.

— És most még egyet!

Az multnak példái bizonyosságot tesznek arról, hogy Temes vármegye főispánja és a vármegye közönsége érdekközösségben állottak. A egyiknek jóakarata támogatja a másikat és istápolja a mindannyiunk legszentebb céljának: közvetlenül a vármegye és közvetve ides hazánk felvirágoltatásának lélekemelő, súlyos munkájában. Engedje meg Miltóságod, azon jóleső megjegyzésben élnünk, hogy a főispán személyében történt változás az érdekközösségnek, az együvé-tartódnak azt a megnyugtató érzetét meg nem szakasztotta. Miltóságod bizonyára tudni fogja a módját annak, hogy az állam érdekeinek megóvása mellett is, maga és a vármegye közt az összekötő kapcsolatot megtalálja.

Ere számítunk, azt kérjük most, midőn Miltóságodat a főispáni székből a legmelegebben üdvözöljük és működésére az ég áldását kívánjuk, hogy gyümölcseiért a késő utódokban is hálások legyünk.

* Alig-ímént felettünk is megnehezült az idők viharos járása. A ránk felkúdt komor felhő méhében lehet-e, nem-e villám, a melyre rászolgáltunk? olyan kérdés, a melynek megoldása Miltóságodra van bízva, kit az igazságos ítélet hozatalában sem rokonszenű, sem ellenszenű nem vezérelhet. Ha rászolgáltunk, hát pútsón le kíméletlenül! De ha nem szolgáltunk rá, akkor az igazság ment nevében elégtételt követelünk! Hi nyilt homlokunkkal, a meghurcolt becsület és a sértett önérzet sajtó sebével bátran állunk Miltóságod és a világ ítélő-széke elé.

JÓKAI MÓR

FÉLSZÁZADOS IRÓI JUBILEUMÁRA.

TEMESVÁR,

1893. OKTÓBER 22.

GSEDES, TEMESVÁR 1140

*34. Dobó Ilona: Erdő vihar előtt
(Olajfestmény vásznon)*

Ünnep legyen hát széles e hazában!
— Harsant és visszazúgta róna, hegy —
Lobogjanak a lángok igazában.
S a szív és elme egy legyen, csak egy.
Ádáz tusát feledjünk kis időre,
Egy napra bár, míg tart az ünnepünk,
— Mert hogy továbbra is, hol az a dőre,
Ki egy szavunkra elhinné nekünk?!

Ádáz tusát, testvérek közt a harczot,
Rút szétvonást, mely buktodon nevet,
Kaján szívet, de síma, nyájas arczot,
Megátkozott, el nem muló nevet,
A szívek ördögét . . . mind, mind feledd el
E szép napon, én drága nemzetem!
Hogy egygyel teljék csak be: nagy neveddel,
Ki érez s rád tekint ez ünnepen.

Ez ünnepén a szívnek és a tollnak
A kebleket hevítse égi láng,
Hogy, míg a mult emléki visszafolynak
S a hír, dicsőség napja tűz le ránk:
Nevének fényin nőjjon még nagyobbra
Szívünkben szebb jövő iránt a hit,
S egész világ nézzen rá szemragyogva,
És irigyelje tőlünk Jókait . . .

Nyájas Irigység: nekünk büszkeségünk
Magyart öröme gyújtó érzemény!
A míg mi a dicsőnkért lánggal égünk:
Szomszédnak is fény csillan a szemén.
Szomszédokon túl, messze tengeren túl
Mond a Dicsőség: Az enyém is Ő!
Szomszédokon túl, messze tengeren túl
Az idegenben is nagy és dicső.

— Ismernéd úgy, mint mi, te, idegen nép:
Harczok morajját vélünk hallanád
Nehéz rabság falatját hogyha ennéd:
Magad' mégis nagyobbbnak vallanád
Nem érzened, hogy otthon hontalan vagy,
Saját hazádban csak földönfutó;
Azt érzened csak, hogy elveszni nem hagy
A népek atyja, a Mindentudó.

Elveszni nem hagy. Uj életre ébreszt.
— Hiszen csak tetszhalott vagy, semmi más —
Kelj föl és járj! — Szól. — A munkádat végezd!
Im, itt a nagy nap: a feltámadás!
A kik törtek hazádra, életedre,
S nem volt náluk egy szó vigasztalás,
Im, itt előtted, békét kéregetve
Büntess, vagy — hozzád méltón — megbocsáss!

— Hajh, mult idők! Hajh, könnyes, lánczos emlék!
Rab vagy, magyar! Hazádba' hontalan
Millió sebedre millió új gyülemlék
S tenger sebedből vérzel untalan
Tenger sebednél jobban a mi éget:
Szivednek rejtekén a nagy panasz:
Eget ha ostromolsz gyógyírja végett,
Magyar szóval kesergvén: bűnöd az.

De rab vagy-é azért, hogy rabbiincsen?
— Nyelvét ki hagyja, rab csak az lehet!
Ha könnyedén túladsz s pulyán a kincsen:
Rabbá, bilincstelen is, az, tehet.
Hamis bálványnak hogyha gyúl az oltár
S édes honin' mást, idegent cserélsz:
Idők viharja elmos nyomba' Voltál
S késő időn intőnek csak *ha* élsz

Én, nemzetem! nehéz, borús napokban
A kit a seb így érted égetett,
Kinek szívet dobbantva szíve dobban
S egyet tanít: szeretni tégedet, —
Kinek multat festő szavára gyászba
Királyi szív borult s — kincsül neked —
Gyász multadat kesergte könnyben ázva,
Zokogván, hogy már nem segíthetett

Félszázadon ki víg kacajra kelte
— Mert hogy így is vidítani szíve kész —
S szaván ujult reménység napja kelte
Ragyog reád, ha gyilkos bűt emészt;
Félszázadon ki küzde tollal, észszel,
Hogy itt benn és künn is nagygyá tegyen,
S neved ragyogjon szembe' bármi vésszel,
Miként örök tűz a magas hegyen, —

Én nemzetem! oltárt az ő nevének!
Apostolodnak örök Pantheont!
— Széles világon csendül róla ének,
Róla, neki... s fényért egekbe ront....
Ifjad, véned gyűljön hát áldomásra!
Két kézzel nyujtsd feléje a babért!
Egész világ örömpesve lássa,
Mint lelkesülsz a halhatatlanért.

Legyen hát ünnep! — Völgy a hegynek adja,
Hegy adja vissza százszor a nevét,
Százszor, ezerszer... és a népek atyja
Megáldja a magyarnak ünnepét.
A míg lesz egy magyar szív és magyar szó:
Késő öltő fog róla szólani;
Most s késő öltőn túl is messze hallszó:
Örökre él, örökre Jókai.

Dobó László.

35. Dobó Ilona: Frivaldszky címer
(Olajfestés fán)

HIVATKOZÁSOK, FORRÁSOK

Magyar Országos Levéltár

MOL, P1081, Jánosrendű Nagypáholy ügyviteli iratok

MOL, P1083 Magyarországi Symbolikus Nagypáholy iratai (1886-1950)

MOL, P1085 Három Fehér Liliom Páholy – Temesvár iratai (1868-1889) Tagnévsorok.

MOL, P1134 Szabadkőműves vegyes iratok

Budapest Főváros Levéltára

Buda és Pest polgárai: ([Buda és Pest polgárai 1686-1848](#))

HU BFL XIII.86: Frivaldszky család iratai

Közlések

Kehrer Károlynak (Budapest), Kehrer István leszármazottjának, Kehrer Zoltán (1905-1964) fiának közlése

Kovách Emerencia közlése

Somogyi Gedeon közlése

Dobó László írásai

DOBÓ 1868: Dobó László – Előfizetési felhívás „Költemények” című versgyűjteményre. Aradon: Nyomatott Réthy Lipótnál, 1868. [4] old.; 21,5 cm (OSZK, Kisnyomtatványtár, Kny.C 13.978)

DOBÓ 1869: Dobó László: Költemények. 1869. (OSZK)

DOBÓ 1872: Dobó László: A király keze – Temesvár, Magyar testvérek, é. nélk. [2] old. (HU BFL XIII.86 Dobó László versei)

DOBÓ 1873: Dobó László: A vak halász és három fia – német után – Regényes elbeszélés jó kis fiúk és leányok számára. - Pest, Aigner, 1873. Budai Egyetemi Nyomda 39 old.; 19 cm (OSZK)

DOBÓ 1879a: Dobó László: Emlékbeszéd a délmagyarországi részek visszacsatoltatásának százados évfordulója alkalmából ... Temesvár, Magyar Nyomda, 1879. 13 old. 22 cm (OSZK)

DOBÓ 1879b: Dobó, Ladislaus: Gedenkrede ... anlässlich des 100. Jahrestages der Reinkorporierung südungarischen Gebietes ... /Temesvár: Druck Magyar, 1879. 14 p.; 22 cm (OSZK)

DOBÓ 1883a: Dobó László: Ünnepre – vers – nyomtatvány, (1883.02.20) ny. nélk. (HU BFL XIII.86 Dobó László versei)

DOBÓ 1883b: (in: Zur Erinnerung an das Jubiläum ... des Obergespans Sigmund von Ormos / Reden: Franz Bessenyei, Ladislaus v. Dobó, Ormos; aus dem Ungarischen übers.Temesvár: Südung. Lloyd, 1883.6, 7, 15 p.; 17 cm) (OSZK)

DOBÓ 1886a: Dobó László: Gorove István emlékezete. Könyomat, 8 old. (HU BFL XIII.86 Dobó László vármegyei tisztsége alatt írt ünnepi beszédei);

DOBÓ 1886b: Dobó László: Gorove István emlékezete. Temesvár, Magyar Nyomda., 1886. 15 old.; 30 cm (OSZK)

DOBÓ 1889: Üdvözet. Temes vármegye törvényhatósági bizottságának 1889. évi május 27-én tartott rendkívüli közgyűlésében méltóságos dr. Molnár Viktor urnak a főispáni állásba történt beiktatása alkalmából mondotta Dobó László, Temes vármegye főjegyzője. Könyomat, 7 old. (HU BFL XIII.86 Dobó László vármegyei tisztsége alatt írt ünnepi beszédei)

DOBÓ 1893: Dobó László: Jókai jubileumára, vers, Nyomtatvány, Csendes, Temesvár. (1893.10.22) (HU BFL XIII.86 Dobó László versei)

Irodalom

ADRESS-KALENDER: Adress-Kalender von Pest, Ofen und Alt-Ofen,

A Kisfaludy-Társaság Évtapjai

BERKESZI 1900: Berkeszi István: Temesvár szabad királyi város kis monographiája, Temesvár. 1900.

BOROVSKY: Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai.

BÜCHL 1969: Büchl Antal: Detta városiasodásának útja. Korunk, 1969. 04. 551. old.

ELTE Almanach: A Magyar Királyi Tudomány Egyetem személyzete; A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja

FÉNYES 1842: Fényes Elek: Magyarország statisztikája. 1842.

FORRAI 2000: (Forrai Ibolya szerk.): Egy pesti polgár Európában - Negyvennyolcas idők 3. (A Néprajzi Múzeum forráskiadványai 6; Budapest, 2000)

HIMPFNER 1896: Himpfner Béla: Az aradi királyi főgymnasium története Arad, 1896

HUNFALVY 1876: Hunfalvy János: Magyarország ethnográfikája, Bp. 1876.

JACSÓ 1898: Jacsó Benedek: Arad szabad királyi város monographiája. III. 1898.

KAKUCS 2016: Kakucs, Lajos: Contribuții la istoria francmasoneriei din Banat. (Analele Banatului S. N., Archeologie-Istorie, XXV., 2016)

KEMPELEN: Kempelen Béla: Magyar nemes családok

Királyi főgimnázium, Arad, 1857

KOVÁTS 1908: Kováts Sándor: A csanádi papnevelde története. 1806-1906 (Temesvár, 1908) II. szakasz. A papnevelés a csanádi egyházmegyében a mai papnevelde alapításától százéves fennállásáig (1806-1906)

LAKATOS 1881: Lakatos Ottó: Arad története. Arad, 1881

LENDVAI 1905: Lendvai Miklós: Temes vármegye nemesi családjai. Budapest. 1905

MÁRKI: Márki Sándor: Az 1848-49-es Szabadságharc csatái: Arad ostroma (<https://www.hirmagazin.eu/az-1848-49-es-szabadsaghar-csatai-arad-ostroma>) (2020.09)

MTA Évkönyvei: Magyar Tudományos Társaság évkönyvei

NAGY IVÁN: Nagy Iván: Magyarország családai. Címerekkel és nemzékrendi táblákkal.

Nemzeti Kalendárium

NÉMETHY 1890: Némethy Károly: Aradváros tanügyi története Aradmegye tanügyét tárgyaló függelékkel. Arad, 1890

PALLAS LEXIKON

PETRIK: Petrik Géza: Magyarország bibliographiája 1712-1860

PINTÉR 1912: (Pintér Jenő szerk.) Irodalomtörténet, 1912

PUKÁNSZKYNÉ 1979: Pukánszky Kádár Jolán A Budai Népszínház története. Budapest 1979 Magyar Színházi Intézet

SOMSSICH DE SAÁRD FAMILY (<http://genealogy.euweb.cz/hung/somssich.html>) (2020.09)

SZINNYEI: Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái

TERMTUDÉVKÖNYV: Természettudományi évkönyv - A Délmagyarországi Természet Tudományi Társulat Közlönye

TÓTH 1904: Tóth Mike: Szerzetes rendek és társulatok Magyarországon. Jukcsó Antal Könyvnyomda. Kalocsa. 1904.

Történelmi és Régészeti Értesítő - A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulat Közlönye

VERÉDY 1886: Verédy Károly: Töredék. (in: Paedagogiai encyclopaedia. 1886.)

VÉGVÁRI 1958: Végváry Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. 1958.

VÉGVÁRI 1994: Végvári Lajos: Munkácsy Mihály és az európai hagyomány. (in: Sz. Kürti Katalin: Munkácsy Mihály (1844-1900) nemzetközi tudományos emlékülés előadásai. A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 53. Debrecen, 1994, 9. old.)

Újságok

A Hét

A Hon

Aradi Közlöny

Budapesti Közlöny

Budapesti Szemle

Délmagyarországi Közlöny

Ellenzék

Ellenőr

Fővárosi Lapok

Figyelő: Magyar Tudományos Társaság – Figyelő

Hazánk és a Külföld

Hölgyfutár

Jászapáti és vidéke

Katolikus Magyarok Vasárnapja

Kelet

Kolozsvár

Koszorú - a Petőfi Társaság Lapja

Közlöny

Központi Értesítő

Magyar Közigazgatás

Magyar Nyelvőr

Magyarország és a Nagyvilág

Magyarország tiszti cím- és névtára

Magyar Polgár

Nefelejts

Nemzet
Néptanítók Lapja
Pesti Hírlap
Pesti Napló
Religio (Palásthy Pál szerk.)
Régi jó világ
Szabadság
Szépirodalmi Közlöny
Színházi Látcső
Tolnai Világlapja
Üstökös
Vasárnapi Újság

*36. Dobó Ilona: Zöldségcsendélet
(Olajfestmény, vásznon)*

KÉPJEGYZÉK

1. Munkácsy Mihály: Vázlatok, 1867 (Hét, 1900-05-23 296. old.)
2. Munkácsy Mihály: Vázlatok, 1867 (Hét, 1900-05-23 296. old.)
3. A Somogyi-családfa (NAGY IVÁN X. kötet (1863). 292. old.)
4. A perlaki Somogyi-család címere
5. Sántha Rozália (1790- 1866) (Foto Licskó János) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
6. A csíkkozmási és csíktusnádi Sántha-család címere (BOROVSKY, Szatmár vármegye 604. old.)
7. Hirsch Ferenc (1779-1841) (Anton Fialka olajfestménye vásznon, 1841) (A szerző tulajdonában)
8. Gerer Katalin (1805-) (Anton Fialka olajfestménye vásznon, 1841) (A szerző tulajdonában)
9. Somogyi Gyula (1825 – 1895) (Foto Hess & Kossak, Temesvár) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
10. Hirsch Amália (1829-1910) (Foto Brodszky M., Temesvár) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
11. Dobó László és Somogyi Etelka esküvője 1868. november 26-án (Foto Auerbach Miksa, Arad) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
12. Dobó László, Borszéki Antal és Munkácsy Mihály távirata Dobóné Somogyi Etelkának 1869 eleje (HU BFL XIII.86 Dobó László iratai.)
13. Dobó László váltóüggyvédi oklevele, 1871. (HU BFL XIII.86 Dobó László iratai.)
14. Dobó Ilona, 1871 (Foto L. Letzter, Temesvár) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
15. Dobó Ilona, 1872. Munkácsy Mihály rajza (Hét 1900-05-23 296. old.)
16. Dobó László: Keresztút. Plakát, 1877. (A szerző tulajdonában)
17. A Gorove-féle készlet egy darabja (A szerző tulajdonában)
18. Megyeháza. Temesvár, Losonczy tér (BERKESZI 1900, 50. old.)
19. Dobó László díszmagyarban,(egy életnagyságú olajfestmény előzménye) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
20. Dobó László (Foto Kozmata, Budapest) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
21. Dobó Lászlóné, Somogyi Etelka (Foto Kozmata, Budapest) (A kép egy életnagyságú olajfestmény előzménye) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
22. A Miasszonyunk-nővérek iskolája és temploma, Temesvár, 1881 (BERKESZI 1900, 135. old.)
23. Somogyi Amália, 1874 k. (Foto B. Danilović)(HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
24. Három barátnő: Ismeretlen, Madách Izabella és Dobó Ilona 1886 k. (Foto Sréter M., Temesvár) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
25. Kovách Ákos kastélya, Ötvény (BOROVSKY Temes vármegye 87. old.)
26. Dobó Ilona lakása 1913-1935 közt Arad, Florian u. 6. (Foto 1915) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
27. Dobó Etelka, 1900 k (Foto Kozmata, Budapest, Szeged) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
28. Üdvözlét Ménesről dr. Frivaldszky Jánosnak, 1913. (Képeslap) A legfelső sorok Dobó Etelkától ("Tusikád") (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
29. Somogyi Iván, Somogyi Gyula és Dobó Ilona 1886 k. (Foto Kossak, Temesvár) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
30. Dobó Etelka és Dobó Ilona, 1876 k. (Foto B. Paul, Temesvár Fabrik) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)
31. Dobó Ilona 1880 k. (Foto) (HU BFL XIII.86 Frivaldszky-Dobó-Somogyi család fényképalbuma „3. sz. album”)

32. Szent György-kárpit. Dobó László hagyatéka. (Katonaszabó mesterremeke, katonai egyenruha anyagokból varrva. Az 1889-iki párizsi világkiállításon kiállított és díjazott munka.) (A szerző tulajdonában.)
33. Dobó Ilona: Barackok üvegtálon (Olajfestmény, fán) (A szerző tulajdonában)
34. Dobó Ilona: Erdő vihar előtt (Olajfestmény vásznon) (A szerző tulajdonában)
35. Dobó Ilona: Frivaldszky címer (Olajfestés fán) (A szerző tulajdonában)
36. Dobó Ilona: Zöldségcsendélet (Olajfestmény, vásznon) (A szerző tulajdonában)

